

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

RUSNĖ JANKOVSKIENĖ

SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS

**SOCIALINĖ PAGALBA JAUNIEMS ŽMONĖMS LEIDŽIANTIEMS
LAIKĄ GATVĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: *prof. dr. Vida Gudžinskienė*

Vilnius, 2022

TURINYS

SĄVOKŲ ŽODYNAS	3
ĮVADAS	4
1. JAUNO ŽMOGAUS, LEIDŽIANČIO LAIKĄ GATVĖJE, APIBRĖŽTIS.....	7
1.1 Jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, samprata.....	7
1.2. Veiksniai, sąlygojantys jaunuolių atsiradimą gatvėje.....	13
2. SOCIALINĖS PAGALBOS TEIKIMO JAUNIMUI GATVĖJE TEORINIAI ASPEKTAI	18
2.1. Socialinio darbo su gatvės jaunimu samprata, tikslas ir specifika.....	18
2.2. Socialinio darbo su gatvės jaunimu patirtis ir praktika Lietuvoje bei užsienio šalyse	22
2.2.1. Socialinis darbas su gatvės jaunimu Lietuvoje	23
2.2.2. Socialinis darbas su gatvės jaunimu užsienio šalyse.....	25
2.3. Darbas atviruose jaunimo centruose, erdvėse.....	28
2.4. Mobilus darbas su jaunimu: samprata, principai ir struktūra.....	30
3. SOCIALINĖ PAGALBA JAUNIEMS ŽMONĖMS, LAIKĄ LEIDŽIANTIEMS GATVĖJE, TRAKŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE	37
3.1. Tyrimo metodika.....	37
3.2. Socialinės pagalbos vertinimas subjektyviu jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, požiūriu	40
3.2.1. Demografinės jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, charakteristikos.....	41
3.2.2. Jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, šeima ir santykiai su ja.....	43
3.2.3. Jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, santykiai su mokykla	45
3.2.4. Jaunimo laiko leidimo vietos	50
3.2.5. Socialinė pagalba jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje.....	56
DISKUSIJA	63
IŠVADOS.....	66
REKOMENDACIJOS	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	69
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75
PRIEDAS	76

SAVOKŲ ŽODYNAS

Atvirasis darbas su jaunimu – tai „darbas su jaunimu atviruosiuose jaunimo centruose ir (ar) erdvėse, atliekamas darbo su jaunimu principais“ (LR jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, 2 str.).

Darbas su jaunimu – tai „veikla, skirta sąlygoms jaunam žmogui įsitraukti į asmeninę, profesinę ir visuomeninę veiklą sudaryti, jo kompetencijoms plėtoti ir ugdyti“ (LR jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, 2 str.).

Jaunas žmogus – tai „asmuo nuo 14 iki 29 metų (įskaitytinai)“ (LR jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, 2 str.).

Jaunimas – tai „du ir (ar) daugiau jaunų žmonių“ (LR jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, 2 str.).

Jaunimas, leidžiantis laiką gatvėje, – tai „jaunimas, kuris didelę dalį laiko leidžia ne institucinėje aplinkoje, bet neformaliose jaunimo susibūrimo vietose (viešosiose erdvėse, gatvėse, parkuose, kavinėse, sporto aikštynuose, klubuose ir kt.)“ (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių, 2019).

Socialinė pagalba jauniems žmonėms – tai jaunų žmonių laisvalaikio organizavimas, šeimos konsultavimas, elgesio modeliavimas, prevencinės programos, ugdymas (Kvedaravičiūtė, 2007).

IVADAS

Temos aktualumas. Vaikų, leidžiančių laiką gatvėje fenomenas yra integralus miesto elementas įvairiose pasaulio valstybėse (Marrengula, 2010). Leisti laiką gatvėje vaikai renkasi dėl įvairių priežasčių. Kaip mini V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017, p. 24), jaunimas renkasi gatvę, nes „gatvėje viskas nemokamai, gatvėje visi tampa lygūs, jie nepatiria socialinės atskirties“. Nepaisant to, kad vaikus, leidžiančius laiką gatvėje galima aiškiai matyti ir pastebėti, šiuos vaikus gana sudėtinga tyrinėti. Labai sudėtinga, o neretai ir neįmanoma nustatyti tikslaus gatvėje laiką leidžiančių vaikų skaičiaus. Taip yra todėl, kad stokojama vieno aiškaus ir visuotinai priimtino apibrėžimo, nusakančio laiką gatvėje leidžiančių vaikų terminą (Marrengula, 2010).

Gatvės socialiniam darbui, kaip nurodo V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017, p. 7), keliamas tikslas „užkirsti kelią jaunų žmonių išstūmimo ir (ar) pasitraukimo iš visuomenės procesui, mažinti jų socialinę atskirtį ir, pasinaudojant bendruomeniniais ištekliais, siekti jų integracijos, tačiau tai įmanoma tik gerai pažįstant gatvėje laiką leidžiančius jaunuolius“. Tikslė minimi jauni žmonės, kaip socialinių paslaugų gavėjai. Tikimasi, kad socialinėmis paslaugomis galima pagerinti jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, situaciją, padėti spręsti sunkumus, darančius tiesioginės neigiamos įtakos savęs vertinimui, suteikti jų gyvenimui prasmės, stiprinti jų pasitikėjimą savimi (Laureckis, Petružytė, 2016). Be to, tikimasi, kad socialinė pagalba jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, turi potencialą mažinti tokių žmonių skaičių. Iki šiol šio darbo autorei nepavyko rasti išsamios duomenų bazės, kurioje būtų fiksuojamas jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, skaičius Lietuvoje ar pasauliniu mastu. Viešai prieinami tik duomenys atskirose valstybėse. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje 2019–2020 m. duomenimis, maždaug 121000 16–24 metų amžiaus asmenų gyveno gatvėje ar buvo atsidūrę ties tokios rizikos riba (Centre Point, 2021).

Egzistuoja tikimybė, kad Lietuvoje jaunų žmonių laiko leidimas gatvėje sietinas su mažėjančiu studentų skaičiumi šalyje. Pavyzdžiui, Lietuvos statistikos departamento (2020) duomenimis, 2010–2011 mokslo metais Lietuvos universitetuose studijavo 133564 studentai, kai tuo tarpu 2019–2020 mokslo metais studentų universitetuose skaičius tesiekė 73011 studentus. Studentų skaičiaus mažėjimas fiksuojamas ir kolegijose. 2015–2016 mokslo metais Lietuvos kolegijose studijavo beveik 40000 studentų, kai tuo tarpu 2019–2020 metais šis skaičius nesiekė 33000 (Lietuvos statistikos departamentas, 2020). Kaip pažymi Lietuvos statistikos departamentas (2020), „2019–2020 m. aukštojo mokslo siekė 38 proc. 20–24 metų amžiaus jaunuolių (2018 m. – 39 proc.)“. Fiksuojamas ir bedarbių skaičiaus, nedarbo lygio didėjimas. Lietuvos statistikos departamento (2021) duomenimis, 15–24 metų amžiaus grupėje bedarbių skaičius 2016 m. siekė 17,8 tūkst., kai tuo tarpu 2020 m. šis skaičius buvo didesnis nei

20 tūkst. 15–29 metų amžiaus grupėje bedarbių skaičius atitinkamai siekė 28,7 ir 32,3 tūkst. Fiksuojamas ir nedarbo lygio didėjimas. 2016 m. 15–24 metų amžiaus asmenų grupėje nedarbo lygis siekė 14,5 proc., 15–29 metų amžiaus grupėje – 10,4 proc. 2020 m. duomenimis nedarbo lygis siekė atitinkamai 19,6 ir 13,4 proc. (Lietuvos statistikos departamentas, 2021).

Temos naujumas ir iširtumas. Vaikų, leidžiančių laiką gatvėje, fenomenas nėra naujas tyrimo objektas pasauliniame kontekste. Su šia vaikų grupe daugiau nei keturis dešimtmečius intensyviai dirba įvairios humanitarinės pagalbos agentūros ir valstybinės organizacijos. Nuo to laiko, kai vaikų, leidžiančių laiką gatvėje, terminą pirmą kartą 1951 m. panaudojo UNESCO, apibūdindama vaikataujančius vaikus po Antrojo pasaulinio karo (Marrengula, 2010), šių vaikų problemos ir darbas su gatvės vaikų grupe nagrinėtas įvairiose pasaulio valstybėse. M. L. Marrengula (2010) analizavo bendruomeniškumą grįstą socialinį darbą su gatvės vaikais Mozambike. Nagrinėta gatvėje laiką leidžiančių vaikų sveikatos ir išsilavinimo prieiga Indijoje (Dutta, 2018), gatvėje gyvenančio jaunimo gyvenimo būdas, priežastys, grįžimo į „normalų gyvenimą“ kliūtys Kanadoje (Wingert ir kt., 2005), geroji intervencijų į gatvės vaikus praktika JAV (Dybicz, 2005), vaikų išgyvenimo gatvėje strategijos Ganoje (Orme, Seipel, 2007), paslaugų teikimo gatvės vaikams modeliavimas Pietų Afrikoje (Raemdonck, Seedat-Khan, 2018) ir kiti aspektai. Įvairios vaikų, leidžiančių laiką gatvėje problemos, sulaukė Lietuvos mokslininkų dėmesio. Tyrinėta gatvės vaikų atskirtis ir reintegracija (Kvieskienė, Merfeldaitė, 2001), nevyriausybinų organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines „gatvės vaikų“ problemas (Kvedaravičiūtė, 2007), gatvės vaikų gyvenimo ypatumai ir sociopedagoginės pagalbos teikimo jiems galimybės (Kontautienė ir kt., 2007). Dalis publikacijų skirta ir išimtinai jaunimo, kaip socialinių paslaugų gavėjų, kategorijai. Pirmąją socialinio darbo su jaunimu gatvėje patirtį analizavo B. Švedaitė-Sakalausė ir D. Eidukevičiūtė (2015). Autorės identifiko gatvės socialinio darbo strategijos atsiradimo visuomenėje priežastis, tokio socialinio darbo principinę laikyseną, kryptis, funkcijas, tikslus, metodologiją, reikalingas kompetencijas. K. Laureckis ir L. Petružytė (2016) tyrinėja jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, savivoką. Lietuvoje socialinį darbą su jaunuoliais, leidžiančiais laiką gatvėje, išsamiai tyrinėja ir V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017). Minėtieji autoriai nagrinėja ir jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, paveikslą ir jų elgesio krizes sąlygojančius veiksniai (Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017). Kaip rodo mokslinės literatūros apžvalga, socialinis darbas su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje – gana plačiai nagrinėta tema, tačiau esama ir spragų, kurioms užpildyti tikslinga atlikti papildomus teorinius ir empirinius tyrimus. Viena iš tokių spragų – neaiškus mobilus darbo su jaunimu poreikis ir prieinamumas bei reikalingumas ir jo turinys.

Tyrimo problema – egzistuoja moksliskai pagrįstų duomenų, apie tai kaip teikiama socialinė pagalba jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, trūkumas. Tokių žinių visuma būtina, siekiant

papildyti mokslinį potencialą socialinės pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, srityje. Tikimasi, kad empirinis tyrimas sudarys prielaidas mobilaus darbo, teikiant socialinę pagalbą jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, efektyvumo didinimui.

Tyrimo objektas – socialinė pagalba, teikiama gatvėje laiką leidžiantiems jauniems žmonėms.

Darbo tikslas – išanalizavus teorinius socialinės pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, aspektus, įvertinti mobilaus darbo su jaunimu turinį ir jų poreikių tenkinimo galimybes.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, sampratą.
2. Išnagrinėti darbo su jaunimu gatvėje teorinius aspektus.
3. Išanalizuoti teorines mobilaus darbo su jaunimu gatvėje prielaidas.
4. Įvertinti socialinės pagalbos jaunimui situaciją ir poreikius, remiantis jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje Trakų rajono savivaldybėje, subjektyviu vertinimu/požiūriu.

Tyrimo hipotezė: Trakų rajono savivaldybėje laiką leidžiančių jaunų žmonių subjektyviu vertinimu įžvelgiamas didelis socialinės pagalbos jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje, poreikis.

Metodai. Jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, apibrėžčiai, darbo su jaunimu gatvėje teorinių aspektų analizei ir socialinių paslaugų darbe su jaunimu nagrinėjimui taikyti mokslinės literatūros analizės, sintezės, lyginamosios analizės, sisteminimo, klasifikavimo, apibendrinimo metodai. Mobilaus darbo su jaunimu reikalingumo Trakų rajono savivaldybėje įvertinimui subjektyviu jaunų žmonių požiūriu reikalingų duomenų surinkimui pasitelktas anketinės apklausos metodas. Šio tyrimo respondentai – jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje Trakų rajono savivaldybėje. Parengtas autorinis tyrimo instrumentas, apimantis mobilaus darbo poreikio įsivertinimą Trakų rajono miesteliuose, indikatorius, rodančius, jog reikia pradėti mobilųjį darbą su jaunimu, darbo su bendruomene, kaip mobiliojo darbo su jaunimu dalį, ypatumus, darbuotojo, dirbančio mobilųjį darbą su jaunimu, darbuotojų komandos apibūdinimą. Surinkus duomenis, atlikta duomenų analizė, taikant statistinės analizės, aprašomosios statistikos, koreliacinės analizės metodus. Duomenų analizei pasitelkta SPSS programa. Šia programa parengtos dažnių lentelės, procentinis pasiskirstymas, skaičiuoti aprašomosios statistikos rodikliai, atlikti koreliacijos, Chi kvadrato testai.

1. JAUNO ŽMOGAUS, LEIDŽIANČIO LAIKĄ GATVĖJE, APIBRĖŽTIS

Šis darbo skyrius skirtas jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, apibrėžčiai parengti. Pirmiausia, atskleista jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, samprata. Po to pereita prie veiksmų, lemiančių jaunuolių atsiradimą gatvėje, analizės.

1.1 Jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, samprata

Jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje (angl. – street child), fenomenas pasauliniame kontekste nėra naujas dalykas. Ši koncepcija – jau daugybę metų yra aktyvių diskusijų, vykstančių tarp sprendimus priimančių asmenų, politikų, akademikų objektas (Connolly, 2017; Marrengula, 2010). Įvairūs jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, aspektai jau daugiau nei pusę amžiaus domina humanitarinės pagalbos organizacijas, vyriausybes. Pirmą kartą jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje terminą 1951 m. panaudojo Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (toliau – UNESCO), apibūdindama dėl Antrojo pasaulinio karo valkataujančius vaikus. Jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, tema aktyviai plėtota ir 1979 m., kuomet šie metai buvo paskelbti tarptautiniais vaiko metais (Ashraf et al., 2020; Marrengula, 2010). Nuo to laiko terminas tapo gana plačiai vartojamu (Ashraf et al., 2020). Po to (1982 m.) sekė tarptautinė nevyriausybinė organizacijų (toliau – NVO) programa dėl gatvės vaikų ir gatvės jaunimo (Marrengula, 2010). Šioje programoje pirmą kartą buvo pabandyta apibrėžti gatvės vaikų terminą. Tuomet gatvės vaikai apibūdinti kaip „vaikai, kurie gatvę labiau laiko savo tikraisiais namais nei šeimą. Tokie vaikai yra situacijoje, kurioje stinga apsaugos, priežiūros, atsakingų suaugusiųjų asmenų auklėjimo“ (Marrengula, 2010, p. 15). 1986 m. Jungtinių Tautų vaikų fondo (toliau – UNICEF) valdyba aprobavo prioritėtines priemones, taikytinas vaikams, patekusiems į specifines sudėtingas aplinkybes. Ypatingas dėmesys skirtas vaikams gatvėje ir strategijų kurios būtų nukreiptos į sudėtingose situacijose esančių vaikų teisių gynimą, jų išnaudojimo vengimą, vaikų asmeninių, šeimyninių ir bendruomeninių poreikių tenkinimą (Marrengula, 2010). Gatvės vaikų problemos sulaukė ir Pasaulio banko dėmesio. Bankas skyrė paramos tyrimams ir idėjų sklaidai šioje srityje (Volpi, 2002).

Vaikų, leidžiančių laiką gatvėje, termino turinys apima labai įvairius ir skirtingus aspektus, kadangi tokie vaikai savo ruožtu yra skirstomi į tam tikrus tipus. Juos apibendrina M.L. Marrengula (2010) (žr. 1 lent.).

V. Gudžinskienės ir N. Ramanausko (2017) empiriniai tyrimai taip pat sudarė prielaidas identifikuoti gatvės vaikų tipus. Tyrimų rezultatai išgrynino tokias gatvės vaikų kategorijas: gyvenantys

šeimoje, bet nėra jose suprasti, palaikomi; komplikuoti arba nutrūkę santykiai su institucijomis; linke pažeidinėti visuomenei priimtinas normas ir / ar nusikalsti; turintys priklausomybių; neturintys savo identiteto bei ieškantys savęs; geriausiai besijaučiantys gatvėje su savo „chebra“.

1 lentelė. *Gatvės vaikų tipai*

Tipas	Apibūdinimas
Vaikai gatvėje	Vaikai, kurie, siekdami pagelbėti savo šeimai, dirba gatvėse, tačiau ir toliau išlaiko stiprius ryšius su savo šeimos aplinka. Šie vaikai nakvoja namuose
Gatvės vaikai	Vaikai, kurie palike savo namus, gatvėje leidžia tiek dienas, tiek naktis. Jų kontaktai su savo šeimos aplinka labai riboti arba visiškai nepalaikomi. Jie deda daug pastangų, kad patys išgyventų
Vaikai, patiriantys riziką	Ši vaikų grupė apima platų jaunų žmonių, atsidūrusių rizikos situacijoje dėl savo gyvenimo būdo. Neretai tai būna išnaudojimą savo šeimos aplinkoje patyrę vaikai, vaikai atlikę bausmę pataisos namuose, vaikai, išgyvenę gamtines katastrofas ar humanitarines krizes, sergantieji ŽIV / AIDS ir kt.
Sąvartynų vaikai	Vaikai, kurie gyvena sąvartynuose ir kasdien juose ieško maisto
Brūzgynų vaikai	Vaikai, gyvenantys brūzgynuose. Dažniausiai tai vaikai iš benamių šeimų
Iš namų išvyti vaikai	Vaikai, visiškai palikti ir neprižiūrimi savo šeimos ar kitų globėjų. Tokie vaikai neturi jokio kontakto su savo biologinėmis šeimomis ir jų fizinė ar psichologinė apsauga yra visiškai priklausoma tik nuo jų pačių ir nuo jų „gatvės šeimos“
Iš namų pabėgę vaikai	Vaikai, kurie turėjo pabėgti iš savo namų dėl skurdo, fizinio ar seksualinio išnaudojimo, alkoholio vartojimo ir dėl bendro tokios pat socialinės padėties asmenų spaudimo pasinaudoti laisve, kurią gatvės gyvenimas siūlo
Lūšnynų vaikai	Vaikai, priklausantys „lūšnynų šeimoms“, gyvenantys skurdžiuose regionuose. Dažniausiai tokių vaikų mamos dirba ilgas valandas ir praleidžia daug laiko ne su savo vaikais. Vaikai paliekami patys rūpintis savimi, dėl ko jie dienomis ima bastytis gatvėse
Palikti vaikai	Vaikai, kuriuos paliko jų artimieji. Tai galėjo įvykti jiems tik gimus ar vėliau, jiems paaugus
Benamiai vaikai	Vaikai, kurie gimė ir gyvena gatvėje drauge su savo šeimomis

Šaltinis: Marrengula, 2010, p. 17.

Lyginant M.L. Marrengula (2010) ir V. Gudžinskienės, N. Ramanausko (2017) pasiūlytas gatvės vaikų klasifikacijas, matyti, kad jos iš esmės skiriasi. M.L. Marrengula (2010) išgryninta gatvės vaikų tipologija sudaro prielaidas vieną vaiką priskirti vienai iš dešimties pasiūlytų kategorijų, kai tuo tarpu pagal V. Gudžinskienės ir N. Ramanausko (2017) pasiūlytą tipologiją vaikas gali būti priskiriamas daugiau nei vienai, o galbūt net ir visoms kategorijoms. Atliktas palyginimas sudaro prielaidas teigti, kad M.L. Marrengula (2010) išgryninta klasifikacija yra tikslesnė ir pagrįstesnė, skirstant gatvės vaikus pagal tipus, o V. Gudžinskienės, N. Ramanausko (2017) įžvalgos šioje srityje galėtų būti laikomos labiau gatvės vaikų charakteristikomis, bruožais, o ne tipais. Kita vertus, pagal V. Gudžinskienės, N.

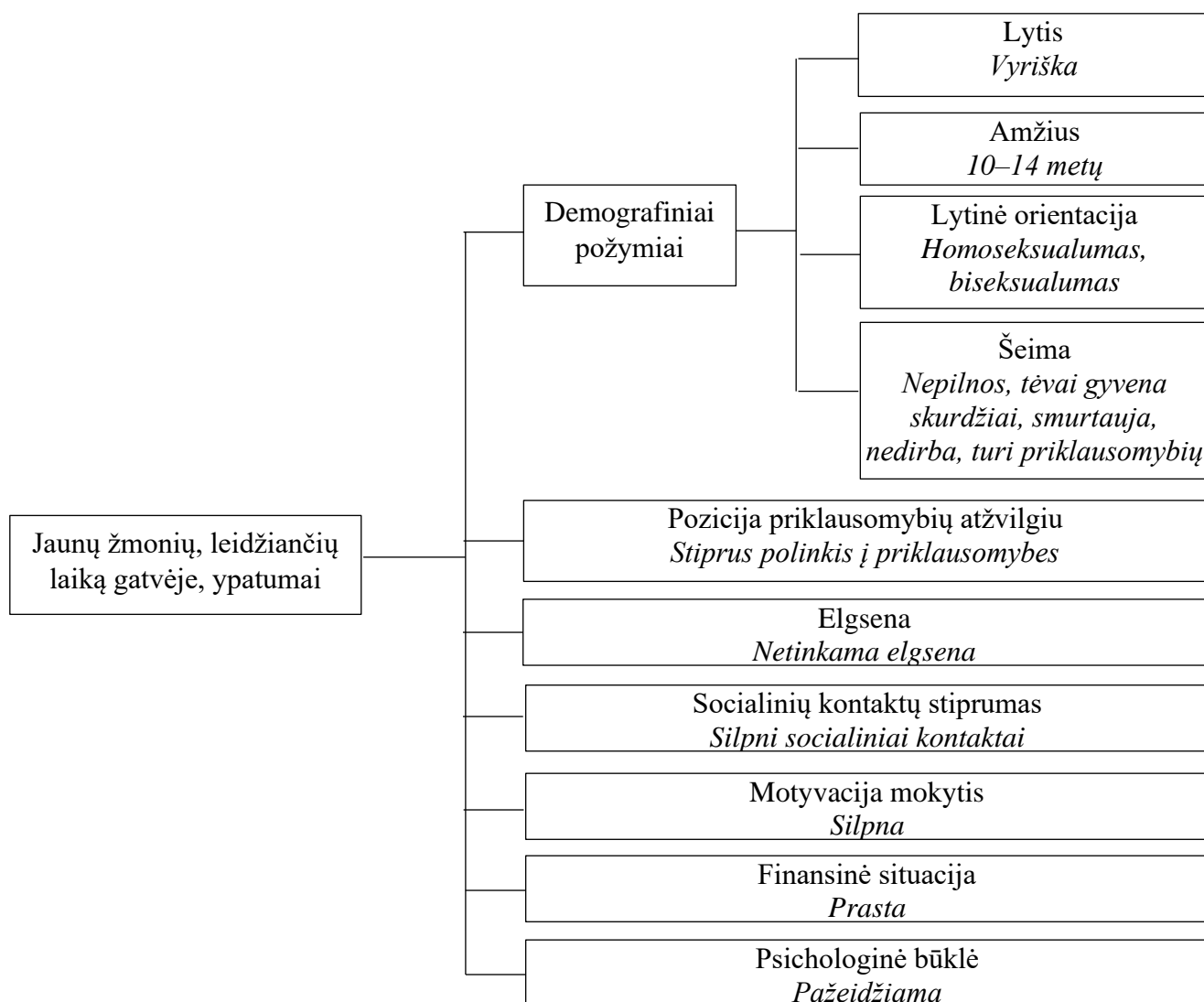
Ramanausko (2017) pasiūlytas charakteristikas galima žymiai platesnio turinio tipologija. Pavyzdžiui, kriterijumi laikant gyvenimą šeimoje, gatvės vaikus galima klasifikuoti į gyvenančius šeimoje ir šeimoje negyvenančius. Pagal santykius su institucijomis gatvės vaikus būtų galima skirstyti į nepalaikančių santykių su institucijomis, palaikančių komplikuotus santykius su institucijomis ir palaikančių gerus santykius su institucijomis grupes. Analogišku principu galima klasifikacija ir pagal kitus V. Gudžinskienės, N. Ramanausko (2017) paminėtus bruožus.

Apibūdinant vaikus, leidžiančius laiką gatvėje, svarbus laiko aspektas (Marrengula, 2010). K. Laureckis ir D. Petružytė (2016) pažymi, kad gatvėje laiką leidžiantys žmonės įprastai reikšmingą savo laiko dalį praleidžia ne namie ar mokykloje, o būtent gatvėje, prekybos centruose, kiemuose ar kitose vietose, kur būna su draugais, vadinamąja chebra. Minėtieji autoriai nenurodo, kokia laiko dalis galėtų būti laikoma reikšminga. Apytikslį valandų skaičių nurodo R. Kontautienė et al. (2007) – tai 12–14 valandų per parą. Vasarą laikas leidžiamas ne tik gatvėse, bet ir lauko turgavietėse, statybose, paežerėse; kartais net ištisas paras (Kontautienė et al., 2007). Kaip laiko leidimo vietas D. Lisauskienė ir V. Aleksienė (2016) įvardija ir prekybos centrus, sportui skirtas aikštes.

M.L. Marrengula (2010, p. 18), atsižvelgdama į gatvės vaikų tipus, dimensijas, siūlo gatvės vaikus apibrėžti kaip „vaikus, kuriems gatvė, labiau nei šeima, tapo jų tikraisiais ir vieninteliais namais“. M.L. Marrengula (2010, p. 18–19) patikslina, kad gatvės vaikas – tai „bet kuri mergina ar vaikinys iki 18 metų amžiaus, kuriam gatvė tapo įprastais namais, gyvenimo būdu, ir, kurio šeimą sudaro tokio pat likimo vaikai gatvėje, taip pat neturintys jokios suaugusių asmenų ar formalių institucijų teikiamos apsaugos“. Šis apibrėžimas neapima vaikų, gyvenančių gatvėje drauge su savo artimaisiais (pavyzdžiui, benamėmis šeimomis), vaikų, kurie dirba gatvėje, kartais leidžia savo laiką gatvėje ir po to grįžtančių į savo šeimos aplinką (Marrengula, 2010). G. Kvieskienė ir O. Merfeldaitė (2001, p. 90) siūlo tokį gatvės vaikų apibrėžimą: „tai bet kuris elgetaujantis, valkataujantis, pabėgęs iš namų nepilnametis, kuriam gatvė (plačiąja prasme įtraukus ir visus negyvenamus namus, šiluminius mazgus ir t.t.) tapo nuolatine gyvenimo vieta arba kurioje jis praleidžia didžiąją dalį dienos“. R. Kontautienė ir kt. (2007, p. 2) gatvės vaikus apibūdina kaip „vaikus, kurie gyvena, dirba ir miega gatvėje, labai mažai palaikydami ryšius su šeima; šie vaikai daug dažniau įtraukiami į prostituciją, narkotikų vartojimą, tampa prievartos ir smurto aukomis“.

Šio darbo kontekste aktuali jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, sąvoka. N. Miginis (2015, p. 48) gatvės jaunimą apibūdina kaip „jaunus žmones, kurie gyvena gatvėje ir nepalaiko arba palaiko minimalius ryšius su šeima bei susiduria su kompleksiniais sunkumais savo gyvenime“. Šiame darbe jau minėta, kad, apibūdinant gatvėje laiką leidžiančius asmenis, svarbus yra laiko elementas (Marrengula, 2010). Šis elementas apima tiek gatvėje praleidžiamą laiką, tiek asmens amžių. Nepaisant to, kad N.

Miginio (2015) pateiktame jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, apibrėžime **amžius** nėra nurodomas, tai yra svarbus demografinis veiksnys (Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). Apskritai, amžiaus intervalas yra tas kriterijus, kuris atskiria jaunimą nuo kitų suaugusių žmonių, leidžiančių laiką gatvėje. Tai ne tik skiriamasis bruožas, bet ir svarbus kriterijus, dėl kurio susiduriama su reikšmingomis laiko leidimo gatvėje patirties pasekmėmis (Wingert et al., 2005). Šis ir kiti kriterijai išgryninti 1 paveiksle.

1 pav. Jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, ypatumai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Wingert et al., 2005; Marrengula, 2010 Laureckis & Petružytė, 2016.

Gatvės vaikų profilis pagal amžių skiriasi atskirose valstybėse, tačiau pasauliniu mastu daugumos gatvės vaikų amžius patenka į intervalą **nuo 10 iki 14 metų** (Marrengula, 2010). Šiame darbe koncentruojamasi į jaunimą, leidžiantį laiką gatvėje, todėl aktualu nagrinėti jaunimo amžiaus ribas. S.A.

Kidd (2003), N. Miginis (2015) nurodo gatvės jaunimo amžių. Tai asmenys nuo 14 iki 29 metų amžiaus (Kidd, 2003; Miginis, 2015). Toks jaunimo amžiaus intervalas įtvirtintas LR jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2018). Užsienio šalių mokslinėje literatūroje įvardijamas ir kiek kitoks amžiaus intervalas. Anot S. Wingert ir kt. (2005, p. 57), jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje – tai asmenys, nuo 12 iki 24 metų amžiaus, neturintys gyvenamosios vietos ar jų gyvenamoji vieta yra netinkama, nesaugi. R. Sorber ir kt. (2014) siūloma amžiaus riba – nuo 12 iki 21 metų, J. Karabanow ir kt. (2018) – nuo 17 iki 25 metų. Šiame baigiamajame darbe vadovaujamosi LR jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2018) įtvirtinta amžiaus riba, tačiau neneigiama, kad kitose šalyse gali būti ir yra taikomi kitokie amžiaus intervalai, tad nagrinėjant mokslinės literatūros šaltinius galimos skirtingos ar kai kuriais atvejais net prieštaringos išvalgos.

Nagrinėjant gatvės vaikų sampratą, tikslinga aptarti ir demografinį tokių jaunuolių profilį pagal kitas (ne tik amžiaus) charakteristikas. Kitas demografinis veiksnys, sietinas su jaunuolių atsiradimu gatvėje gali būti **lytis** (Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). Kaip mini M.L. Marrengula (2010), S.A. Kidd (2003), E. Volpi (2002), **vaikinai patenka į gatvę žymiai dažniau nei merginos**. Tokia tendencija stebima visame pasaulyje. Tą lemia įvairūs socio-kultūriniai veiksniai. M.L. Marrengula (2010), išanalizavusi gatvės vaikų paplitimą įvairiose pasaulio valstybėse, pažymi, kad Kolumbijoje 75 proc. gatvės vaikų yra vyriškos lyties, Zimbabvėje – 95 proc., Angoloje – 84 proc., Etiopijoje – 76 proc., Zambijoje – 70 proc., Sudane – beveik 100 proc. Pasauliniu mastu mergaitės sudaro tik apie 10–15 proc. visų gatvės vaikų. Anot M.L. Marrengula (2010), tokia statistika formuoja išvalgas dėl politikos kūrimo ir intervencijos strategijų.

S. Wingert ir kt. (2005) atkreipia dėmesį į **lytinę vaikų orientaciją**. Autoriai nurodo, kad **gėjai, lesbietės, biseksualūs ar transseksualūs asmenys** patiria didelę patekimo į gatvę riziką. Pagrindinė to priežastis – atstūmimas mokykloje, šeimoje (Wingert et al., 2005).

Dar vienas svarbus demografinis veiksnys yra **šeima** (Laureckis & Petružytė, 2016; Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). K. Laureckis ir D. Petružytė (2016, p. 8) nurodo, kad **gatvės jaunimo šeimose „vyrauja nedarbas, alkoholio ar narkotikų vartojimas, skurdas, smurtas“**. R. Kontautienė ir kt. (2007, p. 3) pažymi, kad „tėvai girtauja arba užsiima nusikalstama veikla; neturi nuolatinio pragyvenimo šaltinio, nuolatinės gyvenamosios vietos“. Neretais atvejais **gatvėje laiką leidžiančių jaunuolių mamos yra vienišos ar gyvena su sugyventiniais** (Kontautienė et al., 2007). S.A. Kidd (2003, p. 235) konstruktyviai apibūdino gatvėje augančių jaunuolių šeimų istorijas, teigdamas, kad „daugumos gatvėje laiką leidžiančių jaunuolių šeimos yra probleminės, namų aplinkos dažniausiai yra suardytos, šeimose dažni konfliktai, psichologinis, psichinis ir seksualinis išnaudojimas, nepriežiūra“. **Dėmesio trūkumas šeimoje** taip pat kartais paskatina jaunuolius rinktis laiką leisti gatvėje (Jonutytė &

Šmitienė, 2007). Galima teigti, kad šeiminė aplinka nėra skatinanti jaunuolių tobulėjimą, augimą visomis prasmėmis.

Jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje – tai žinomas reiškinys daugumoje valstybių, tačiau tokių žmonių charakteristiką pateikti gana sudėtinga (Islam, 2017). Išanalizavus mokslinę literatūrą (Kidd, 2003; Kontautienė et al., 2007; Laureckis & Petružytė, 2016; Marrengula, 2010; Volpi, 2002; Wingert et al., 2005), identifikuoti ir kiti, ne tik demografinio pobūdžio, kriterijai, pagal kuriuos galima išryškinti ypatumus, būdingus jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje. Kriterijai apibendrinti 1 paveiksle.

Vertinant pagal **poziciją priklausomybių atžvilgiu**, vienas iš jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, ypatumų yra **polinkis į priklausomybes** (Kontautienė et al., 2007; Laureckis & Petružytė, 2016; Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). Priklausomybės – tai alkoholio vartojimas, rūkymas, klijų uostymas, kas traktuojama kaip atsipalaidavimo, poilsio būdas, siekiant pritapti prie draugų ir išlikti savo subkultūroje bei gatvėje (Kontautienė et al., 2007).

Jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, būdinga ir **netinkama elgsena**. Tokios elgsenos pavyzdžiai yra agresyvi elgsena, keikimasis (Marrengula, 2010). Be agresyvios elgsenos R. Kontautienė ir kt. (2007) mini ir vagystes: mobiliųjų telefonų vagystes, vagystes iš lauko turgaviečių ir vagystes iš vakarais grįžtančių neblaivių asmenų.

Pažymėtini ir **silpni socialiniai kontaktai**. Neretais atvejais jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje, neturi draugų ar ryšiai su draugais labai silpni.

Jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje, neretais atvejais yra **psichologiškai pažeidžiami**, jų savęs pažinimo procesas – probleminis. Anot R. Kontautienės ir kt. (2007, p. 2), „problemiškas savęs pažinimo procesas apsunkina bendravimą su jais, jų pažinimą ir galimybę suteikti jiems būtiną pagalbą“. Atkreiptinas dėmesys, kad silpni socialiniai kontaktai – gana sąlyginis aspektas. Esama tyrimų (Kidd, 2003), kurie atskleidžia „gatvės šeimos“ tvirtumą, draugų gatvėje svarbą.

Gatvėje laiką leidžiančių žmonių **finansinė situacija – prasta** (Laureckis & Petružytė, 2016; Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). Siekdami pagerinti savo finansinę situaciją, kai kurie jaunuoliai imasi tokių darbų, kaip taksi mašinų plovimas naktimis, įvairių prekių perpardavinėjimas (Kontautienė et al., 2007). Dažniausiai darbai būna atsitiktiniai, nesaugūs (Volpi, 2002).

Jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, būdinga ir **silpna mokymosi motyvacija** (Marrengula, 2010). Dalis leidžiančiųjų laiką gatvėje apskritai nelanko mokyklos, kadangi mokytojai nerodo pagarbos vaikų asmenybėms, kyla socialinės integracijos klasės bendruomenėje problemų (Kontautienė et al., 2007). E. Volpi (2002, p. 7) taip pat patvirtina, kad „daug gatvės vaikų nelanko mokyklos, o ir lankančiųjų mokymosi rezultatai prasti, jų pašalinimo iš mokyklos tikimybė didelė. Dėl

savo gyvenimo stiliaus ir problemų, įgūdžių, reikalingų išgyvenimui gatvėje, paramos iš tėvų stokos, gatvės vaikams tampa sudėtinga prisiderinti prie mokyklos reikalavimų, disciplinos“.

Apibendrinant atliktą jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, sampratos analizę, galima teigti, kad gatvėje laiką leidžiantį jauną žmogų galima apibūdinti kaip 14–29 metų amžiaus asmenį, reikšmingą savo laiko dalį praleidžiantį gatvėje. Neretais atvejais šiems jaunuoliams būdingi silpni ryšiai su šeima, polinkis į priklausomybes, netinkama elgsena, prasta finansinė situacija, psichologinis pažeidžiamumas. Tikėtina, kad kiekvienu atveju jauno žmogaus atsiradimą gatvėje lemia tam tikros priežastys – veiksniai, kurie ir nagrinėjami toliau šiame darbe.

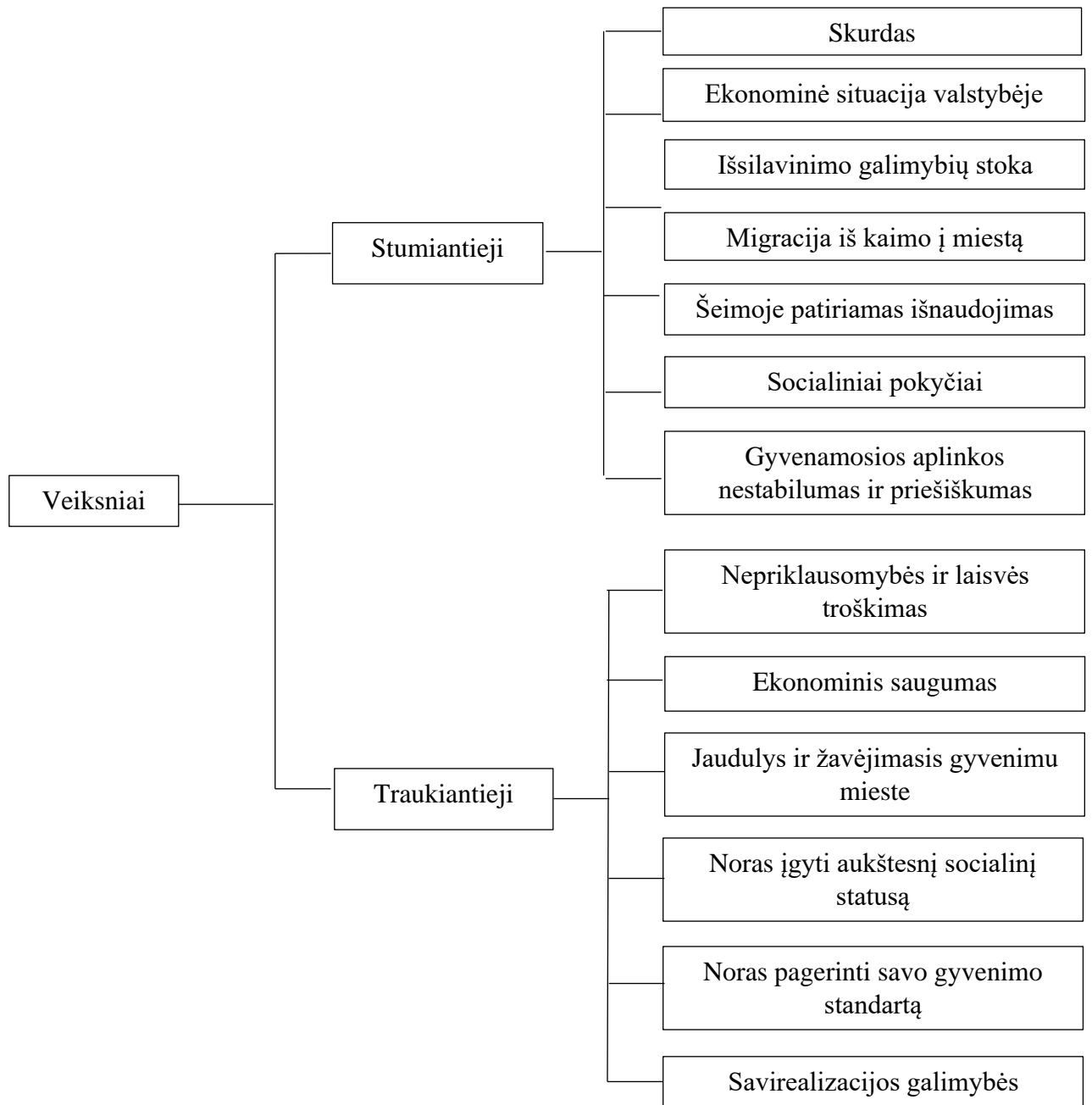
1.2. Veiksniai, sąlygojantys jaunuolių atsiradimą gatvėje

Įprastai į gatvę jaunuoliai patenka ne savo noru, dažniausiai tą lemia tam tikra veiksnių visuma. Veiksniai, sąlygojantys jaunuolių atsiradimą gatvėje apibūdinami kaip pagrindiniai elementai, paskatinantys vaiką priimti sprendimą gyventi gatvėje (Marrengula, 2010). I. Kvedaravičiūtė (2007) veiksnius, sąlygojančius jaunuolių atsiradimą gatvėje, skirsto į socialinius, ekonominius ir visuomeninius. Kiek dažniau veiksniai, lemiantis jaunuolių atsiradimą gatvėje, klasifikuojami į stumiančius ir traukiančius (Marrengula, 2010; Van Raemdonck & Seedat-Khan, 2018). Remiantis mokslinės literatūros analize (Dutta, 2018; Dybicz, 2005; Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017; Marrengula, 2010; Van Raemdonck & Seedat-Khan, 2018), parengtas veiksnių, sąlygojančių atsiradimą gatvėje, rinkinys. Jis pateiktas 2 paveiksle.

M.L. Marrengula (2010) atkreipia dėmesį, kad stumiantieji ir traukiantieji veiksniai turėtų būti nagrinėjami kaip visuma, jie neturėtų būti analizuojami pavieniui. Atkreiptinas dėmesys, kad veiksniai skiriasi atskiruose kontekstuose, tad jų rinkinys yra tik bendrojo pobūdžio, sąlyginis. Į rinkinį neįtraukti pavieniai, tam tikroms valstybėms ar tam tikriems kontekstams būdingi veiksniai, tokie kaip karinių konfliktų grėsmė, gamtos stichijos, ŽIV ir kitos epidemijos, pabėgėlių srautai. Nors veiksniai į rinkinį neįtraukti, jų poveikis jaunuolių atsiradimui gatvėje yra neabejotinai reikšmingas, tačiau nagrinėjamame nacionaliniame Lietuvos kontekste, šie veiksniai esamu momentu nėra ryškūs.

Stumiantieji veiksniai – tai tokie elementai, kurie lemia vaiko pasirinkimą palikti šeimos aplinką ir gyventi gatvėje. Šie veiksniai nepriklauso nuo vaiko norų ir yra susiję su šeima, bendruomene, socialiniais ryšiais. Atkreiptinas dėmesys, kad „didžioji dalis stumiančiųjų veiksnių yra susiję su tuo, kad vaikų teisių pažeidimų nemato kito bendruomenės nariai, problemų neįžvelgia ir pačios šeimos, kadangi vaikų teisių pažeidimai yra traktuojami kaip priimtina praktika jų socialiniame ir moraliniame kontekste (Marrengula, 2010). Išnagrinėjus mokslinę literatūrą (Dutta, 2018; Dybicz, 2005; Gudžinskienė &

Ramanauskas, 2017; Marrengula, 2010; Van Raemdonck & Seedat-Khan, 2018) identifikuoti tokie stumiantieji veiksniai: skurdas, ekonominė situacija valstybėje, išsilavinimo galimybių stoka, migracija iš kaimo į miestą, šeimoje patiriamas išnaudojimas, socialiniai pokyčiai, gyvenamosios aplinkos nestabilumas ir priešiškusmas.

2 pav. Jaunuolių atsiradimą gatvėje lemiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Dutta, 2018; Dybicz, 2005; V. Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017; Marrengula, 2010; Van Raemdonck & Seedat-Khan, 2018.

M.L. Marrengula (2010), atlikusi mokslinės literatūros analizę, pažymi, kad gatvės vaikų fenomenas iš dalies yra tiesiogiai veikiamas šeimos ir bendruomenių, iš kurių vaikai patenka į gatvę, *skurdo*. Skurdą, kaip vieną iš jaunimo laiko leidimo gatvėje priežasčių įvardija ir E. Volpi (2002), P. Dybicz (2005), Caritas Germany International Department (2008), V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017), Ranawat (2018). Merginų imtyje, kaip nustatė R. Sorber ir kt. (2014), skurdas yra dominuojanti laiko leidimo gatvėje priežastis, vaikinų imtyje – tai antroji pagal dažnumą priežastis (po alkoholizmo ir smurto). Mokslinėje literatūroje pažymima, kad, „skurstančių šeimų vaikai dažnai neturi sąlygų lankyti mokyklą, išsiugdyti elementarius socialinius įgūdžius, jie neturi galimybių pasinaudoti neformalaus ugdymo institucijomis, nes pastarosios yra mokamos“ (Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017, p. 24). Skurdą, kaip pagrindinę jaunimo patekimo į gatvę priežastį įvardija ir N. Dutta (2018), tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šią priežastį autorė identifiko atlikusi tyrimus Indijoje, kur situacija ir gatvės vaikų mastai yra visiškai kitokie nei Europoje.

Kitas stumiamojo pobūdžio veiksnys, paaiškinantis gatvės vaikų reiškinį yra *gyvenamosios aplinkos nestabilumas ir priešiškas* (Marrengula, 2010) (2 pav.). Stabilumo gyvenamojoje aplinkoje stinga dėl žalingų tėvų gyvenimo įpročių, šeimoje patiriamo emocinio, fizinio smurto, tėvų kriminalinės patirties, sunkios ekonominės padėties šeimoje (Densley et al., 2020; Haley & Roy, 1999; Kontautienė et al., 2007). Kartais nestabilumo įneša ir jaunesnio vaiko šeimoje gimimas (Kontautienė et al., 2007). Platesne prasme gyvenamosios aplinkos nestabilumas ir priešiškas gali būti susijęs ir su politine situacija valstybėje (Islam, 2017).

Kaip stumiantis veiksnys paminėtini ir *socialiniai pokyčiai* (Marrengula, 2010). Šiuos pokyčius sukelia šeimų, kuriose auga jaunuoliai, nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjimas, gyvenamosios vietos keitimas (Kontautienė et al., 2007). Keičiant gyvenamąją vietą natūraliai keičiasi ir jaunuolių socialinė aplinka, neretai kinta ugdymo įstaigos, kaimynai, socialiniai darbuotojai.

Šeimoje patiriamas išnaudojimas – dar vienas jaunuolius į gatvę stumiantis veiksnys (Marrengula, 2010). R. Kontautienė ir kt. (2007, p. 4), atlikusios interviu su gatvės vaikais, nustatė, kad esama atvejų, kai patys tėvai prašo, kad jų vaikai eitų „pas žmones, per butus prašyti maisto“.

Ekonominė valstybės padėtis taip pat gali paskatinti jaunuolius rinktis laiką leisti gatvėje (Marrengula, 2010). Kaip nurodo I. Jonutytė ir G. Šmitienė (2007), ekonominiai pokyčiai yra vienas jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, skaičiaus didėjimą lemiančių veiksnių. Esant prastai ekonominei valstybės padėčiai, natūraliai ir šeimų ekonominis statusas yra žemas, kas taip pat gali prisidėti prie jaunuolio polinkio laiką leisti gatvėje (Kvedaravičiūtė, 2007).

Paminėtina ir *išsilavinimo galimybių stoka* (Caritas Germany, 2008; Kvedaravičiūtė, 2007; Marrengula, 2010). Kaip pažymi Caritas Germany (2008, p. 7) ataskaitoje apie socialinį darbą su vaikais

ir jaunuoliais, gyvenančiais rizikos sąlygomis, „viešojo išsilavinimo sistemos daugelyje besivystančių pasaulio valstybių prisideda prie vaikų iš vargingai gyvenančių šeimų marginalizacijos ir diskriminacijos“. Atkreiptinas dėmesys, kad ne tik stinga laisvų vietų mokyklose, bet ir neretais atvejais susiduriama su nemažomis mokyklos lankymo išlaidomis (ugdymo mokesčiais, išlaidomis uniformoms, knygoms ir kt.), kas veikia kaip barjeras vargingai gyvenančioms šeimoms (Caritas Germany, 2008). Išsilavinimo galimybių stoka gali būti siejama ir su netinkamu tėvų pedagoginių pareigų atlikimu (Kvedaravičiūtė, 2007).

Šiuolaikinis pasaulis, anot D. Lissauskienės ir V. Aleksienės (2016, p. 85), – tai „miestų pasaulis, čia gyvena didžioji dalis jaunimo“. Tad *migracija iš kaimo į miestą* gali tapti svarbiu stumiančiuoju veiksniumi. Šio veiksnio svarbą išryškino M.L. Marrengula (2010).

Traukiantieji veiksniai. Be stumiančiųjų veiksmių egzistuoja ir traukiantieji. Tai tokie elementai, kurie skatina vaikus pasirinkti gyvenimą gatvėje. Veikiant šiems veiksniams, vaikai nėra skatinami palikti namus ir gyventi gatvėje (Marrengula, 2010). Traukiantieji veiksniai pritraukia vaikus gyvenimui gatvėje.

Vienas iš traukiančiųjų veiksmių – *ekonominis saugumas* (Marrengula, 2010) (2 pav.). Šio veiksnio raiška labai sąlyginė. Dalis gatvėje laiką leidžiančių jaunuolių ekonominio saugumo siekia elgetaudami, vagiliaudami ar atlikdami įvairius darbus. Dalis vaikų naktimis plauna taksistų automobilius, kiti pardavinėja nelegalias cigaretes ar perparduoda vyresnių draugų jiems duotus daiktus (greičiausiai vogtus) (Kontautienė et al., 2007). S.A. Kidd (2003), atlikęs empirinį jaunuolių, laiką leidžiančių gatvėje, tyrimą Kanadoje, pažymi, kad pagrindinis jaunuolių pajamų šaltinis yra išmalda (daugiau nei 50 proc. atvejų). 16 proc. vaikų pajamas gauna iš išmaldos ir automobilių langų valymo, 4 proc. – iš prostitucijos (Kidd, 2003). R. Sorber ir kt. (2014) Kenijoje atlikto gatvės jaunimo tyrimo rezultatai taip pat patvirtino, kad pagrindinis daugumos gatvėje laiką leidžiančių jaunuolių pajamų šaltinis yra išmalda (53 proc. vyrų grupėje ir 64 proc. moterų grupėje). Pajamos gaunamos ir iš metalų surinkimo ir pristatymo į surinkimo punktus, lagaminų nešimo, automobilių plovimo. Vaikinių pajamų šaltiniai yra labiau diversifikuoti nei moterų (Sorber et al., 2014). Dažnai atvejais darbai, kurių imasi jaunuoliai yra nelegalūs. Kaip nurodo I. Jonutyte ir G. Šmitienė (2007, p. 31), „gatvės vaikai, pradėję nelegaliai uždarbiauti, susiduria su kriminaliniu pasauliu. Taip jie natūraliai perima šios struktūros vertybes ir nebeįsivaizduoja savo gyvenimo be nuolatinio pavojaus, nusikaltimų ir nevaržomos suaugusiųjų laisvės“. Galimybė gauti pajamų, viena vertus, kuria ekonominį saugumą, kita vertus – „traukia“ jaunuolius į nusikalstamą pasaulį.

Į gatvę jaunuolius traukia ir *nepriklausomybės ir laisvės troškimas* (Marrengula, 2010). Jaunuolius žavi tai, kad gatvėje jie jaučiasi laisvai, „nieko nereikia aiškinti, sugeba suktis ir užkalti

pinigų“ (Kontautienė et al., 2007, p. 6). Kaip pažymi R. Sorber ir kt. (2014, p. 2), „nepriklausomybė, kuri įgyjama gyvenant gatvėje yra vienas veiksnių, lemiančių atsisakymą dalyvauti reabilitacijos programose“.

Noras įgyti aukštesnį socialinį statusą sietinas su pritaipimu tam tikroje socialinėje grupėje ar klane. R. Sorber ir kt. (2014, p. 3) teigimu, „narystė gatvės socialinėje grupėje ar klane yra dažnesnė tarp vaikinių (98 proc.), lyginant su merginomis (73 proc.). Tokia narystė dažniau pastebima tarp jaunuolių, kurie gyvena gatvėje (97 proc.), lyginant su tais, kurie gatvėje praleidžia tik dalį savo laiko (67 proc.) (Sorber et al., 2014).

Jaudulys ir žavėjimasis gyvenimu mieste – dar vienas traukiančiojo pobūdžio veiksnys (Islam, 2017; Marrengula, 2010). Gatvė tokiu atveju traktuojama kaip laiko praleidimo ar pramogų vieta (Islam, 2017).

Kaip traukiamojo pobūdžio veiksnį galima įvardinti ir *savirealizacijos galimybes*. Anot V. Gudžinskienės ir N. Ramanausko (2017, p. 10), „neturintys galimybių realizuoti savęs jaunuoliai atsiduria gatvėje, kur, nepritekliaus ir pykčio dėl sudėtingos situacijos vedimi, jie elgiasi netinkamai, turi vis daugiau ir vis didesnių problemų, kurių neišsprendus, jaunuolių elgesys linksta negatyvia linkme“.

Apibendrinant veiksnių, sąlygojančių jaunuolių atsiradimą gatvėje, analizę, galima teigti, kad jaunuolių atsiradimas gatvėje priklauso nuo stumiančiųjų ir traukiančiųjų veiksnių. Stumiantieji veiksniai – tai skurdas, ekonominė situacija valstybėje, išsilavinimo galimybių stoka, migracija iš kaimo į miestą, šeimoje patiriamas išnaudojimas, socialiniai pokyčiai, gyvenamosios aplinkos nestabilumas ir priešiškusumas. Traukiantieji veiksniai – tai nepriklausomybės ir laisvės troškimas, ekonominis saugumas, jaudulys ir žavėjimasis gyvenimu mieste, noras įgyti aukštesnį socialinį statusą, savirealizacijos galimybės. Visų šių veiksnių visuma turėtų būti nagrinėjama drauge. Konkretaus jaunuolio atžvilgiu gali pasireikšti tik pavieniai veiksniai ar veiksnių visuma. Galimos ir sąsajos tarp atskirų veiksnių. Išnagrinėjus jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, sampratą ir veiksnius, toliau šiame darbe aptariami socialinio darbo su jaunimu gatvėje teoriniai aspektai.

2. SOCIALINĖS PAGALBOS TEIKIMO JAUNIMUI GATVĖJE TEORINIAI ASPEKTAI

Šioje darbo dalyje nagrinėjami socialinio darbo su jaunimu gatvėje teoriniai aspektai. Pirmiausia, aptariama socialinio darbo su gatvės jaunimu samprata, tikslas ir specifika. Po to pereinama prie socialinio darbo su gatvės jaunimu Lietuvoje analizės. Nagrinėjama ir socialinio darbo su gatvės jaunimu kitose šalyse patirtis. Skyriuje analizuojamas ir darbas atviruose jaunimo centruose, mobilus darbas su jaunimu, atskleidžiant mobilaus darbo su jaunimu principus, struktūrą.

2.1. Socialinio darbo su gatvės jaunimu samprata, tikslas ir specifika

Siekiant atskleisti socialinio darbo su gatvės jaunimu esmę, šiame darbo poskyriuje analizuojama socialinio darbo su gatvės jaunimu samprata. Po to pereinama prie šio darbo tikslo ir specifikos analizės.

Socialinio darbo su gatvės jaunimu samprata. Socialinis darbas su gatvės jaunimu, anot V. Gudžinskienės ir N. Ramanausko (2017, p. 22), – tai „ypač kryptingas darbas, kurio metu mezgami santykiai tiek su jaunuolių grupėmis, tiek su atskirais jaunais žmonėmis šių žmonių lankymosi (laisvalaikio leidimo) vietose ir įvairiomis formomis teikiama socialinė, asmeninė, ugdomoji pagalba, nukreipiama į jau esančias organizacijas ar institucijas“. N. Miginis (2015) darbą su jaunimu gatvėje apibrėžia kaip kryptingą darbą, kuriuo siekiama santykių su atskirais jaunais asmenimis ar jų grupėmis užmezgimo vietose, kur būriuojasi jaunimas. Tai gali būti gatvės, žaidimų aikštelės, kiemai, prekybos centrai, parkai, maitinimo įstaigos ir kt. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakyme dėl Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, Mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, Atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, Jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir Jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo (2019), numatyta, kad „darbas su jaunimo grupėmis – kryptinga darbas su jaunimu gatvėje vykdančios organizacijos veikla, kuri padeda stiprinti jaunimo tarpusavio ryšius ir įgyvendinti jaunimo ugdymo tikslus“.

Socialinio darbo su gatvės jaunimu tikslas. Mokslinėje literatūroje socialinio darbo su gatvės jaunimu tikslų atžvilgiu aptinkama gana plati požiūrių įvairovė. Į socialinį darbą su gatvės jaunimu V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017) žvelgia vadovaudamiesi gana plačiu požiūriu. Autoriai pažymi, kad „socialinio darbo tikslas – užkirsti kelią jaunų žmonių išstūmimo ir (ar) pasitraukimo iš visuomenės procesų, mažinti jų socialinę atskirtį ir, pasinaudojant bendruomeniniais ištekliais, siekti jų integracijos“ (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017, p. 22–23). N. Miginis (2015) į socialinio darbo su gatvės jaunimu tikslą žvelgia žymiai siauriau, nurodydamas, kad socialiniu darbu siekiama jaunų žmonių stigmatizacijos

mažinimo. Autorius įvardija ir santykių su jaunimu užmezgimo tikslą. Teisinis reglamentavimas taip pat numato darbo su jaunimu gatvėje tikslą – „mažinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, socialinę atskirtį ir didinti jo galimybes visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime“ (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių, 2019).

Atkreiptinas dėmesys, kad socialinio darbo su gatvės jaunimu tikslas gali skirtis priklausomai nuo darbo gatvėje modelių. B. Švedaitė-Sakalauskė ir D. Eidukevičiūtė (2015) mini du tarpusavyje konkuruojančius darbo gatvėje modelius. Pirmasis modelis yra *transformacinis*. Dirbant pagal šį modelį siekiama jaunuoliams padėti pasikeisti teigiama linkme, pasitelkiant pedagogines, socialines, ugdymo priemones. Jaunuoliai skatinami iš gatvės persikelti į laisvalaikio klubą ar jaunimo centrą. Kitas socialinio darbo gatvėje modelis – *atbaidymo* modelis. Juo siekiama stebėti, kontroliuoti, esant poreikiu bausti. Pirmojo modelio realizavimui reikalingas laikas, pastangos, išteklių. Rezultatų reikia laukti ilgai. Kartais nėra aišku, ar tokių rezultatų apskritai pavyks pasiekti. Antrasis modelis yra rezultatyvus ir finansiškai nėra toks brangus, tačiau jis iš esmės nesprendžia jaunimo gatvėje problemų (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015). Be minėtųjų modelių galimas ir *įgalinančio* modelio pasitelkimas (Islam, 2017). Nepriklausomai nuo to, kuris darbo gatvėje modelis yra taikomas, labai svarbu, kad būtų užtikrinamas darbo gatvėje paslaugų pasiekiamumas ir prieinamumas (Miginis, 2015).

Socialinio darbo su gatvės jaunimu specifika. Nagrinėjant socialinio darbo su jaunimu specifika, aptariami tokie šio darbo aspektai kaip orientacija, komanda, vieta ir veiklos. Veiklos gali būti tiek intervencinės, tiek prevencinės.

Orientacija. Svarbus orientacijos aspektas. Kaip pažymi N. Miginis (2010, p. 48), „darbas su jaunimu gatvėje yra orientuotas į visus jaunos žmones, kurie reikšmingą dalį savo laiko praleidžia gatvėje“. Ypatingą dėmesį siūloma skirti jauniems žmonėms, susiduriantiems su asmeniniais ir socialiniais sunkumais. Tai užtikrinant, galima tikėtis maksimalios socialinio darbo naudos. Socialinis darbas su gatvės jaunimu ugdo socialines ir asmenines jaunimo kompetencijas, padeda jiems geriau pažinti save, gauti aktualios informacijos, įgalina juos veiklai, idėjų ir iniciatyvų įgyvendinimui, savo problemų sprendimui (Miginis, 2015). Socialinis darbas su jaunimu turi potencialą stiprinti visuomeninį ir politinį jaunimo įsitraukimą (Mcgregor et al., 2020).

Komanda. E. Volpi (2002), D. Lisauskienė, V. Aleksienė (2016) į socialinį darbą su gatvės jaunimu siūlo įtraukti ekspertus iš įvairių sričių. Bendroje įvairių sričių specialistų veikloje socialiniam darbuotojui tenka „tarpininko vaidmuo, siekiant puoselėti socialinį darbą su socialinės rizikos jaunimu“

(Lisauskienė & Aleksienė, 2016, p. 83). Tikslingas ir savanorių įtraukimas. Tokiu atveju būtini ištekliai savanorių apmokymui ir perkvalifikavimui (Volpi, 2002).

N. Miginis (2015) nurodo, kad su jaunimu dirbantys darbuotojai gali susidurti su fizinio ir psichologinio smurto grėsme. Dėl šios priežasties tikslinga tokiam darbui suformuoti ne mažiau nei 2 žmonių komandą. Tai būtina, siekiant darbuotojų saugumo. Formuojant komandą rekomenduojama užtikrinti lyčių lygybės principo įgyvendinimą, kai komanda sudaroma iš dviejų priešingos lyties atstovų (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių, 2019).

Vieta. Socialinio darbo su gatvės jaunimu esmė yra šio darbo įgyvendinimo vieta – gatvė. Caritas Germany (2008, p. 18) nurodo, kad „darbas su gatvės jaunimu prasideda gatvėje, vietoje, kur vaikai dirba, gyvena, įgyja patirtis, plėtoja savo socialinius kontaktus ir ryšius“. Gatvės terminą nebūtina suprasti tiesiogiai. Kaip nurodo B. Švedaitė-Sakalauskė ir D. Eidukevičiūtė (2015, p. 42), gatvė „reiškia, kad socialinis darbuotojas ar darbuotoja veikia ten, kur jo / jos adresatai gyvena, kad ne adresatai ateina pas socialinį darbuotoją, bet jis pas juos, <...> tai reiškia kitokią laikyseną ir kitokius galios santykius nei instituciškai, tradiciškai organizuoto socialinio darbo atveju“.

Intervencinės veiklos. M.R. Islam (2017), atlikęs išsamią socialinio darbo intervencijų metasintezę, išgrynino keturis pagrindinius socialinio darbo intervencijos etapus: 1) socialinį švietimą ir profesinį ugdymą; 2) apsaugą; 3) apgyvendinimą; 4) integraciją. Kiekvieno etapo numanoma poveikio trukmė ir akcentai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. *Socialinio darbo su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje, intervencija*

Etapas	Numanoma poveikio trukmė	Svarbūs akcentai
Socialinis švietimas ir profesinis ugdymas	Trumpasis laikotarpis	Pagrindinis išsilavinimas, gebėjimai skaičiuoti, profesinis išsilavinimas
Apsauga	Trumpasis laikotarpis	Išlaisvinimas nuo bet kokio pobūdžio išnaudojimo, dingimų užkardymas, policijos smurto užkardymas, vaikų darbo stabdymas, prievartinio atskyrimo nuo šeimos stabdymas
Apgyvendinimas	Vidutinio ilgumo laikotarpis	Ryšių su šeima stiprinimas, kontaktų su šeima intensyvinimas, kontaktų su bendruomene stiprinimas, gražinimas į mokyklą
Integracija	Ilgasis laikotarpis	Gražinimas į globos įstaigą ir mokyklą, grįžimas į namus, ryšių su šeima atnaujinimas, asmeninių poreikių tenkinimas

Šaltinis: sudaryta pagal Islam (2017)

Socialinis švietimas ir profesinis ugdymas – tai viena svarbiausių intervencijų socialiniame darbe su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje. Kaip nurodo E. Volpi (2002), vaiko gražinimas į švietimą, ugdymą kelia iššūkių. Vienas jų yra susijęs su tu, kad „vaikai gali turėti sveikatos, psichologinių ir elgsenos problemų, kurios gali daryti neigiamo poveikio koncentracijai, disciplinai, socialinių ryšių atkūrimui“ (Volpi, 2002, p. 24). M.R. Islam (2017) teigimu, šiai intervencijai tikslingas įgalinančiojo socialinio darbo modelio pasitelkimas. Minėtas autorius nurodo, kad tikslingas pagrindinio išsilavinimo, gebėjimų skaičiuoti ugdymo, profesinio išsilavinimo pasitelkimas. Socialinis švietimas ir profesinis ugdymas yra naudingas, stiprinant jaunuolių pasitikėjimą savimi ir kitais; tai būtina, teikiant pagalbą jauniems žmonėms, siekiant rekonstruoti jų protinius ir socialinius gebėjimus, kurti jaunuolių ateities įsivaizdavimą ne gatvėje. Tik tuomet galima pradėti ruošti ryšius su šeima atkūrimui (Islam, 2017).

Apsauga gatvėje laiką leidžiantiems jauniems žmonėms – tai dažniausiai valstybinės paslaugos, skirtos apsaugoti vaikus ir jaunuolius, kurie susiduria su nepritekliais, ir kurti stabilumą šeimoje (Islam, 2017). Anot E. Volpi (2002, p. 24), „būtina įvertinti šeimos gebėjimus ir norą grąžinti vaiką į šeimą, apsaugoti jį, o taip pat ir vaiko poziciją dėl grįžimo į šeimą“. Apsaugos etapo įgyvendinimas pradedamas bendruomeniniu vertinimu, siekiant nustatyti jaunuolių ryšių tinklą, žalingas veiklas. Neretais atvejais vaikai kontaktuoja su įvairiais asmenimis, tarp jų ir bendraamžiai, klanų lyderiai, darbdaviai, policijos pareigūnai. Apsaugos etape siekiama padėti vaikams apsisaugoti nuo žalingų veiklų, tokių kaip išnaudojimas, policijos pareigūnų smurtas, vaikų darbas, komercinis ar seksualinis išnaudojimas, įtraukimas į karines veiklas, atskyrimas nuo tėvų, nepriežiūra. Valstybė įsipareigoja apsaugoti vaikus nuo neteisingos įvairių formų elgsenos ir kurti tinkamas socialines programas, nukreiptas į išnaudojimų prevenciją ir aukas. Valstybė įsipareigoja teikti specialią pagalbą šeimai, esančiai nepritekliuje (Islam, 2017). Į šį etapą tikslinga įtraukti šeimą, bendruomenę (Volpi, 2002).

Apgyvendinimas apima įvairias priemones, kurių imamasi, siekiant sušvelninti neigiamas gyvenimo gatvėje pasekmes. Priemonės apima kompensacijas, vietos pakeitimą (jei to reikia) ir reabilitaciją. Apgyvendinimas – tai vienas iš ilgalaikių sprendimų, kuriam keliamas tikslas padėti spręsti jaunuolių problemas ir „vesti“ link normalaus gyvenimo. Apgyvendinimo etape pripažįstama ryšių su šeimos nariais atkūrimo svarba. Pripažįstant, kad kiekvieno vaiko situacija yra unikali, galima teigti, kad apgyvendinimas gali skirtis priklausomai nuo vaiko (Islam, 2017).

Integracija gatvėje laiką leidžiančiam jaunimui turėtų būti vykdoma vadovaujantis korekciniu ir reabilitaciniu požiūriais (Islam, 2017). E. Volpi (2002, p. 8) siūlo siekti „integracijos į šeimą, mokyklą ir darbo rinką“. Įprastai jaunuolio integracija į jo gyvenamuosius namus vyksta po jaunuolio įvertinio, kurį atlieka mobiliuoju būdu dirbantis socialinis darbuotojas ar institucija. Procesas prasideda jaunuolio perkėlimu iš gatvės į globos įstaigą (prieš gražinant šeimai). Globos institucijoje vyksta svarstymai dėl

jaunuolio ateities, ieškoma jo namų. Šis procesas gali skirtis priklausomai nuo to, kiek laiko jaunuolis praleido gatvėje. Priklausomai nuo laiko, praleisto gatvėje, skiriasi vaiko reakcija į integraciją. Šiame etape socialinis darbuotojas ar psichologas sistemiškai sprendžia jaunuolio psichologines traumas, ypač daug dėmesio tam skiriama, jei jaunuolis gatvėje buvo priklausomas nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų. Integracijos etapas nebūtinai pasibaigia jaunuolio grįžimu gyventi pas tėvus. Kai kuriais atvejais tai gali būti neįmanoma ar netinkama. Galimos apsigyvenimo su kitais šeimos nariais ar į šeimą panašioje aplinkoje alternatyvos. Tiek vaiką, tiek šeimą būtina tinkamai paruošti, stebėti ją integracijos procesui pasibaigus (Islam, 2017). Pasibaigus integracijos procesui būtini vertinimai. Kaip pažymi E. Volpi (2002, p. 1), „gana sudėtinga identifikuoti kiekybinius sėkmingos integracijos į visuomenę rodiklius“, todėl autorė siūlo kokybinio pobūdžio vertinimą, atliekant interviu su jaunuoliais, išklausančių jų gyvenimo istorijas. Kokybiniai vertinimai yra tinkamesni, tačiau jie reikalauja specifinių žinių ir laiko.

Preveninės veiklos. Nepakanka tik intervencinio darbo su gatvės jaunimu, didelė reikšmė tenka ir prevencinėms veikloms (Aleksienė & Ambrasaitė, 2014; Schwaiger, Grasshoff, 2015; Volpi, 2002). Anot B.P. Schwaiger ir J. Grasshoff (2015, p. 5), „pastaruoju metu stebimas gatvės jaunuolių skaičiaus didėjimas, kas rodo didelį prevencijos metodų ir skubios pagalbos poreikį“. Kaip pažymi D. Aleksienė ir V. Ambrasaitė (2014), „efektyvus prevencinis darbas su socialinės rizikos grupėmis – tai aktyvi veikla, padedanti marginalams ir ypač jaunimui suvokti ir įveikti socialines, psichologines problemas, kurios ateityje gali priartinti prie žalingo ir nusikalstamo elgesio“.

Apibendrinant socialinio darbo su gatvės jaunimu analizę, galima teigti, kad tai kryptingas darbas, nukreiptas į jaunimo tarpusavio ryšių stiprinimą ir jaunimo ugdymo tikslų įgyvendinimą, siekiant jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, socialinės atskirties mažinimo, jaunuolių visavertiško dalyvavimo visuomenės gyvenime galimybių didinimo. Tą atlieka ne mažesnė nei 2 žmonių komanda. Tikslo siekiama tiek intervencine, tiek prevencine veikla.

2.2. Socialinio darbo su gatvės jaunimu patirtis ir praktika Lietuvoje bei užsienio šalyse

Siekiant išnagrinėti socialinio darbo su gatvės jaunimu patirtį ir praktiką, pirmiausia išanalizuotas socialinis darbas su gatvės jaunimu Lietuvoje. Po to pereita prie socialinio darbo su gatvės jaunimu analizės užsienio šalyse: Kanadoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Kinijoje, Pietų Afrikoje.

2.2.1. Socialinis darbas su gatvės jaunimu Lietuvoje

Darbas su jaunimu gana sparčiai plėtojamas Lietuvoje (Miginis, 2015). Darbas su gatvės jaunimu pradėtas 1996 m. Vilniaus Šv. Jono bendruomenės vienuoliams ėmusis pagalbos vaikams, kurie tuo metu gyveno Vilniaus miesto gatvėse (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017). Pagal programą Šv. Jono vaikai „broliai joanitai gatvėse ieškodavo ten laiką leidžiančių vaikų, užmegzdavo su jais kontaktą“ (Lisauskienė, Aleksienė, 2016, p. 86). Vienuolių pastangomis su benamiais vaikais buvo kuriamas pasitikėjimas. Vienuoliai pasiūlė benamiams vaikams ateiti į greta Vilniaus geležinkelio stoties įkurtą pirmąjį „židinį“. Vėliau Trakų rajone vienuolių pastangomis buvo įkurtos keturios kaimo sodybos, skirtos apgyvendinti gatvės vaikus, o taip pat ir amatų mokykla „Sodžiaus meistrai“. Šioje 2002 m. įkurtoje mokykloje vaikai globojami, ugdomi ir ruošiami savarankiškam gyvenimui (Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017).

Vykdamas jaunimo politikos plėtrą, kai kuriose šalies savivaldybėse įsteigti atviri jaunimo centrai. Šiuose centruose buvo vykdomas atviras darbas su jaunimu, turinčiu mažiau galimybių. Kaip profesionalaus socialinio darbo gatvėje pradžia galima nurodyti 2005 m., kuomet tą pradėjo Kauno miesto NVO „Actio Catolica Patria“. Vietose, kur būriavosi laisvasis jaunimas NVO iniciatyva dirbo profesionalus jaunimo socialinis darbuotojas. Vilniaus Palaimintojo Jurgio Matulaičio socialinio centro darbuotojai taip pat lankosi vietose, kuriose būriuojasi jaunimas. Jaunimui pasiūlyta atvira erdvė *SOFKĖ*, kuri įvardijama kaip saugi aplinka socialiniame centre. Ši erdvė orientuota į 14–20 metų amžiaus jaunimą, kuris gatvėje praleidžia didžiąją dalį savo laiko. Su jaunimu darbuotojai komunikuoja internetu, pasitelkdami socialinius tinklus (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017). Apskritai NVO teikia gana platų paslaugų gatvės vaikams spektrą. I. Kvedaravičiūtė (2007) mini tokias paslaugas:

- laisvalaikio organizavimas (ekskursijos, išvykos, žaidimai, sportas, filmų peržiūra, saviveikla);
- šeimos konsultavimas (grupiniai pokalbiai, individualūs pokalbiai, specialistų konsultacijos, situacijų analizės);
- elgesio modeliavimas (meno terapija, specialistų pagalba);
- prevencinės programos (programos nukreiptos prieš žalingus įpročius, integracija į visuomenę, mokyklą);
- ugdymas (socialinių įgūdžių ugdymas, pamokų ruošą, asmens higiena).

Patraukliausiomis paslaugomis laikomas renginių organizavimas, žaidimai. Kaip pažymi I. Kvedaravičiūtė (2007, p. 135), „nepriimtinos veiklos reikalauja dėmesio sutelkimo (pamokų ruošą), atsakomybės (tvarkymasis) bei socialinių ir bendravimo įgūdžių (pokalbiai su socialine darbuotoja, grupiniai užsiėmimai)“. Teikiant paslaugas jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, tikslingas

įvairių sričių specialistų bendradarbiavimas (pavyzdžiui, gatvės jaunimo darbuotojų ir gatvės meno profesionalų) (Lisauskienė & Aleksienė, 2016).

B. Švedaitė-Sakalauskė ir D. Eidukevičiūtė (2015, p. 37) pažymi, kad „kol kas yra vos kelios pavienės organizacijos, besirūpinančios gatvės socialinio darbo diegimu ir plėtra Lietuvoje, turinčios labai ribotų išteklių (žmogiškųjų, materialiujų, galios ir įtakos požiūriu)“. Socialinio darbo su jaunais žmonėmis poreikis Lietuvos socialinėje politikoje dar nėra nei atpažintas, nei pripažintas. Net ir šiuo metu, kai darbas su gatvės jaunimu skaičiuoja trečiąjį dešimtmetį, teisinė bazė vis dar nėra įtvirtinusi darbo gatvėje termino, tačiau pirmieji žingsniai šioje srityje stebimi (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015). Visiškai priešingas įžvalgas dėl socialinio darbo su jaunimu pateikia N. Miginis (2015). Anot autoriaus, „pastarąjį dešimtmetį darbas su jaunimu Lietuvoje vystytas kryptingai: kuriant arba atnaujinant įstatymų bazę, skiriant tikslinį finansavimą atskiroms darbo su jaunimu formoms diegti, tobulinant jaunimo darbuotojų kompetencijas ir kt.“ (Miginis, 2015, p. 8).

Šiuo metu darbas su jaunimu Lietuvoje galimas skirtingomis formomis. LR jaunimo politikos pagrindų įstatymo (2018) 7 straipsnyje įvardintos tokios darbo su jaunimu formos: atvirasis darbas su jaunimu, darbas su jaunimu gatvėje, mobilusis darbas su jaunimu, jaunimo praktinių įgūdžių ugdymas, kitos formos.

V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017), atlikę empirinį socialinio darbo su jaunimu gatvėje kokybinį tyrimą, nustatė, kad Lietuvoje, dirbant su gatvės jaunimu, teikiama socialinė ir emocinė pagalba. Socialinė pagalba apima pagalbą rašant CV, ieškant darbo, įveikiant sunkumus šeimoje, įveikiant sunkumus mokykloje, palydint į sveikatos įstaigą, probaciją, ieškant gyvenamosios vietos. Emocinė pagalba apima sveiko ir stipraus santykio kūrimą ir palaikymą, jaunų žmonių palaikymą ir buvimą šalia. Taigi, empirinių tyrimų rezultatai rodo, kad darbas su gatvės jaunimu šiai tikslinei grupei teikia tiek socialinę, tiek emocinę pagalbą. Teikiant pagalbą jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, kyla specifinių profesinių iššūkių: „jausti šiuolaikinio jaunimo gyvenimo pulsą, suvokti laisvalaikio poreikių tendencijas ir rekreacijos pasiūlos dinamiką, taikyti rekreacijos metodus jaunimo pomėgius atitinkančiose veiklose, plėtoti tarpinstitucinio bendradarbiavimo tinklą“ (Lisauskienė & Aleksienė, 2016, p. 83).

V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017), atlikę empirinį socialinio darbo su jaunimu gatvėje tyrimą, nustatė, kad gatvėje su jaunimu dirba komanda, sudaryta ne mažiau nei iš trijų asmenų. Tiesiogiai gatvėje dirba vyro ir moters komanda, o trečiasis asmuo įsitraukia į komandinius pasitarimus biure. Atlikto tyrimo rezultatai išryškino poreikį socialiniams darbuotojams gerai žinoti mikrorajone, kuriame dirba, veikiančias valstybines ir nevyriausybinės organizacijas. D. Lisauskienės ir V. Aleksienės (2016,

p. 83) tyrimų socialinio darbo su gatvėje laiką leidžiančiais jaunais žmonėmis rezultatai parodė, kad tiesioginis darbas gatvėje – „per mažai išnaudojama sritis, dirbant su socialinės rizikos jaunimu“.

Atlikus socialinio darbo su gatvės jaunimu Lietuvoje apžvalgą, nustatyta, kad ši sritis skaičiuoja jau kelis dešimtmečius. Atkreiptinas dėmesys į svarų atvirų jaunimo centrų indėlį socialinio darbo su gatvės jaunimu srityje. Iki šiol atlikti tyrimai rodo, kad dirbant su gatvės jaunimu socialinis darbas dar per menkai realizuojamas, iki šiol tuo užsiima tik pavienės organizacijos, o ir jos stokoja žmogiškųjų, materialųjų išteklių. Nepaisant kylančių iššūkių, stebima darbo su jaunimu kryptinga plėtra. Įprasta praktika, kai su jaunimu gatvėje dirba specialiai tam tikslui ne mažiau nei iš trijų asmenų sudaryta komanda. Siekiant įvertinti socialinio darbo su gatvės jaunimu situaciją lyginamuoju aspektu, toliau šiame darbe nagrinėjama užsienio šalių patirtis.

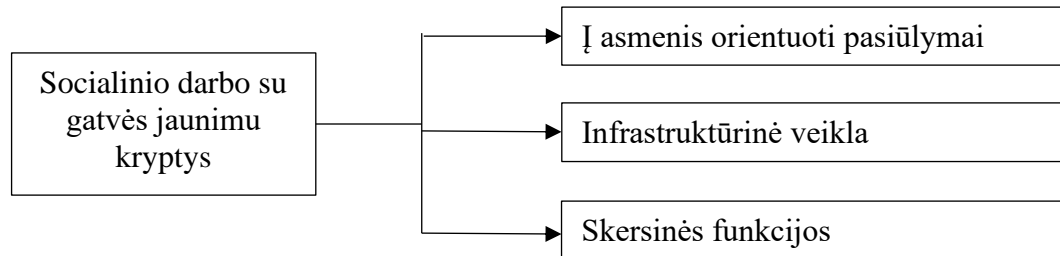
2.2.2. Socialinis darbas su gatvės jaunimu užsienio šalyse

Socialinis darbas gatvėje atsirado JAV maždaug šeštajame XX a. dešimtmetyje (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015). Socialinis darbas gatvėje Vakarų Europoje atsirado XX a. antroje pusėje, po Antrojo pasaulinio karo. Rytų ir Vidurio Europoje tokio socialinio darbo pradžia laikytini 1990 m. (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017). B. Švedaitė-Sakalauskė ir D. Eidukevičiūtė (2015, p. 37) pažymi, kad „socialinio darbo su jaunimu gatvėje teorinė koncepcija <...> pasaulyje egzistuoja jau daugiau kaip 40 metų“. Praktikoje ši koncepcija realizuojama labai įvairiai. Kaip nurodo M.R. Islam (2017, p. 149), egzistuoja didžiuliai socialinio darbo su gatvės jaunimu skirtumai tarp valstybių, priklausomai nuo „gyventojų skaičiaus, geografinės padėties ir aplinkos, kultūros ir paveldo, socioekonominių sąlygų, politinės santvarkos, demokratiškumo, teisinių nuostatų, lyčių nelygybės, religijos, rasės ir kt.“.

Socialinio darbo su jaunuoliais, leidžiančiais laiką gatvėje, patirtis **Kanadoje** gana detaliai nagrinėjo S.A. Kidd (2003), J. Karabanow, P. Clement (2004), J. Karabanow ir kt. (2018). J. Karabanow, P. Clement (2004) įgyvendinant socialinio darbo su gatvės jaunuoliais programas kyla įvairių sunkumų, susijusių su logistikos problemomis, jaunimo nepasitikėjimu socialiniais darbuotojais. Kai kuriais atvejais transporto stoka, būtinybė pildyti formas, laiku atvykti į susitikimus atbaido jaunuolius nuo įsitraukimo į programas. S.A. Kidd (2003), atlikęs kokybinį jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, tyrimą, pažymi, kad neretos neigiamos jaunuolių patirtys su pagalba teikiančiomis organizacijomis ir paslaugomis, kurios turėtų keisti jų gyvenimą. Jaunuoliai neigiamai atsiliepė apie Pagalbos vaikams bendruomenę (angl. – Children’s Aid Society), įvardindami šią organizaciją kaip patekimo į gatvę priežastį – organizacija daugybę kartų perkėlinėjo jaunuolius į grupinio gyvenimo ar globos namus,

netinkamai elgėsi ir patalpino jaunuolius į tokias aplinkas, kuriose jie niekam nerūpėjo (Kidd, 2003). Karabanow & Clement, 2004)

B. Švedaitė-Sakalauskė, D. Eidukevičiūtė (2015), V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017), Williamson ir kt. (2018) nagrinėjo socialinio darbo su gatvės jaunimu patirtį **Vokietijoje**. B. Švedaitė-Sakalauskė, D. Eidukevičiūtė (2015) įvardija tris socialinio darbo su gatvės jaunimu kryptis. Šios kryptys nurodytos 3 paveiksle.

3 pav. Socialinio darbo su gatvės jaunimu kryptys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Švedaitė-Sakalauskė, Eidukevičiūtė, 2015.

Į asmenis orientuotų pasiūlymų kryptis apima ryšių su jaunimu kūrimą, jų konsultavimą, tarpininkavimą, palydėjimą, grupinį darbą, darbą projektais, konfliktų sprendimą, moderavimą, atvejo vadybą (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015). Paminėtinos ir laisvalaikio veiklos. Galimas tokių veiklų socialinis, psichologinis, lavinamasis, kultūrinis pobūdis (Caritas Germany International Department, 2008). *Infrastruktūrinės veiklos* turinys susideda iš erdvių jauniems žmonėms atvėrimo, galimybių jaunimui sukūrimo, pagalbos tinklo bendruomenėje kūrimo, infrastruktūros gerinimo ir kt. *Skersinės funkcijos* – tai lobistinė veikla, darbo gatvėje viešinimas, veiklos administravimas, darbo gatvėje kokybės užtikrinimas, finansinių ir kitų išteklių paieška ir kt. (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015). Caritas Germany (2008) akcentuoja informacijos apie gatvės jaunimo patiriamas problemas viešinimo svarbą.

Vokietijoje gatvėje laiką leidžiančių vaikų ir jaunuolių priežiūrą vykdo vietos gerovės agentūros. Šios agentūros socialinę pagalbą teikia pagal Vaikų ir jaunuolių gerovės įstatymą. Pasitelkiant socialinį darbą gatvėje, kurį dažniausiai vykdo labdaros gerovės organizacijos, siekiama įgyti jaunuolių pasitikėjimą ir numatyti jų apgyvendinimo alternatyvas, parengti jų gyvenimo planą. Savivaldybės gali papildomai rengti ir įgyvendinti federalines ir valstybines programas (Hanesch, 2019).

Pagal Vokietijos konstituciją savivaldybės yra atsakingos už bendrojo intereso paslaugų teikimą. Dauguma miestų yra sukūrę gatvėje laiką leidžiančių asmenų prevencijos programas (Schwaiger & Grasshoff, 2015). V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017), išanalizavę Vokietijos teisinę bazę

socialinio darbo su jaunimu srityje, nustatė, kad keliamas reikalavimas socialinę pagalbą vykdyti jaunimo aplinkoje. Darbas su jaunimu gali vykti įvairiomis formomis: individualiomis konsultacijomis, grupėmis, projektais, darbu mikrorajonuose (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017). Kaip nurodo Caritas Germany (2008, p. 20), „individualios konsultacijos yra viena pagrindinių atvirojo darbo su jaunimu funkcijų“. Į individualų konsultavimą prireikus gali būti įtraukiami ir šeimos nariai (Caritas Germany International Department, 2008).

Socialiniai darbuotojai Vokietijoje reguliariai lankosi tose vietose, kur būriuojasi jaunimas. Apsilankymų metu siekiama kurti santykius, pagrįstus pasitikėjimu. Vadovaujamosi principu, kad jaunuoliai turėtų jaustis saugiai ir negalvoti, kad bandoma juos kontroliuoti, priešingai – jie turėtų jausti darbuotojų rūpinimąsi jais. Jaunimas nėra verčiamas priimti jiems darbuotojų siūlomą pagalbą, siekiama, kad jaunuoliai patys pasirinktų (Gudžinskienė & Ramanauskas, 2017). Be socialinių darbuotojų su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje, dirba ir pedagogai, gatvės animatoriai (Lisauskienė & Aleksienė, 2016).

Vokietijoje mobilus darbas su jaunimu yra grindžiamas tokiomis principinėmis nuostatomis:

- 1) visi darbo gatvėje pasiūlymai jauniems žmonėms turi būti „žemo slenksčio“;
- 2) būtina orientacija į jaunimo poreikius ir jų gyvenamąjį pasaulį;
- 3) savanoriškas dalyvavimas;
- 4) nevertinantis priėmimas;
- 5) anonimiškumas ir pasitikėjimo saugojimas;
- 6) šališkumas;
- 7) tarpkultūrinio dialogo kompetencija (Švedaitė-Sakalauskė & Eidukevičiūtė, 2015).

Didžiojoje Britanijoje darbas su gatvės jaunimu vyksta dvejose terpėse: gatvėje arba laisvalaikio užimtumo centruose (Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017; Lisauskienė, Aleksienė, 2016). Kaip pažymi V. Gudžinskienė ir N. Ramanauskas (2017, p. 27), „pirmuoju atveju dirbama su jaunais žmonėmis ten, kur jie dažniausiai būna – gatvėje, o antruoju siekiama paskatinti jaunimą lankytis kokioje nors vietoje, kur su jaunuoliais dirbama formalioje aplinkoje“.

Kinijoje dirbant su gatvės jaunimu vadovaujamosi trimis požiūriais. Kinijos vyriausybė yra įtvirtinusi tokius politinius požiūrius: 1) koreguojantį ir institucinį; 2) reabilitacinį; 3) prevencinį (Gao et al., 2018). Požiūris į socialinį darbą su gatvės vaikais kinta. Nuo 1982 iki 2003 m. dominavo koreguojanti ir institucinė politika. Nuo 2003 iki 2013 m. buvo taikoma reabilitacinė politika gatvės vaikų atžvilgiu. Nuo 2013 m. vadovaujamosi prevencinio pobūdžio politika, dirbant su gatvės jaunimu (Gao et al., 2018). Siekiant mažinti gatvėje laiką leidžiančių vaikų nusikalstamumą, Kinijoje socialinis darbas derinamas su

policijos veiksmis. Kaip nustatė C. Cheung (2017, p. 112), „bendros socialinių darbuotojų ir policijos pareigūnų pastangos daro neigiamą poveikį vagysčių prevencijai“.

Pietų Afrikoje funkcionuoja tam tikros sisteminės pagalbos struktūros, nukreiptos į pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, teikimą. Tokios struktūros apima svečių centrus (tokius, į kuriuos galima užėiti bet kada be pakvietimo), prieglaudas ir institucijas (Theron & Malindi, 2010). S.D. Mathebula ir E. Ross (2013), ištyrę 10 gatvės jaunuolių patirtis Pietų Afrikoje, pažymi, kad jaunuoliai, nepaisant jų riboto išsilavinimo, žino apie jiems prieinamas, teiktinas socialines paslaugas.

Aptarus socialinio darbo su gatvės jaunimu praktikas užsienio šalyse, matyti, kad nagrinėtose valstybėse (Kanadoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Kinijoje, Pietų Afrikoje) dėl skirtingų socialinių, politinių, ekonominių, demografinių kontekstų socialinio darbo su gatvės jaunimu pamatinės idėjos skiriasi. Skiriasi socialinio darbo su gatvės jaunimu kryptys, principinės nuostatos, taikomi politiniai požiūriai. Kai kuriose valstybėse darbu su gatvės jaunimu pasitelkiami atviri jaunimo centrai. Būtent jie ir nagrinėjami toliau šiame baigiamajame darbe.

2.3. Darbas atviruose jaunimo centruose, erdvėse

Atviras darbas su jaunimu – gana daug dėmesio sulaukusi sritis. Atviras darbas su jaunimu – tai „darbo su jaunimu forma – ugdomųjų veiklų ir pasiūlymų visuma, turinti specifinius veikimo principus; ji yra atvira visiems tam tikroje teritorijoje gyvenantiems jauniems žmonėms nepriklausomai nuo jų socialinio statuso, gali pritraukti jaunimą, turintį mažiau galimybių dalyvauti kitose jų aplinkoje esančiose ar nesančiose veiklose“ (Miginis, 2015, p. 6).

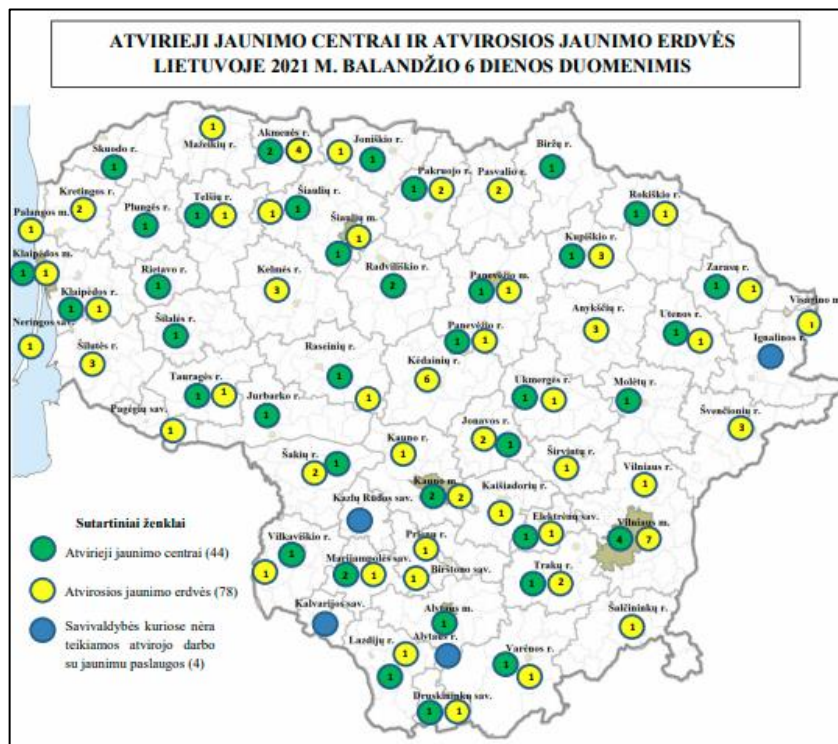
Atvirasis darbas su jaunimu sprendžia tokias problemas: užimtumo ir laisvalaikio, jaunimo integracijos į suaugusiųjų visuomenę, įgalinimo, ankstyvo problemos atpažinimo ir prevencijos. Tai atliekama pasitelkiant tokias veiklas, kaip stalo žaidimus, buvimą, pokalbius, arbatos gėrimą, teminius užsiėmimus, maisto gaminimą, susitikimus, individualias ugdomąsias intervencijas, žygius (Miginis, 2015). S.A. Kidd (2003) įvardija, kad jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, problemų sprendimui teikiamos medicininės, teisinės ir rekreacinės paslaugos.

2010 m. Lietuvoje įsigaliojo Atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių koncepcija (2010). Šia koncepcija numatyta jaunimo darbuotojų veiklą ne vien tik organizacijose, dirbančiose su jaunimu, bet ir kitose aplinkose – gatvėje, parkuose, prekybos centrų aplinkose ir kt. Atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių koncepcija (2010) numatė principus, kuriais būtina vadovautis dirbant su jaunimu. Šie principai – tai savanoriškumo, prieinamumo, atvirumo, nepriklausomumo, aktyvaus įsitraukimo (dalyvavimo). 2012 m.

LR socialinės apsaugos ir darbo ministras išleido įsakymą dėl atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių veiklos aprašo patvirtinimo (2012).

Atviras darbas su jaunimu vyksta atvirose jaunimo centruose, erdvėse. Pagal LR jaunimo politikos pagrindų įstatymo (2018) 2 straipsnį, atvirasis jaunimo centras – tai „Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje įsteigtas juridinis asmuo, kita organizacija ar jų filialas, atstovybė, kurių veiklos arba jos dalies vykdymo vieta yra Lietuvos Respublikoje ir kurie atlieka darbą su jaunimu, grindžiamą savanorišku jaunų žmonių apsisprendimu dalyvauti šioje veikloje ir užtikrinantį jų įsitraukimą į šią veiklą“. Minėtame dokumente atviroji jaunimo erdvė apibūdinama kaip „kultūros, švietimo, kūno kultūros ir sporto ar socialines paslaugas teikiančio juridinio asmens nuosavybės, patikėjimo teise ar nuomos, panaudos sutarčių pagrindais valdoma patalpa, kurioje atliekamas darbas su jaunimu, grindžiamas savanorišku jaunų žmonių apsisprendimu dalyvauti šioje veikloje ir užtikrinantis jų įsitraukimą į šią veiklą“ (LR jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, 2 str.).

Atvirasis darbas su jaunimu laikomas pripažįstama, atpažįstama ir išplėtota darbo su jaunimu forma. 2015 m. Lietuvoje veikė 27 atvirieji jaunimo centrai, 135 atvirosios jaunimo erdvės (Miginis, 2015). 2021 m. duomenimis, šalyje veiklą vykdo 44 atvirieji jaunimo centrai ir 78 atvirosios jaunimo erdvės (žr. 4 pav.).

4 pav. Atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių paplitimas Lietuvoje 2021 m.

Šaltinis: Jaunimo reikalų departamentas, 2021.

Lyginant 2021 m. duomenis su 2015 m. duomenimis, matyti, kad per šešerius metus buvo kryptingai plėtojama atvirųjų jaunimo centrų veikla – šių centrų skaičius šalyje padidėjo 17 arba 62,96 proc. Atvirosios jaunimo erdvės – priešingai nei atvirieji jaunimo centrai – tapo labiau koncentruotomis teritoriniu požiūriu. Atvirųjų jaunimo erdvių skaičius per pastaruosius šešerius metus sumažėjo 57 arba 42,22 proc. Atvirosios darbo su jaunimu paslaugos 2021 m. nebuvo teikiamos tik 4 šalies savivaldybėse.

Apibendrinant socialinio darbo atviruose jaunimo centruose, erdvėse apžvalgą, išryškintas tokio socialinio darbo specifiškumas – jis orientuotas į konkrečioje teritorijoje gyvenantį jaunimą, kurio galimybės dalyvauti kitose veiklose yra mažesnės. Pastarųjų kelerių metų statistinių duomenų analizė parodė tendenciją didinti atvirųjų jaunimo centrų skaičių ir mažinti atvirųjų jaunimo erdvių skaičių: atvirųjų jaunimo centrų skaičius per 2015–2021 m. laikotarpį padidėjo nuo 27 iki 44, o atvirųjų jaunimo erdvių skaičius sumažėjo nuo 135 iki 78. Stebimas ir mobilusis darbas su jaunimu intensyvumo didinimas.

2.4. Mobilus darbas su jaunimu: samprata, principai ir struktūra

Jaunimo negalima versti palikti gatvės. Teikiant socialinę pagalbą, svarbu gerbti jaunuolių teisę likti gatvėje, jei jie to nori. Dėl šios priežasties socialinė pagalba gali būti teikiama tiesiog gatvėje, tikintis, kad jei jaunas asmuo nuspręs keisti savo gyvenimo būdą, jis žinos, kur kreiptis (Volpi, 2002). Tokia yra pamatinė mobilusio darbo su gatvės jaunimu idėja. Ši idėja pirmiausia pradėta taikyti JAV XX a. trečiąjį dešimtmetį (Szeintuch, 2015). Po antrojo pasaulinio karo įvairiomis formomis ir technikomis mobilusio darbo idėja praktikuota ir daugelyje Vakarų Europos valstybių. Nuslopus komunizmui mobilusio darbo apraiškos pastebėtos ir Centrinės bei Rytų Europos valstybėse (Caritas Germany International Department, 2008; Thompson, 1999).

B. Švedaitė-Sakalauskė ir D. Eidukevičiūtė (2015) nurodo, kad mobilusis darbas su jaunimu vyksta kai su jaunimu dirbantys darbuotojai atvyksta į jaunimo gyvenamąją erdvę. Mobilusis darbas įvardijamas kaip vienas iš racionaliausių sprendimų, siekiant palankesnių sąlygų jaunimo raidai sudarymui. V. Mareva (2018, p. 52) mobilų darbą apibūdina kaip „pripažintą profesinį požiūrį į socialinį darbą, socialinę pedagogiką ir praktiką“. Anot minėtos autorės, „mobilusis darbas – tai tiesioginis darbas su žmonėmis, priklausančiais specifinėms grupėms ar bendruomenėms, ir susiduriančiais su ekonomine ar socialine atskirtimi“ (Mareva, 2018, p. 53). Mobilusis darbas su jaunimu, anot N. Miginio (2015, p. 7), – tai „viena iš darbo su jaunimu formų, nukreipta į kiekvieną jauną žmogų ir sudaranti sąlygas dalyvauti nesudėtingoje veikloje, kuri vykdoma pagal jauno žmogaus poreikius jo gyvenamoje aplinkoje“.

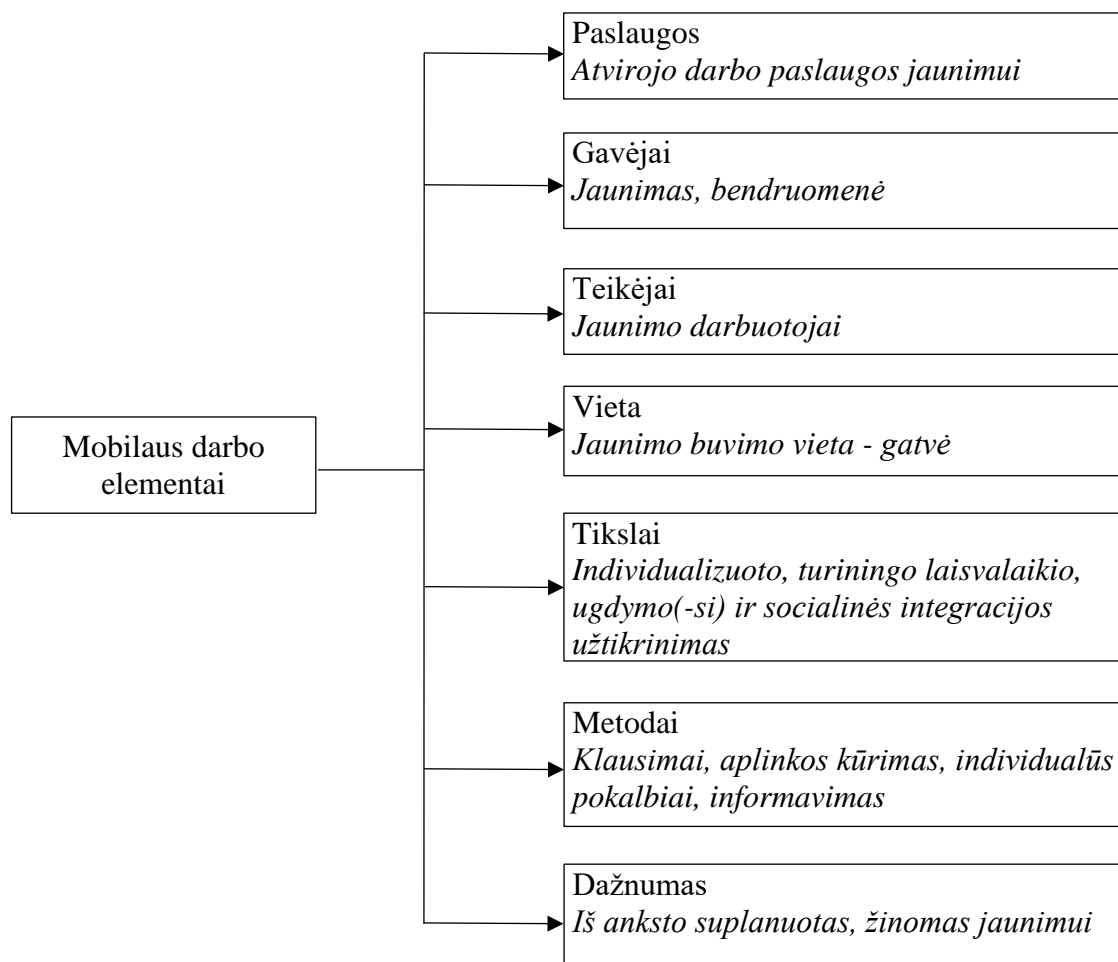
Mobiliuoju darbu sprendžiamos jaunimo laisvalaikio užimtumo, socialinio pobūdžio problemos (Miginis, 2015). LR jaunimo politikos pagrindų įstatymo (2018) 2 straipsnis mobilųjį darbą su jaunimu apibūdina taip: „darbas su jaunimu nuvykus į gyvenamąją teritoriją, kurioje nėra darbo su jaunimu infrastruktūros, atsižvelgiant į šioje teritorijoje gyvenančių jaunų žmonių individualius poreikius“. Iki šiol mobilusis darbas su jaunimu, kaip socialinio darbo su gatvės jaunimu tipas, tik labai minimaliai nagrinėtas mokslinėje literatūroje.

Mobiliajame darbe su jaunimu tinkama ir reikalinga vadovautis bendraisiais socialinės pagalbos principais, kurie sudarytų prielaidas artimo ryšio su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje, kūrimui. Šie principai – tai empatija, individualumas, nesmerkimas ir neteisimas, pasitikėjimas vaiku, priėmimas asmens tokio, koks jis yra, profesinės paslapties išsaugojimas, asmeninio apsisprendimo pripažinimas (Kontautienė et al., 2007). S.A. Kidd (2003) įvardija tokius socialinio darbo su jaunuoliais, laiką leidžiančiais gatvėje, principus: jaunuolio nepriklausomybės pripažinimas, tam tikro lygmens kontrolės suteikimas jaunuoliui, vadovavimasis lanksčiu, neteisiančiu požiūriu, visiškas konfidencialumas. N. Miginis (2015) mini išimtinai mobiliojo darbo su jaunimu principus. Šie principai apibūdinami taip: „teikiamos atvirojo darbo su jaunimu paslaugos mažiau galimybių turinčiam jaunimui, gyvenančiam kaimo vietovėse ar mažuose miesteliuose, kurie negali pasiekti savivaldybėje esamo jaunimo centro. Paslaugos teikiamos ten, kur jaunimas gyvena. Siekiama išnaudoti esamas jaunimo saviraiškai palankias erdves, užtikrinant jaunų žmonių turiningą laisvalaikį, ugdymą(si) ir socialinę integraciją bei vykdant jaunimo informavimą. Paslaugos teikiamos pagal iš anksto nustatytą tvarkaraštį, kuris yra žinomas jaunimui“ (Miginis, 2015, p. 49). Detaliai nagrinėjant visus įvardintus principus, jų apibūdinime galima aiškiai išvelgti mobiliojo darbo su jaunimu elementus. Šie elementai įvardinti 5 paveiksle.

Paslaugos. N. Miginis (2015) nurodo, kad mobiliuoju darbu teikiamos **atvirojo darbo paslaugos jaunimui**. Teikiant šias paslaugas, sprendžiamos dviejų lygmenų problemos: 1) jauniems žmonėms kylančios problemos ir iššūkiai; 2) efektyvaus viešųjų išlaidų vykdymo (Miginis, 2015). Svarbu, kad paslaugos būtų nukreiptos į gatvės jaunimo sveikatos, išsilavinimo, išgyvenimo ir emocinių poreikių patenkinimą (Volpi, 2002).

Gavėjai: jaunimas, bendruomenė. V. Mareva (2018) nurodo, kad mobilaus socialinio darbo paslaugų gavėjai – tai asmenys ir grupės, su kuriomis kitais būdais yra sudėtinga užmegzti kontaktą ir kurioms reikalinga paprastesnė prieiga prie socialinės paramos. Mobiliojo darbo paslaugų gavėjai, anot N. Miginio (2015) – tai mažiau galimybių turintis jaunimas, gyvenantis miesteliuose ar kaimo vietovėse, negalintys pasiekti jaunimo centro, esančio savivaldybėje. Paslaugos teikiamos jauniems asmenims ir jų grupėms, patiriančioms socialinę atskirtį, iškritusioms iš švietimo sistemos, pasižyminčioms probleminiu

elgesiu. Kitos įstaigos šių asmenų nepasiekia (Miginis, 2015). Pažymėtina ankstyvosios intervencijos svarba, kurios metu siekiama pasiekti naujai į gatvę patekusį jaunimą. Tokie jaunuoliai laikomi labiausiai pažeidžiamais (Kidd, 2003).

5 pav. Mobilaus darbo su jaunimu struktūra

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Miginis, 2015.

Labai svarbus paslaugos gavėjų skaičius vienu metu. Kaip pažymi N. Miginis (2015, p. 49), „su keliais jaunuoliais galima dirbti daug giliau ir prasmingiau nei su keliasdešimt jaunuolių“. Mobilus darbas gatvėje vyksta ir su bendruomene. N. Miginis (2015, p. 49) nurodo, kad „dalis jaunimo darbuotojo darbo laiko skiriama darbui su bendruomene ir teigiamam bendruomenės požiūriui į vietos jaunimą kurti“.

Teikėjai. Mobiliojo darbo paslaugų teikėjai, anot N. Miginio (2015), yra **jaunimo darbuotojai**. Kaip įtvirtina LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo,

jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos patvirtinimo (2019), „darbuotojas, vykdamas mobilųjį darbą su jaunimu, – su jaunimu mobilių išvykų metu dirbantis asmuo, skatinantis asmeninį ir socialinį jaunimo tobulėjimą, stiprinantis jauno žmogaus prisitaikymo prie aplinkos gebėjimus bei turintis šiam darbui reikalingą kompetenciją“. Mobiliojo darbo su gatvės jaunimu komandą siūloma formuoti iš dviejų priešingos lyties atstovų (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos patvirtinimo, 2019). Užsienio šalyse taikoma ir kitokia praktika. Pavyzdžiui, Nyderlanduose dauguma socialinių darbuotojų dirba po vieną (Baillergeau & Hoijsink, 2010).

Svarbu, kad „su jaunuoliais dirbantys asmenys žinotų, koks gyvenimas vyksta gatvėje“ (Kidd, 2003, p. 252). Tokių žinių poreikį išryškina ir Caritas Germany (2008). D. Lisauskienė ir V. Aleksienė (2016, p. 89), atlikusios empirinius tyrimus, pažymi, kad „socialinis darbuotojas turėtų būti aktyvus savo srities profesionalas, noriai įsitraukti į neformalias veiklas su jaunimu, būti empatiškas“. Jaunuolių pasitikėjimas pelnomas greičiau, jei socialinis darbuotojas turi „panašios patirties ir savo pavyzdžiu parodys, kad galima keisti gyvenimą teigiama linkme“ (Lisauskienė, Aleksienė, 2016, p. 89).

Su gatvės jaunimu dirbantis darbuotojas turėtų gebėti išlikti neutraliu. Tai reiškia, kad darbuotojas neturėtų turėti išankstinių nuostatų, stereotipinio mąstymo (Caritas Germany International Department, 2008; Miginis, 2015). Vietoje vertinimo, su gatvės jaunimu dirbantis darbuotojas turėtų siekti suprasti jauną žmogų ir siekti, kad pats jaunas žmogus suprastų. Mobilus darbas su gatvės jaunimu yra „grindžiamas asmeniniu santykiu ir visišku jaunimo darbuotojo ir jauno žmogaus vienas kitu pasitikėjimu“ (Miginis, 2015, p. 49). Vertinamos tokios paslaugų teikėjų savybės, kaip gebėjimas suprasti, išklausti, geranoriškumas (Kontautienė et al., 2007). Mokslinėje literatūroje išryškinama ir tokių savybių, būdingų socialiniams darbuotojams, dirbantiems su gatvėje laiką leidžiančiais jaunuoliais, svarba: empatija, kompromiso ieškojimas, greitas mąstymas, diplomatija santykiuose su kitais, optimistiškas realybės suvokimas, komunikabilumas, socialumas, aukšti protiniai gebėjimai, interesų visapusiškumas, nuotaikos stabilumas, nepriklausomybė, iniciatyvumas ir verslininkiška orientacija (Vasylenko et al., 2019).

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos patvirtinimo (2019) numato, kad bent vienas mobilųjį darbą su jaunimu vykdančios komandos narių būtų įgijęs išsilavinimą socialinio darbo, psichologijos, socialinės pedagogikos ar edukologijos srityje. S.A. Kidd

(2003) akcentuoja aukštos specialistų kvalifikacijos ir daugiadimensių kompetencijų poreikį. Labai svarbu, kad „darbuotojai užimtų tvirtą poziciją, o ne vadovautųsi patologine perspektyva, ir provokacinius jaunuolių veiksmus traktuotų kaip signalą, kad su jaunuoliais buvo elgiamasi netinkamai“ (Kidd, 2003, p. 240). Tikslingas ir mobiliojo darbo paslaugų teikėjų bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, šių institucijų specialistais (Volpi, 2002).

Kai kuriose pasaulio valstybėse (pavyzdžiui, Italijoje) mobiliajame darbe dalyvauja ir mediatoriai. Kaip nurodo V. Mareva (2018, p. 52), „mediatoriai pažeidžiamų grupių ir institucijų sąveikoje yra svarbūs, siekiant gerinti jaunų žmonių gyvenimo kokybę ir asmeninį tobulėjimą“.

Vieta. Mobiliojo darbo paslaugų teikimo vieta – **jaunimo buvimo / gyvenamoji vieta ir yra paslaugų teikimo vieta** (Caritas Germany International Department, 2008; Ferguson, 2008, 2016; Miginis, 2015). Šioje vietoje kuriama neformali, neįpareigojanti ir atvira aplinka, kurioje ir teikiamos paslaugos jaunimui (Miginis, 2015). Kaip pažymi D. Lisauskienė ir V. Aleksienė (2016, p. 85), „socialinis darbuotojas, norintis pasiekti efektyvių rezultatų dirbdamas su jaunimu, turi išeiti iš kabineto ir dirbti ten, kur daugiausia laiko praleidžia jauni žmonės“. **Gatevė – tinkamiausia mobiliojo darbo paslaugų teikimo vieta**, kadangi tokioje aplinkoje „žmogus yra laisvas. Jis noriau priima informaciją, pozityviau reaguoja į aplinkinius, seka jų pavyzdžiu ir mokosi iš jų“ (Lisauskienė & Aleksienė, 2016, p. 85). Mobiliojo darbo paslaugos teikiamos tiek tiesiogiai kontaktuojant gatevėje, tiek transporto priemonėse (Baillergeau, Hoijtink, 2010). Kaip nurodo D. Crimmens ir kt. (2010), mobilus socialinis darbas su jaunimu dominuoja mažuose miesteliuose.

Tikslai. Anot N. Miginio (2015), mobiliam darbui su jaunimu keliami tokie tikslai: esamų jaunimo saviraiškai palankių erdvių išnaudojimas, turiningo laisvalaikio užtikrinimas, ugdymas, socialinė integracija, santykio su jaunu žmogumi užmezgimas, jauno žmogaus interesų atstovavimas, tarpininkavimas įvairiose institucijose. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakyme dėl darbo su jaunimu gatevėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos patvirtinimo (2019) įtvirtintas žymiai kompleksiškesnis, visapusiškesnis tikslas – „atsižvelgiant į individualius atitinkamoje teritorijoje gyvenančio jaunimo poreikius, užtikrinti turiningą jo laisvalaikį, ugdymą (-si) ir socialinę integraciją, įgalinti jį aktyviai veikti savo gyvenamojoje teritorijoje“. Caritas Germany (2008, p. 18) apibendrintai mobilaus darbo su jaunimu tikslą nurodo taip – „rizikos grupių vaikams ir jaunuoliams suteikti skubią, konstruktyvią kritiką ir solidarumą, siekiant įgalinti juos įveikti kasdienes problemas“.

Metodai. Sėkmingo darbo su jaunuoliais, laiką leidžiančiais gatvėje, sąlyga yra tinkamų darbo metodų parinkimas (Kontautienė et al., 2007). Dirbant su vaikais mobiliuoju būdu, užduodami klausimai, kuriama aplinka, individualiai kalbama su jaunuoliais, jie informuojami.

- **Klausimai.** Dirbant su gatvės jaunimu, nėra pateikiami greiti atsakymai. Vietoje to yra keliami klausimai, padedantys jaunam žmogui analizuoti save, įvykius, aplinką, santykius, mąstyti (Miginis, 2015).
- **Aplinkos kūrimas.** Aplinkoje, kurioje gyvena jaunas asmuo, kuriama neformali, atvira, neįpareigojanti aplinka. Į šią aplinką jauni žmonės gali ateiti, joje būti su draugais ir bendraamžiais. Tokioje erdvėje palaikoma jaunimo veiklų realizacija, idėjos, iniciatyvos. Pavyzdžiui, „jaunimo darbuotojas padeda jaunuoliams susiorganizuoti sporto salę, kurioje jie gali leisti laisvalaikį sportuodami“ (Miginis, 2015, p. 49).
- **Individualūs pokalbiai.** Mobiliajame darbe su gatvės jaunimu „naudojamas individualus ugdomasis pokalbis įvairiomis temomis, inicijuotas jaunimo ar jaunimo darbuotojo“ (Miginis, 2015, p. 49). Tokių pokalbių temos – grupės santykiai, jaunimo temos, šiandieninės aktualijos. Individualūs pokalbiai su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje, yra individualios socialinės pagalbos elementas. Kaip pažymi R. Kontautienė ir kt. (2007), teikiant individualią pagalbą, būtina numatyti elgseną, kurio tikimasi, humaniškas bausmes už nederamą elgseną, paskatas ir apdovanojimus už tinkamą elgseną. Individualūs pokalbiai – vienas dažniausių mobilaus darbo su jaunimu metodų (Andersson, 2014; He & Bu, 2019).
- **Informavimas.** N. Miginis (2015) įvardija tokią mobilaus darbo su jaunimu priemonę – jaunimo informavimą. Tuo tikslu jaunimui organizuojamos informavimo veiklos.

Dažnumas. Mobilus darbas su jaunimu – iš anksto suplanuotas, žinomas jaunimui. Numatyto tvarkaraščio griežtai laikomasi (Miginis, 2015). LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakyme dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos patvirtinimo (2019) numato, kad „mobilusis darbas su jaunimu turi būti vykdomas tam tikroje konkrečioje, su jaunimu sutartoje ir iš anksto žinomoje vietoje reguliariai jaunimui žinomą grafiku ne rečiau kaip vieną kartą per dvi savaites“. Kaip pažymi N. Miginis (2015), gali ilgai trukti artimo ir gilaus ryšio su jaunu žmogumi sukūrimas, kadangi veikloms būdingas epizodiškumas (kartą ar kelis kartus per mėnesį).

Apibendrinant atliktą mobilaus darbo su gatvės jaunimu sampratą analizę, galima teigti, kad mobilus darbas – tai socialinio darbo su jaunimu forma, kuria sudaromos kiekvienam jaunam žmogui

dalyvauti veiklose, atitinkančiose jų poreikius ir vykdomose aplinkoje, kurioje gyvenama. Ši socialinio darbo forma apima tokius elementus, kaip paslaugos, gavėjai, teikėjai, vieta, tikslai, metodai, dažnumas. Kaip parodė atlikta mobilaus darbo su jaunimu struktūros analizė, mobiliuoju darbu jaunimo darbuotojai iš anksto suplanuotu ir žinomu dažnumu jaunimui ir bendruomenei teikia atvirojo darbo paslaugas jų buvimo vietoje (gatvėje), siekdami individualizuoto, turtingo laisvalaikio, ugdymo(-si) ir socialinės integracijos užtikrinimo. Šio tikslo siekiama klausimų, aplinkos kūrimo, individualių pokalbių, informavimo metodais. Teorinių prielaidų analizė parodė, kad šie elementai pasižymi tam tikra specifika, sąlygojančia mobilaus darbo su jaunimu poreikį ir prieinamumą.

3. SOCIALINĖ PAGALBA JAUNIEMS ŽMONĖMS, LAIKĄ LEIDŽIANTIEMS GATVĖJE, TRAKŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Ši darbo dalis skirta socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, įvertinimui Trakų rajono savivaldybės pavyzdžiu. Skyrius pradedamas tyrimo metodikos parengimu ir pagrindimu. Vėliau pristatomi empirinio tyrimo rezultatai.

3.1. Tyrimo metodika

Šiame baigiamajame darbe nagrinėjama socialinė pagalba paaugliams, laiką leidžiantiems gatvėje problematika Trakų rajono pavyzdžiu. Minėtame rajone buvo įkurtos pirmosios kaimo sodybos (Jalovės, Gojaus, Apatiškių ir Jagėlonių), kuriose buvo pasiūlyta prieglobstis vaikams, laiką leidžiantiems gatvėje (Gudžinskienė, Ramanauskas, 2017). Šiuo metu Trakų rajone teikiamos socialinės paslaugos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, tačiau nėra aiškūs tokių paslaugų poreikiai. Nežinomas ir mobilaus darbo su jaunimu poreikis ir prieinamumas Trakų rajono savivaldybėje, tad atliekamu empiriniu tyrimu siekiama šią žinių spragą užpildyti.

Tyrimo logika ir strategija. Nagrinėjant jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, problemas, taikomi įvairūs tyrimo metodai. M.L. Marrengula (2010), L.C. Theron ir M.J. Malindi (2010), M.R. Islam (2017), D. Lisauskienė, V. Aleksienė (2016), V. Gudžinskienė, N. Ramanauskas (2017) siūlo taikyti kokybinius tyrimo metodus, tokius kaip individualius interviu, fokus grupes, interpretacines metasintezes, kai tuo tarpu I. Jonutytė, G. Šmitienė (2007), I. Kvedaravičiūtė (2007) akcentuoja kiekybinių tyrimo metodų pranašumą. Kai kuriais atvejais, pasitelkiant trianguliaciją, pasirenkama kokybinių ir kiekybinių tyrimų dermė (Dutta, 2018). Šio baigiamojo darbo tikslui pasiekti pasirenkama kiekybinė prieiga. Duomenų apie jaunimo požiūrį, situaciją ir perspektyvas socialinės pagalbos atžvilgiu surinkimui taikomas anketinės apklausos metodas.

Empirinis socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, tyrimas pradėtas 2021 m. lapkričio mėn., kuomet parengus tyrimo instrumentą, buvo pradėti rinkti duomenys anketinės apklausos metodu. Surinktų duomenų analizė atlikta 2022 m. sausio–kovo mėn.

Duomenų surinkimo metodas. Jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, požiūrio įvertinimui pasitelkta kiekybinė apklausa. Kaip nurodo I. Gaižauskaitė ir S. Mikėnė (2014), taikant šį metodą, duomenys surenkami klausinėjant, t.y. užduodant klausimus. Anketinės apklausos metodą socialinio darbo su jaunimu tyrimuose anksčiau taikė B. Belton (2016), O. Vasylenko ir kt. (2019).

Tyrimo imtis. Anketinės apklausos respondentai – jauni žmonės, laiką leidžiantys gatvėje, – tai 14–29 metų amžiaus asmenys, kurie nebūtinai gyvena gatvėje, tačiau dėl stumiančių ir (ar) traukiančių veiksnių sąveikos didesnę savo laisvalaikio dalį leidžia gatvėse ar kiemuose Trakų rajono savivaldybėje. Tyrimo dalyviams taikyti tokie atrankos kriterijai:

- 1) amžius – nuo 14 iki 29 metų;
- 2) didesnės savo laisvalaikio dalies leidimas gatvėse ar kiemuose;
- 3) gyvenamoji vieta – Trakų rajono savivaldybės teritorijoje.

Tikslių statistinių duomenų apie tokių jaunų žmonių visumą nėra, todėl laikoma, kad potencialiai laiką leisti gatvėse ar kiemuose gali visi 14–29 metų amžiaus asmenys, tad tyrimo generaline aibe laikytini visi atitinkamos amžiaus grupės rajono gyventojai. Lietuvos statistikos departamento (2022) duomenimis, Trakų rajono savivaldybėje 2022 m. pradžioje gyveno 5441 14–29 asmenų. Žinant tyrimo visumą, apskaičiuojamas tyrimo dalyvių skaičius, kuris reprezentuotų generalinę visumą. Tuo tikslu taikoma Panioto formulė:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

čia: n – imties dydis; Δ - imties paklaida; N – generalinės visumos dydis (Dabravalskytė, Vveinhardt, 2015).

Tyrimo imties paklaida pasirinkus 10 proc., apskaičiuota, kad reprezentatyvi tyrimo imtis – 98 jauni asmenys. Tai reiškia, kad būtent 98 ir yra minimalus tiriamųjų skaičius, kurį reikia apklausti.

Respondentams taikyta netikimybinė atranka. Iš viso tyrimo anketas užpildė 102 jaunuoliai, laiką leidžiantys gatvėje.

Tyrimo instrumentas. Gatvėje laiką leidžiančio jaunimo tyrimo instrumente – autorinėje anketoje – pateikta 16 klausimų (žr. 1 priedą). Tyrimo anketa sudaryta iš tokių blokų:

- 1) įvadinė dalis. Šioje anketos dalyje pateiktas tyrimo autorės prisistatymas, atliekamo tyrimo tikslas, pakvietimas dalyvauti tyrime, instrukcija, kaip pildyti anketą, anonimiškumo ir konfidencialumo garantijos, įvardinta galimybė bet kuriuo metu nutraukti anketos pildymą, nurodyti kontaktiniai duomenys);
- 2) demografinis blokas. Šio bloko klausimais respondentų buvo prašoma nurodyti savo lytį, amžių, mokymosi įstaigos tipą, darbo faktą);
- 3) diagnostinis blokas. Šio bloko klausimų detalizacija pateikta 3 lentelėje.

Tyrimo organizavimas. Anketinė apklausa atlikta 2021 m. lapkričio – gruodžio mėnesiais. Minėtu laikotarpiu tyrimo anketa buvo platinta internetu. Tyrimo anketa buvo patalpinta internetinių apklausų sistemoje adresu <https://apklausa.lt/f/socialine-pagalba-jauniems-zmonems-leidziantiems->

[laika-gatveje-3a812jt.fullpage](#). Nuoroda į anketą platinta pasitelkiant profesinės veiklos metu užmegztus ryšius su jaunimu, leidžiančiu laiką gatvėje. Pasidalinti nuoroda su tiksline apklausos grupe buvo paprašyta ir kolegų, dirbančių su jaunimu, laiką leidžiančiu gatvėje.

3 lentelė. *Diagnostinio bloko detalizacija ir klausimų pagrindimas*

Nagrinėti aspektai	Klausimų nr.	Analogiškus aspektus tyrinėję autoriai
Šeimos ir santykių su šeima apibūdinimas	5, 6	K. Laureckis, D. Petružytė (2016), M.L. Marrengula (2010), S. Wingert et al. (2005), R. Kontautienė ir kt. (2007), S.A. Kidd (2003), I. Jonutytė, G. Šmitienė (2007)
Santykiai su mokykla	7	R. Kontautienė ir kt. (2007), E. Volpi (2002), M.L. Marrengula (2010)
Laiko leidimo vietas	8, 9, 10	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių (2019), K. Laureckis, D. Petružytė (2016), R. Kontautienė ir kt. (2007), D. Lisauskienė ir V. Aleksienė (2016), V. Gudžinskienė, N. Ramanauskas (2017), M.L. Marrengula (2010)
Socialinė pagalba jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje	11–16	R. Kontautienė ir kt. (2007), V. Gudžinskienė, N. Ramanauskas (2017), LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir jaunimo praktinių (2019), N. Miginis (2015), M.R. Islam (2017), I. Kvedaravičiūtė (2007)

Tyrimo duomenų analizė. Anketinės apklausos metodu surinktų duomenų analizei taikyti aprašomosios statistikos (vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, minimalios, maksimalios reikšmės), statistinės analizės (procentiniai dažniai), koreliacinės analizės metodai. Skirtumų tarp grupių nustatymui taikytas Chi kvadrato kriterijus. Skirtumai laikyti reikšmingais tais atvejais, kai $p < 0,05$.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikomasi geranoriškumo, teisingumo, pagarbos asmens orumui, teisės gauti tikslią informaciją principų (Žydžiūnaitė, 2007; Žydžiūnaitė, 2012). *Geranoriškumo principo* laikymasis užtikrintas tyrimui naudojant instrumentą, kuris nežeina ir nežeidžia tyrimo dalyvių. Atliekant empirinį socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, tyrimą Trakų rajone, parengtas tyrimo dalyvių nežeiminantis ir nežeidžiantis tyrimo instrumentas. Siekiant paskatinti tyrimo dalyvius, t.y. jaunos žmones, įsitraukti į tyrimą, jiems nebuvo taikomas psichologinis, fizinis ar finansinis spaudimas. Kiekvienas tyrimo dalyvis galėjo sutikti ar nesutikti dalyvauti tyrime, o sutikęs – bet kuriuo metu atsisakyti. *Teisingumo principo* įgyvendinimas užtikrintas visus tyrimo

dalyvius informuojant apie atrankos kriterijus. Tai reiškia, kad visi tyrime dalyvavę jauni žmonės buvo informuoti, kad tyrimo dalyviams taikomi amžiaus, didesnės savo laisvalaikio dalies leidimo gatvėje ar kiemuose, gyvenamosios vietos kriterijai. Atliekant tyrimo rezultatų analizę, pavieniai tyrimo respondentų duomenys nenagrinėjami, tyrimo duomenys analizuojami bendrai, nepateikiant asmeninės informacijos, kuri identifiкуotų tyrimo dalyvius ar jų gyvenamąją, mokymosi vietą. Prieigą prie užkoduotų tyrimo duomenų turi tik tyrimo autorė. *Pagarbos asmens orumui* principas įgyvendintas visiems tyrimo dalyviams pristatant tyrimo tikslą, garantuojant anonimiškumą. *Teisės gauti tikslią informaciją* principas įgyvendintas respondentams suteikiant atsakymus į jiems kilusius klausimus, susijusius su tyrimu. Atsakymai į kilusius klausimus tyrimo dalyviams buvo suteikiami tiek tiesioginės komunikacijos metu, tiek bendraujant telefonu, vaizdo pokalbiais. Atliekant tyrimą, garantuotas tyrimo dalyvių privatumas, jiems suteikta informacija apie tai, kur ir kaip bus naudojami tyrimo duomenys. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad tyrimo duomenys renkami magistro darbui parengti.

Tyrimo ribotumai ir sunkumai. Tyrimo ribotumai:

- 1) atliekant tyrimą taikytas geografinis apribojimas, įtraukiant tik jaunus žmones, laiką leidžiančius gatvėje, ir gyvenančius Trakų rajono savivaldybėje. Šis apribojimas gali reikšti, kad tyrimo rezultatai gali nerezonuoti su kitomis savo dydžiu ar gyventojų sudėtimi besiskiriančiomis savivaldybėmis;
- 2) atliekant tyrimą taikyta kiekybinė strategija. Tai reiškia, kad tyrimu neidentifikuotos giluminės jaunų žmonių laiko leidimo gatvėje priežastys, patirtys, pasekmės. Manytina, kad šiuo tikslu ateityje galėtų būti atliekami papildomi tyrimai.

Atliekant tyrimą susidurta su anketos platinimo sunkumais. Tyrimo anketos platinimą kiek ribojo šalyje dėl Covid-19 įvesta pandemija. Tyrimo atlikimo metu galiojo rekomendacijos vengti socialinių kontaktų ar bent jau juos minimizuoti, tad kiek sudėtinga buvo tiesiogiai pasiekti potencialius respondentus. Ši problema spręsta pasitelkiant asmeninius kontaktus elektroninės anketos platinimui.

3.2. Socialinės pagalbos vertinimas subjektyviu jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, požiūriu

Empirinio socialinės pagalbos vertinimo tyrimo rezultatų analizė pradedama demografinių jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, charakteristikų pristatymu. Po to pereinama prie jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, subjektyvaus požiūrio į savo šeimą, santykius su šeima, santykius su mokykla vertinimo. Tyrimo duomenys sudarė prielaidas identifikuoti ir jaunimo laiko leidimo vietas, o taip pat apibūdinti socialinę pagalbą jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje, subjektyviu pačių jaunuolių požiūriu.

3.2.1. Demografinės jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, charakteristikos

Empiriniame socialinės pagalbos vertinimo tyrime dalyvavo 102 respondentai. Iš jų – 67,65 proc. merginų, 29,41 proc. – vaikinų. Pažymėtina, kad toks tyrimo dalyvių santykis neatitinka Takų rajone gyvenančių 14–29 metų amžiaus asmenų pasiskirstymo pagal lytį. Lietuvos statistikos departamento (2022) duomenimis, 2022 m. pradžioje Trakų rajone gyveno 52,07 proc. vaikinų ir 47,93 proc. merginų, kurių amžius patenka į intervalą nuo 14 iki 29. Tokį neatitikimą galima paaiškinti tuo, kad nagrinėjamame regione laiką leisti gatvėje gali būti labiau linkusios merginos. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 4 lentelėje.

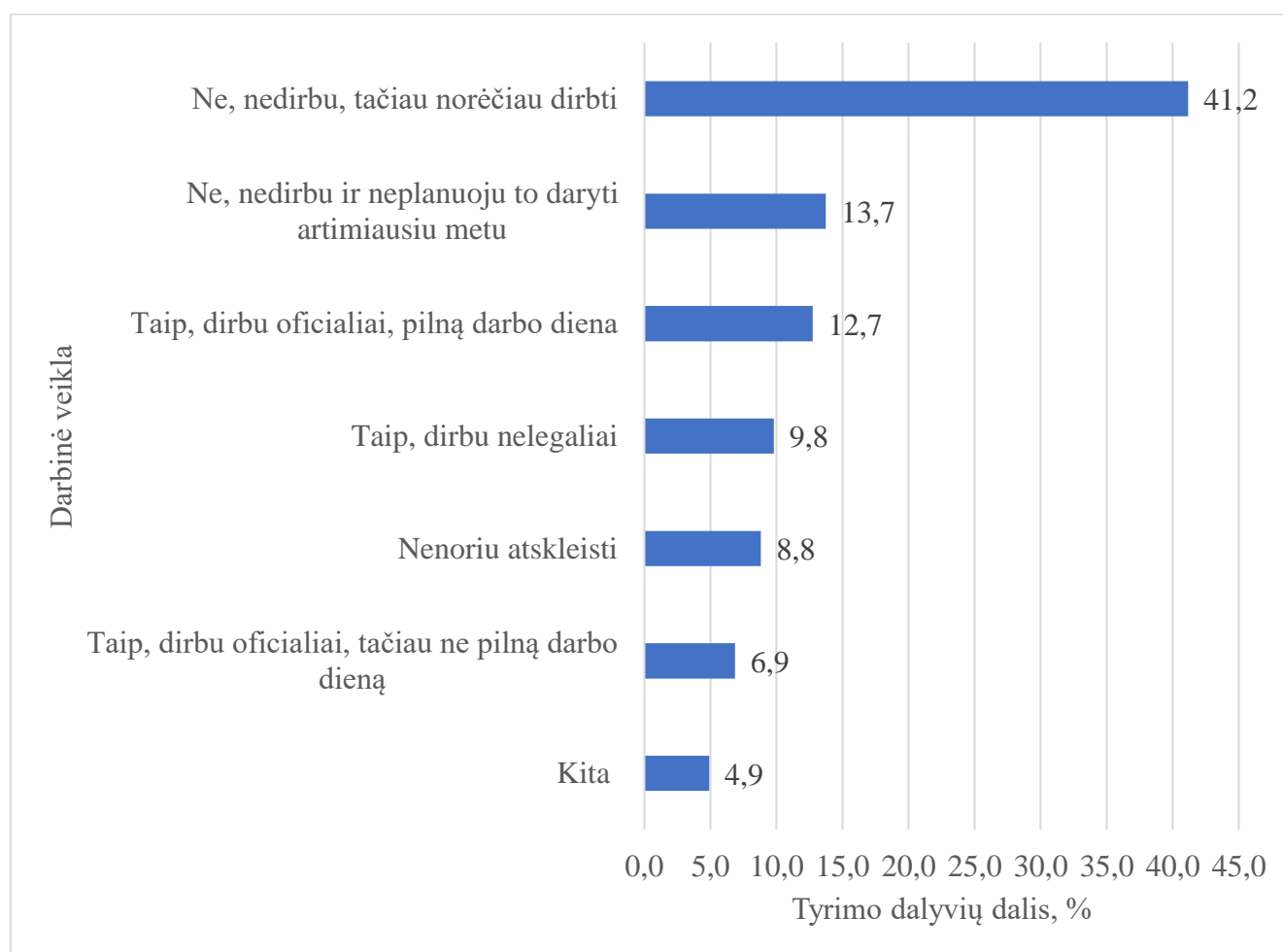
4 lentelė. Tyrimo dalyvių amžiaus ir lyties pasiskirstymas (N=102)

Amžius	Tyrimo dalyvių sk.					Tyrimo dalyvių dalis, %				
	Mer-gina	Vai-kinas	Kita	Nenoriu atskleisti	Iš viso	Mer-gina	Vai-kinas	Kita	Nenoriu atskleisti	Iš viso
14-17	47	20	1	0	68	46,08	19,61	0,98	0,00	66,67
18-21	12	8	0	1	21	11,76	7,84	0,00	0,98	20,59
22-25	7	1	0	1	9	6,86	0,98	0,00	0,98	8,82
26-29	3	1	0	0	4	2,94	0,98	0,00	0,00	3,92
Iš viso	69	30	1	2	102	67,65	29,41	0,98	1,96	100,00

Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad didžiąją dalį visų tyrimo dalyvių sudarė jauniausi asmenys, nurodę, kad jų amžius yra nuo 14 iki 17 metų. Tokių respondentų dalis sudarė 66,67 proc. Nors teorinėje darbo dalyje minėta, kad įvairiose pasaulio valstybėse atlikti tyrimai (Marrengula, 2010) rodo 10–14 metų amžiaus vaikų dominavimą tarp gatvės vaikų, daryta prielaida, kad Lietuvoje situacija amžiaus aspektu yra kitokia. Tokia prielaida grįsta LR jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2018) įtvirtintu jaunimo amžiaus intervalu – nuo 14 iki 29 metų. Tikėtina, kad svarią jauniausios amžiaus grupės, t.y. nuo 14 iki 17 metų, dalį tyrime galima iš dalies paaiškinti tuo, kad sulaukę 18 metų jaunuoliai neretai išvyksta studijuoti, dalis jų palieka Trakų rajoną turėdami tikslą įsidarbinti didesniame mieste ar apskritai, emigruoja į užsienį, tad 18 metų amžiaus ir vyresnių jaunuolių dalis tyrimo imtyje nebuvo tokia didelė, kaip jauniausios amžiaus grupės atstovų. Pastebėta tendencija, kad kuo jaunuoliai vyresni, tuo mažesnę dalį jie sudarė tyrime. Pavyzdžiui, vyriausios amžiaus grupės (nuo 26 iki 29 metų) atstovų dalis tesiekė 3,92 proc. Vadinasi brandesni jaunuoliai yra mažiau linkę laiką leisti gatvėje.

Lyginant tyrimo dalyvių pasiskirstymą pagal amžių su 14–29 metų amžiaus Trakų rajono savivaldybės gyventojų pasiskirstymu, stebimi neatitikimai. Lietuvos statistikos departamento (2022) duomenimis, rajone didžiausią dalį sudaro 26–29 metų amžiaus jaunuoliai. Jų dalis siekė 29,02 proc. Empiriniame tyrime dalyvavo tik 3,92 proc. šios amžiaus grupės atstovų. 14–17 metų amžiaus jaunuolių dalis Trakų rajono savivaldybėje sudaro 22,88 proc., kai tuo tarpu šios amžiaus grupės atstovai sudarė net 66,67 proc. visų respondentų. Toks tyrimo respondentų pasiskirstymo pagal amžių palyginimas su Trakų rajono savivaldybės gyventojų pasiskirstymu patvirtina įžvalgą, kad brandesni jaunuoliai rečiau savo laisvalaikį leidžia gatvėje.

Teorinėje šio darbo dalyje minėta, kad nereti atvejai, kai jaunimas, laiką leidžiantis gatvėje, ten uždirba nelegalių pajamų. Apklausoje dalyvavusių jaunuolių pasiskirstymas pagal nuostatas darbo atžvilgiu ir darbo faktą pateiktas 6 paveiksle.

6 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal darbinę veiklą, proc. (N=102)

6 paveiksle pateiktas tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal darbinę veiklą rodo, kad didžioji dalis jaunimo yra motyvuoti profesinei veiklai. 41,2 proc. tyrimo dalyvių nors ir nedirbo tyrimo metu, tačiau norėjo tą daryti. Tokie tyrimo rezultatai rodo jaunuolių norą profesinei veiklai. Tyrimo metu nedirbo ir neplanavo pradėti dirbti artimiausiu metu 13,7 proc. tyrimo dalyvių. Visų pastarąjį atsakymo variantą pasirinkusių respondentų amžius neviršijo 21 ir visi jie tyrimo metu mokėsi mokyklose arba kolegijose. Tokie tyrimo rezultatai greičiausiai reiškia respondentų norą susikoncentruoti į mokslus, profesinę veiklą atidedant ateičiai. Oficialiai pilną darbo dieną tyrimo metu dirbo 12,7 proc. respondentų. Visi jie vyresni nei 18 metų amžiaus.

Išnagrinėjus demografines jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje charakteristikas, nustatyta, kad Trakų rajone gatvėje laiką leisti yra labiau linkusios merginos nei vaikinai. Dauguma jaunuolių, laiką leidžiančių gatvėje, yra mokiniai nuo 14 iki 17 metų amžiaus. Didžioji dalis jų nedirba, tačiau ateityje, baigę mokyklą, jie norėtų tą daryti. Kita svarbi gatvėje laiką leidžiančius jaunuolius apibūdinanti charakteristika yra šeima. Jaunuolių šeimų ypatumai ir santykiai šeimose nagrinėjami kitame, 3.2.2 skyrelyje.

3.2.2. Jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, šeima ir santykiai su ja

Šeima – įprastai artimiausia jaunuolio aplinka. Kaip minėta teorinėje darbo dalyje, jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, šeimoms ir santykiams su ja būdingi tam tikri bruožai. Siekiant nustatyti, kaip savo šeimas vertina patys jaunuoliai, į tyrimo anketą buvo įtrauktas klausimų, skirtų įvertinti šeimai ir santykiams su ja, blokas.

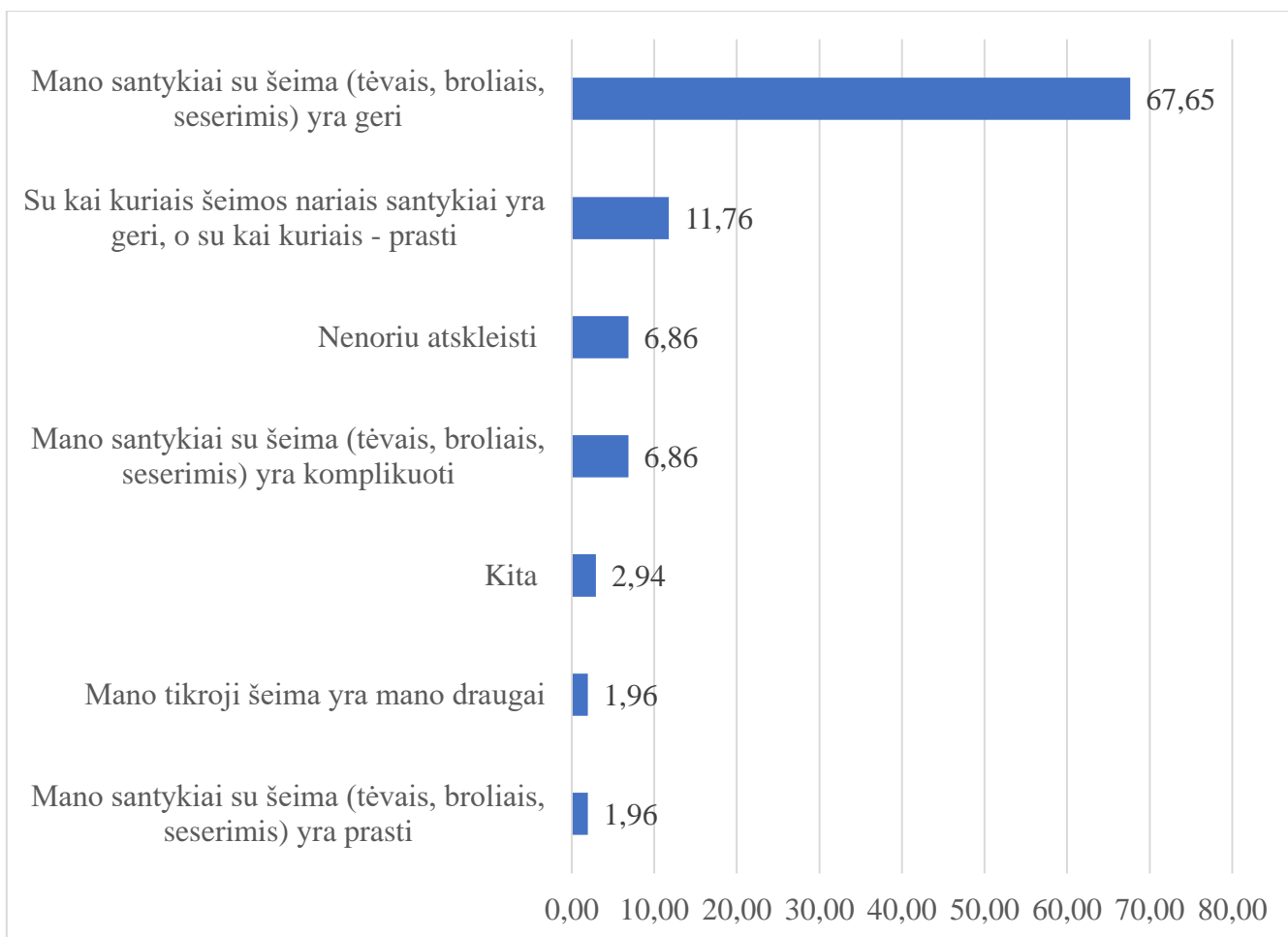
Siekiant įvertinti skirtingų amžiaus grupių jaunuolių požiūrį į savo šeimas, parengta 5 lentelė. Šioje lentelėje pateiktas kiekvienos amžiaus grupės dalyvių pasiskirstymas pagal jų šeimoms priskirtas charakteristikas. Visose amžiaus grupėse daugiausia respondentų pademonstravo itin pozityvų požiūrį į savo šeimą. 14–17 metų amžiaus jaunuolių grupėje maždaug kas antras jaunuolis nurodė, kad šeima skatina jo augimą, tobulėjimą visomis prasmėmis. Šeimos indėlių, paskatas augimui ir tobulėjimui savo subjektyviu vertinimu išvelgė net 75,00 proc. 26–29 metų amžiaus grupės jaunuolių. 18–21 ir 22–25 metų amžiaus grupėse šeimos pastangas augimui, tobulėjimui visomis prasmėmis savo subjektyviu vertinimu išvelgė atitinkamai 41,94 ir 28,57 proc. respondentų. Daugumoje šeimų nėra aktuali ir tėvų nedarbo problema. 14–17 metų amžiaus paauglių grupėje nedirba 11,39 proc. vaikų bent vienas iš tėvų. 18–21 metų amžiaus grupėje ši problema dar retesnė. 26–29 metų amžiaus grupėje bent vienas iš tėvų nedirba kas ketvirtoje šeimoje. Bent vieno iš tėvų priklausomybė nuo alkoholio 14–17 metų amžiaus paauglių grupėje laikytina probleminiu aspektu 7,59 proc. šios amžiaus grupės vaikų subjektyviu

vertinimu. Ji kiek retesnė 18–21 metų amžiaus paauglių grupėje (6,45 proc.). Dažniausiai su šia problema susiduria šeimos, kuriose gyvena 26–29 metų amžiaus jaunuoliai. Net 13,92 proc. 14–17 metų amžiaus grupės paauglių nenorėjo atskleisti situacijos savo šeimoje. Pastebėta tendencija, kad kuo jaunesni respondentai, tuo labiau nenorėjo detalizuoti situacijos savo šeimoje.

5 lentelė. Skirtingų amžiaus grupių dalyvių pasiskirstymas pagal šeimų apibūdinimus, proc.

Šeimos apibūdinimai	Amžiaus grupės				Iš viso
	14-17	18-21	22-25	26-29	
Nedirba bent vienas iš tėvų	11,39	3,23	14,29	25,00	10,16
Bent vienas iš tėvų yra priklausomas nuo alkoholio	7,59	6,45	14,29	0,00	7,81
Bent vienas iš tėvų yra priklausomas nuo narkotikų	0,00	3,23	0,00	0,00	0,78
Bent vienas iš tėvų yra ar buvo įsitraukęs į nusikalstamas veikas	1,27	3,23	0,00	0,00	1,56
Mano šeimos finansinė padėtis yra prasta	1,27	6,45	7,14	0,00	3,13
Man teko patirti smurtą šeimoje	3,80	6,45	14,29	0,00	5,47
Mano šeimoje dažni konfliktai	6,33	6,45	14,29	0,00	7,03
Savo šeimai aš nerūpiu	1,27	9,68	0,00	0,00	3,13
Šeima skatina mano augimą, tobulėjimą visomis prasėmis	53,16	41,94	28,57	75,00	48,44
Nenoriui atskleisti	13,92	12,90	7,14	0,00	12,50
Iš viso	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tyrimo dalyvių buvo prašoma apibūdinti savo santykius su šeima. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal santykių apibūdinimus pateiktas 7 paveiksle. Nustatyta, kad net 67,65 proc. visų tyrime dalyvavusių vaikų savo subjektyviu vertinimu santykius su šeima apibūdina kaip gerus. Dalis vaikų (11,76 proc.) nurodė, kad geri santykiai yra ne su visais šeimos nariais, o tik su kai kuriais. Komplikuotais ar prastais savo santykius su šeima įvardijo atitinkamai 6,86 ir 1,96 proc. vaikų. Atlikto tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad šeimose, kuriose auga laiką gatvėse leidžiantys vaikai, santykiai dažniausiai yra geri, tačiau daugiau nei dešimtadalio respondentų subjektyviu vertinimu santykiai šeimoje nėra geri, kas laikytina rizikos veiksniu vaiko leidimui gatvėje.

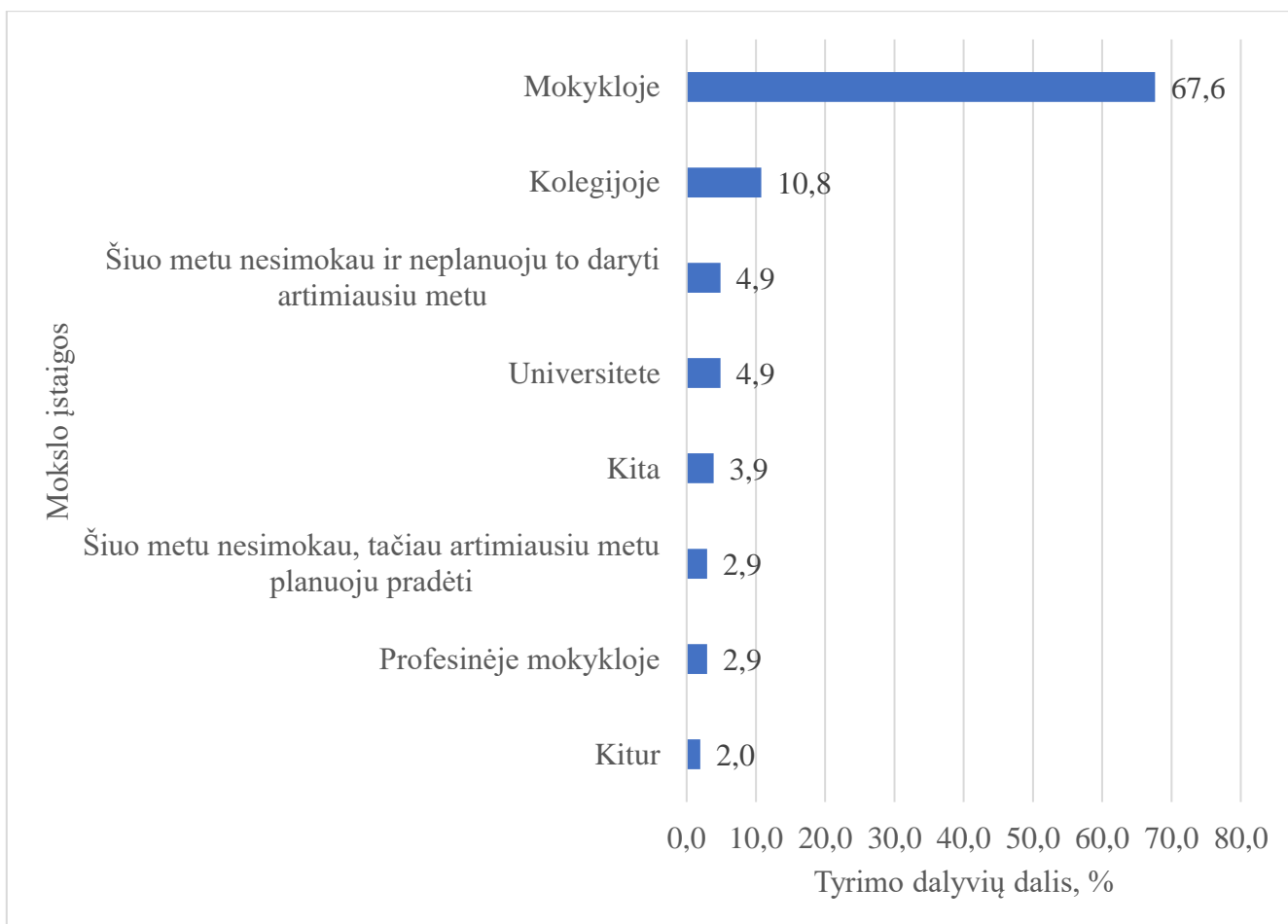

7 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal santykius su šeima, proc. (N=102)

Apibendrinant jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, šeimų charakteristikų ir santykių su šeimos nariais subjektyvius vertinimus, galima teigti, kad šeimose vyrauja vaiko tobulėjimą, visapusišką augimą skatinanti aplinka. Dažniausiais atvejais santykiai su šeimos nariais apibūdinami kaip geri. Tai reiškia, kad vaiko laiko leidimas gatvėje nėra prastų santykių šeimoje pasekmė, greičiausiai tokį laiko leidimą galima laikyti tiesiog gyvenimo būdu, laisvalaikio praleidimo būdu. Išnagrinėjus jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, santykius su šeima, pereinama prie santykių su mokykla analizės.

3.2.3. Jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, santykiai su mokykla

Svarbi jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, charakteristika – mokymasis, tad tyrime dalyvavusių jaunuolių buvo prašoma nurodyti, kur jie mokosi. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal mokymosi įstaigas pateiktas 8 paveiksle.

8 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal mokymąsi mokslo įstaigose, proc. (N=102)

Stebimas labai netolygus jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, pasiskirstymas pagal jų mokymąsi mokslo įstaigose. Kadangi didžioji dalis tyrimo dalyvių nurodė, kad jų amžius yra nuo 14 iki 17 metų, tai nestebina tai, kad net 67,6 proc. respondentų mokosi mokykloje. Kiek daugiau nei dešimtadalis jaunuolių mokosi kolegijose, o universitetuose – tik maždaug kas dvidešimtas. 3,9 proc. tyrimo dalyvių, neradusių sau tinkamo atsakymo varianto, įrašė savo variantą. Tarp respondentų buvo nurodžiusių, kad studijas universitete jie jau baigė (2,94 proc.). Užfiksuotas ir mokymosi profesinėje mokykloje drauge su viduriniu atvejais.

Siekiant nustatyti jaunimo nuostatas mokymosi atžvilgiu, jaunuolių teirautasi, kokie jų mokymosi rezultatai, ar mokytis jie nori, ar mokytojai jus gerbia, ar nekyla sunkumų sutariant su klasės draugais, kokia pašalinimo iš mokyklos tikimybė, ar sudėtinga prisiderinti prie mokyklos reikalavimų ir disciplinos. Respondentų subjektyviam požiūriui į minėtus aspektus nustatyti, skaičiuoti pritarimo teiginiams vidurkiai. Jie pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. Pritarimo teiginiams apie mokyklą ir mokymąsi aprašomoji statistika (N=102)

Teiginiai	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Mano mokymosi rezultatai yra geri	0	5	3,59	1,38
Mokytis aš noriu	0	5	3,39	1,41
Mokykloje mokytojai mane gerbia	0	4	3,42	1,40
Mokykloje man nesudėtinga sutarti su klasės draugais	0	5	3,54	1,53
Gana didelė tikimybė, kad artimiausiu metu būsi pašalintas(-a) iš mokyklos	0	5	1,35	0,99
Man nesudėtinga prisiderinti prie mokyklos reikalavimų, disciplinos	0	4	3,53	1,43

Tyrimo rezultatai rodo, kad stipriausio pritarimo respondentų subjektyviu vertinimu sulaukė teiginys apie gerus mokymosi rezultatus. Šio teiginio vidutinis įvertis siekė 3,59 balo iš 5,00 galimų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad laiko leidimas gatvėje dažnai atvejais netampa kliūtimi gerai mokytis. Neretais atvejais jaunuoliai, laiką leidžiantys gatvėje, nejaučia sunkumų ir sutariant su klasės draugais (M=3,54). Gali būti, kad po pamokų su tais pačiais klasės draugais jaunuoliai ir leidžia laiką gatvėje. Prisiderinimas prie mokyklos reikalavimų ir disciplinos jaunuolių subjektyviu vertinimu dažniausiai nekelia iššūkių Trakų rajono jaunimui (M=3,53). Dažnai jaunuoliai jaučia pagarbą iš mokytojų (M=3,42). Gali būti, jog ši pagarba veikia motyvuojančiai, skatina mokytis, siekti gerų mokymosi rezultatų, prisiderinti prie mokyklos reikalavimų, disciplinos. Jaunuoliams, laiką leidžiantiems gatvėje, būdinga vidutinio stiprumo motyvacija mokytis (M=3,39). Silpniausio respondentų pritarimo sulaukė teiginys apie didelę tikimybę artimiausiu metu būti pašalintam(-ai) iš mokyklos (M=1,35). Tokie tyrimo rezultatai liudija gerus santykius su mokykla.

Gali būti, jog požiūris į mokyklą skiriasi pagal jaunuolių amžiaus grupes. Siekiant nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp jaunuolių amžiaus ir subjektyvaus požiūrio į mokyklą, apskaičiuotas Spirmano koreliacijos koeficientas. Koreliacijos tarp požiūrį į mokyklą apibūdinančių teiginių ir amžiaus reikšmės, o taip pat reikšmingumai pateikti 7 lentelėje. Šioje lentelėje pateiktos ir Chi kvadrato reikšmės, siekiant nustatyti, ar skirtingų lyčių grupių mokyklos ir mokymosi vertinimai yra skirtingi. 7 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad požiūris į mokyklą nėra susijęs su amžiumi. Apskaičiuotų koreliacijos koeficientų reikšmingumai (p) viršijo 0,05, todėl reikšmingų sąsajų tarp jaunų žmonių, laiką leidžiančių gatvėje, amžiaus ir subjektyvaus mokyklos ir mokymosi vertinimo nenustatyta.

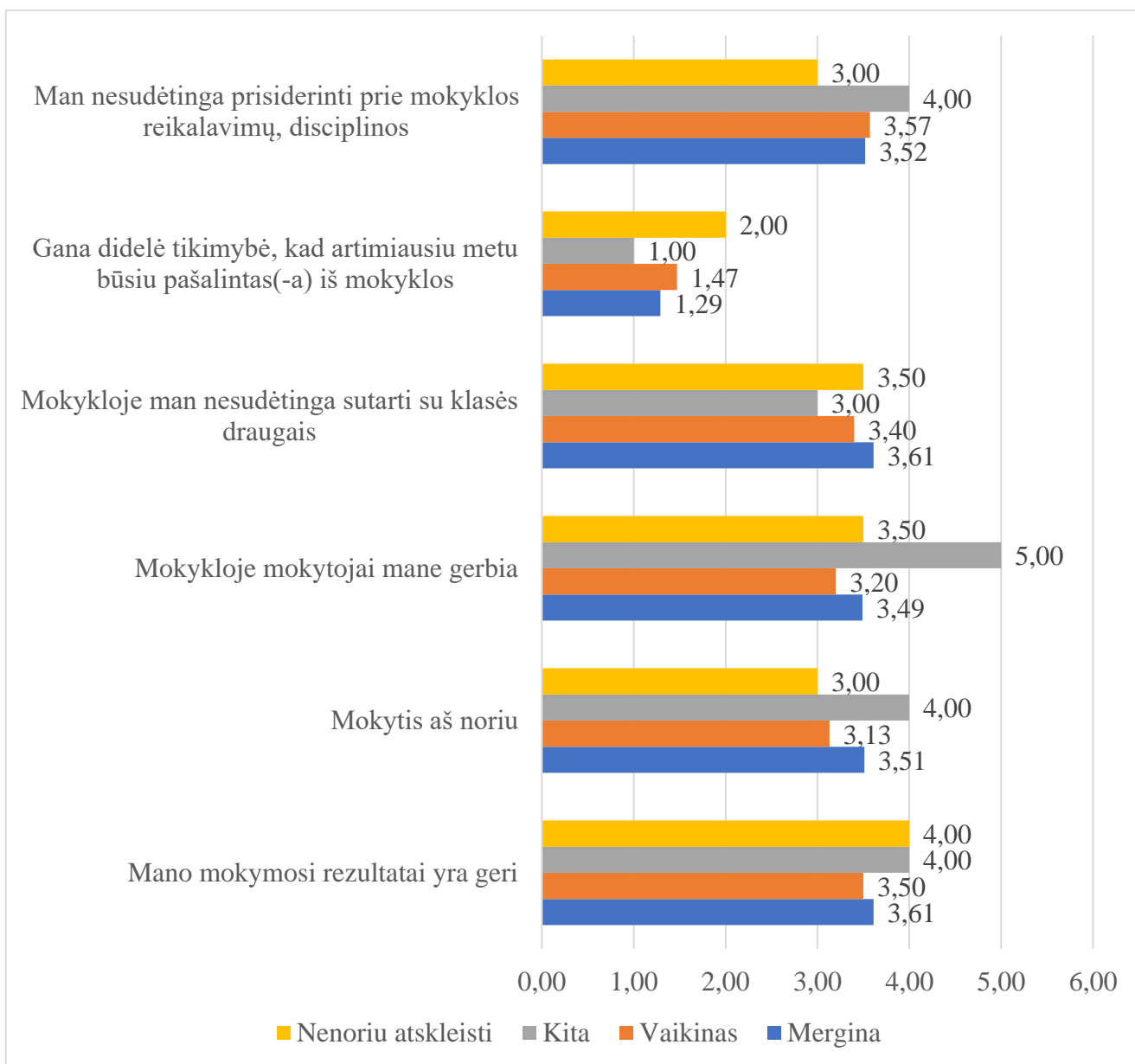
7 lentelė. Pritarimo teiginiams apie mokyklą ir mokymąsi ryšiai su respondentų amžiumi ir lytimi

Demografinės charakteristikos	Rodikliai	Teiginiai					
		Mano mokymosi rezultatai yra geri	Mokytis aš noriu	Mokykloje mokytojai mane gerbia	Mokykloje man nesudėtinga sutarti su klasės draugais	Gana didelė tikimybė, kad artimiausiu metu būsiu pašalintas(-a) iš mokyklos	Man nesudėtinga prisiderinti prie mokyklos reikalavimų, disciplinos
Amžius	Spirmano koreliacijos koeficientas (r)	-0,070	-0,092	0,053	-0,114	-0,144	-0,060
	Reikšmingumas (p)	0,483	0,358	0,594	0,255	0,149	0,550
Lytis	Chi kvadratas (χ^2)	120,196	77,059	59,059	31,824	55,765	116,627
	Reikšmingumas (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Atliktas neparametrinis Chi kvadrato testas parodė, kad skirtumai atskirų lyčių grupėse – reikšmingi. Tarp skirtingų lyčių respondentų skiriasi požiūris į mokymosi pažangumą ($\chi^2=120,196$; $p=0,000$), noras mokytis ($\chi^2=77,059$; $p=0,000$), iš mokytojų jaučiama pagarba ($\chi^2=59,059$; $p=0,000$), sutarimas su klasės draugais ($\chi^2=55,765$; $p=0,000$) bei prisiderinimas prie mokyklos reikalavimų, disciplinos ($\chi^2=116,627$; $p=0,000$). Nustačius reikšmingus skirtumus, kiekvienam teiginiui apskaičiuoti teiginių vidurkiai pagal lytis. Šie duomenys pateikti 9 paveiksle.

Savo mokymosi rezultatus kaip geriausius įvertino tie jaunuoliai, kurie savo lytį įvardijo kaip kitą (ne vaikiną ir ne merginą) arba nenorėję atskleisti savo lyties. Šių grupių respondentų pritarimas teiginiui apie gerus mokymosi rezultatus sulaukė 4,00 balo iš 5,00 galimų. Merginos buvo linkusios savo mokymosi rezultatus vertinti geriau nei vaikinai. Stipriausią norą mokytis demonstravo kitos lyties atstovai ($M=4,00$). Merginos išreiškė stipresnį norą mokytis nei vaikinai. Itin tvirtai dėl pagarbos mokykloje jaučiasi kitos lyties atstovai ($M=5,00$). Nors visuomenėje neretai kalbama apie diskriminaciją lyties pagrindu, asmenys, kurie savo lytį įvardija kaip kitą, mokykloje nejaučia pagarbos stokos. Tam tikrą pagarbos mokykloje trūkumą jaučia vaikinai. Jų pritarimas teiginiui apie mokytojų demonstruojamą pagarbą jų (vaikinių) atžvilgiu įvertintas 3,20 balo iš 5,00 galimų. Mažiausiai problemų sutariant su klasės draugais išvelgia merginos ($M=3,61$). Prie mokyklos reikalavimų ir disciplinos geriausiai

prisitaikančiais save laiko kitos lyties atstovai (M=4,00). Vaikinams tikimybė būti pašalintais iš mokyklos yra didesnė nei merginoms.

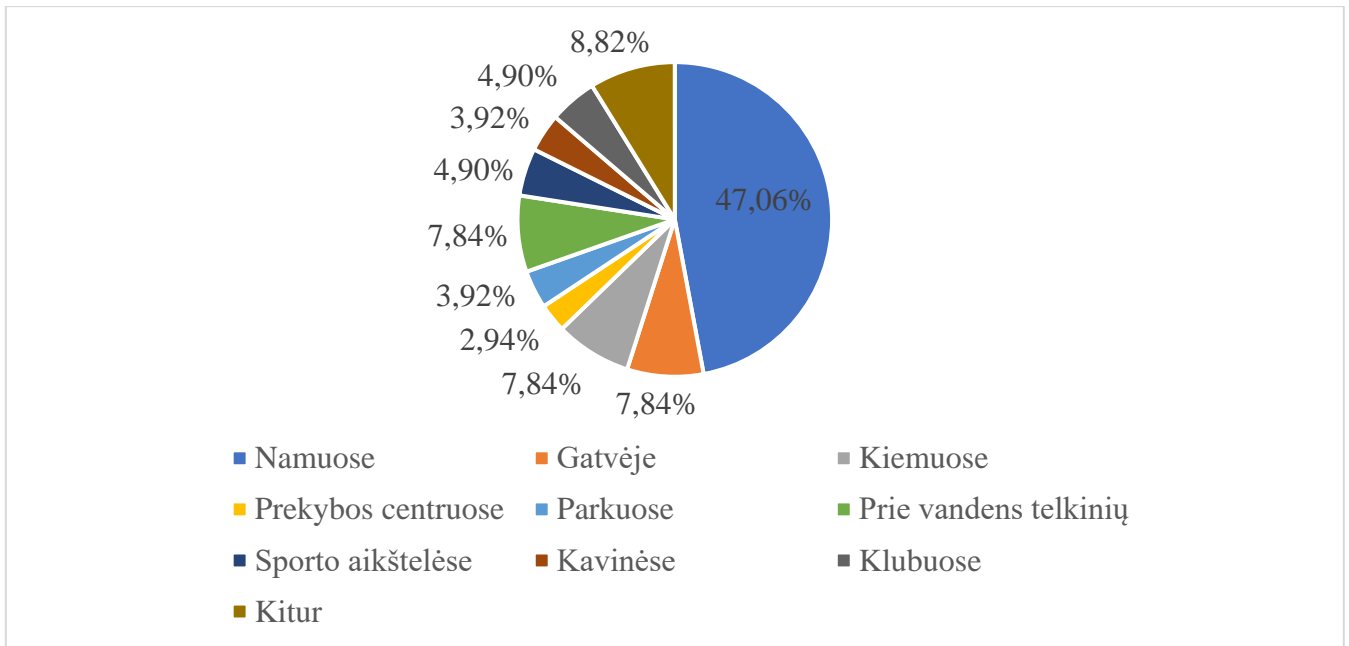

9 pav. Pritarimo teiginiams apie mokyklą ir mokymąsi vidurkiai pagal lytis, balais (N=102)

Apibendrinant jaunimo, laiką leidžiančio gatvėje, santykius su mokykla, galima teigti, kad absoliuti dauguma laiką gatvėje leidžiančių jaunuolių mokosi (mokykloje, profesinėje mokykloje, kolegijoje ar universitete). Tyrimo rezultatai parodė, kad jaunuoliai yra motyvuoti mokytis, tęsti mokslus ir siekti gerų mokymosi rezultatų. Didžiąjai daliai jų keblumų nekelia santykiai su klasės draugais, mokytojais, mokykloje keliama reikalavimai, disciplina.

3.2.4. Jaunimo laiko leidimo vietos

Empiriniame tyrime dalyvavusių Trakų rajono savivaldybės teritorijoje gyvenančių 14–29 metų amžiaus asmenų, laiką leidžiančių gatvėje, buvo prašoma nurodyti, kur jiems labiausiai patinka leisti laiką. Respondentų pasiskirstymas šiuo aspektu pateiktas 10 paveiksle.

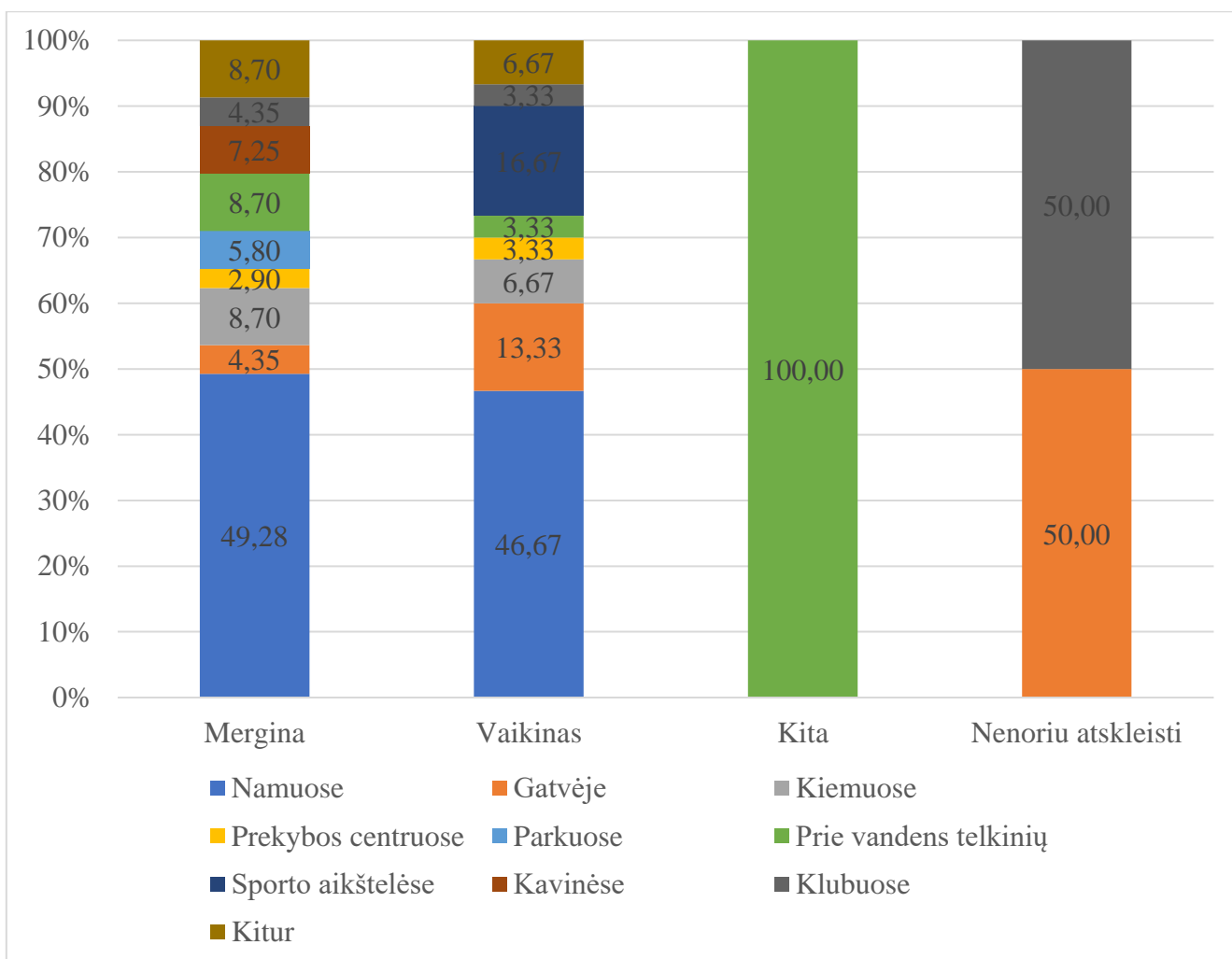
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal vietas, kuriose labiausiai patinka leisti laiką, proc. (N=102)

Namai jauniems žmonėms yra ta vieta, kurioje labiausiai patinka leisti laiką. Namuose labiausiai patinka leisti laiką 47,06 proc. tyrime dalyvavusių 14–29 metų amžiaus asmenų, gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje. Toks jaunuolių pasirinkimas nestebina, kadangi, kaip jau buvo minėta 3.2.2 skyrelyje, net 67,65 proc. tyrimo dalyvių santykiai su šeima yra geri. Likusiųjų tyrimo dalyvių požiūriai dėl labiausiai mėgstamų laisvalaikio vietų pasiskirstė labai įvairiai. Po 7,84 proc. respondentų kaip mėgstamiausias laiko leidimo vietas įvardijo gatvę, kiemą ir vandens telkinių pakrantes. 8,82 proc. tarp pasiūlytų pasirinkimų nerado sau tinkamiausio varianto ir įrašė savo. Šie jaunuoliai nurodė, kad labiausiai mėgsta laiką leisti bibliotekose, jaunimo centruose, mokyklose, draugų namuose, sporto salėse ar bet kuriose vietose, kur gali būti su savo draugais. Siekiant nustatyti, ar tarp skirtingomis demografinėmis charakteristikomis pasižyminčių grupių egzistuoja reikšmingi skirtumai mėgstamiausių laiko leidimo vietų aspektu, atlikti neparametriniai Chi kvadrato testai. Šių testų rezultatai pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė. Chi kvadrato testai tarp mėgstamiausių laiko leidimo vietų ir demografinių charakteristikų

Demografinės charakteristikos	Chi kvadratas (χ^2)	Reikšmingumas (p)
Amžius	37,122	0,093
Lytis	45,804	0,013
Užimtumas	65,585	0,387

Anketinės apklausos rezultatai parodė, kad skirtumai tarp mėgstamiausių laiko leidimo vietų ir amžiaus ($\chi^2=37,122$; $p=0,093$) ir užimtumo ($\chi^2=65,585$; $p=0,387$) yra nereikšmingi, kai tuo tarpu mėgstamiausios laiko leidimo vietos skiriasi pagal lyties kriterijų ($\chi^2=45,804$; $p=0,013$). Skirtingų lyčių respondentų pasiskirstymas pagal mėgstamiausias laiko leidimo vietas pateiktas 11 paveiksle.

11 pav. Skirtingų lyčių respondentų pasiskirstymas pagal mėgstamiausias laiko leidimo vietas, proc.
($N=102$)

Vertinant skirtingų lyčių respondentų pasiskirstymą pagal mėgstamiausias laiko leidimo vietas, matyti, kad didesnei daliai merginų (49,28 proc.) patinka leisti laiką namuose, lyginant su vaikiniais (46,67 proc.). Gatvę kaip mėgstamiausią laiko leidimo vietą nurodė 4,35 proc. merginų ir 13,33 proc. vaikinių. Tai reiškia, kad vaikinai dažniau gatvę laiko savo mėgstama laisvo laiko leidimo vieta. Net 16,67 proc. vaikinių nurodė, kad mėgstamiausia jų laiko leidimo vieta yra sporto aikštelė, kai tarp merginų toks atsakymo variantas nepasitaikė. Kitą lytį nurodę tyrimo dalyviai pažymėjo, kad labiausiai mėgsta laiką leisti prie vandens telkinių. Tarp nenorėjusių savo lytį atskleisti respondentų net 50,00 proc. pasirinko gatvę, kaip mėgstamiausią laiko leidimo vietą. Likusieji 50,00 proc. labiausiai mėgsta laiką leisti klubuose.

Siekiant nustatyti, ar jauni žmonės laiką dažniausiai leidžia ten, kur jiems ir patinka, tyrimo respondentų buvo paprašyta nurodyti ne daugiau nei 3 vietas, kuriose jie laiką pastarąjį mėnesį leido dažniausiai. Respondentų atsakymų į šį anketos klausimą pasiskirstymas pateiktas 9 lentelėje.

9 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal dažniausias laiko leidimo vietas pastarąjį mėnesį

Laiko leidimo vietos	Atsakymų sk.	Atsakymų proc.
Gatvėje	33	11,26
Kiemuose	44	15,02
Prekybos centruose	45	15,36
Turgavietėse	2	0,68
Parkuose	51	17,41
Prie vandens telkinių	20	6,83
Sporto aikštelėse	33	11,26
Kavinėse	43	14,68
Klubuose	9	3,07
Kitur	13	4,44
Iš viso	293	100,00

Trakų rajono savivaldybėje gyvenančių jaunuolių anketinės apklausos rezultatai rodo, kad per pastarąjį mėnesį jie dažniausiai laiką leido parkuose (17,41 proc.) prekybos centruose (15,02 proc) ir kiemuose (15,02 proc.). Gatvė, kaip jaunų žmonių laiko leidimo vieta, minėta taip pat gana dažnai (11,26 proc.). Tokie tyrimo rezultatai rodo, kad gatvė, nors ir nėra dominuojanti jaunų žmonių laiko leidimo vieta, visgi, joje laiką jaunuoliai leidžia dažnai.

Kaip minėta teorinėje darbo dalyje, laiką leisti gatvėje veikia tam tikri motyvai. Esama ir tam tikrų rizikų, kurios jaunus žmones sulaiko nuo laiko leidimo gatvėje. Kitu tyrimo anketos klausimu siekta

nustatyti, kas, subjektyviu jaunuolių vertinimu, skatina juos laiką leisti gatvėje ir, kas nuo to sustabdo. Pritarimo teiginiams aprašomoji statistika pateikta 10 lentelėje.

10 lentelė. Pritarimo teiginiams apie laiko leidimą gatvėje aprašomoji statistika (N=102)

Teiginiai	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje viskas nemokamai	0	5	2,78	1,264
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje visi lygūs	0	5	2,72	1,230
Gatvė man – daugiau nei šeima	0	5	1,77	1,033
Gatvėje aš turiu tikrų draugų	0	5	2,29	1,302
Gatvė mano tikriausi ir (ar) vieninteliai namai	0	5	1,60	,967
Gatvėje aš pastebiu daug agresijos	0	5	2,74	1,289
Gatvėje aš pastebiu nemažai vagysčių	0	5	2,31	1,243
Gatvėje daug neblaivių ar kitaip besisvaiginančių asmenų	0	5	3,16	1,348
Aš gatvėje jaučiuosi saugiai	0	5	2,72	1,367

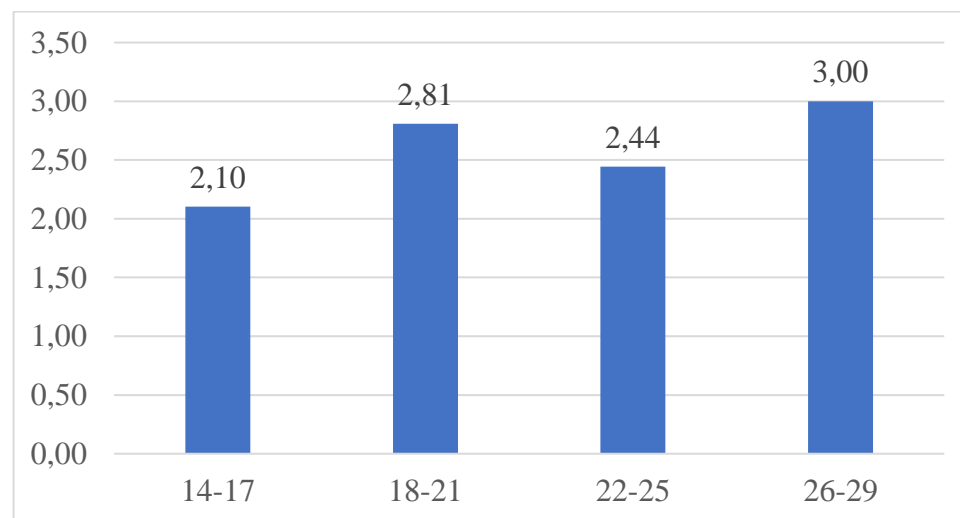
Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad aukščiausiu vidutiniu balu buvo įvertintas teiginys, gatvę charakterizuojantis iš neigiamos pusės – gatvėje daug neblaivių ar kitaip besisvaiginančių asmenų. Šio teiginio vidutinis įvertis siekė 3,16 balo iš 5,00 galimų. Aukštas pritarimas minėtam teiginiui leidžia daryti prielaidą, kad dalis jaunų žmonių būtų linkę daugiau laiko leisti gatvėje, jei joje būtų saugiau. Tą patvirtina ir stiprus tyrimo dalyvių pritarimas apie gatvėje pastebimą agresiją (M=2,74 balo). Laiko leidimą gatvėje jaunuolius skatina tai, kad gatvėje viskas nemokamai (M=2,78 balo). Silpniausią pritarimą tyrimo dalyviai išreiškė teiginiui, nusakančiam, kad gatvė yra vieninteliai namai (M=1,60 balo). Silpno pritarimo sulaukė ir teiginys apie didesnę gatvės vertę, lyginant su šeima (M=1,77 balo). Tokie tyrimo rezultatai nestebina, kadangi didžiosios dalies respondentų, kaip jau buvo minėta, santykiai su šeima yra geri. Siekiant nustatyti, ar pritarimas teiginiams yra susijęs su jaunų žmonių amžiumi ir lytimi, atlikti koreliacijos ir Chi kvadrato testai. Šių testų rezultatai pateikti 11 lentelėje.

Siekiant nustatyti, ar reikšmingi teiginių apie laiko leidimą gatvėje skirtumai egzistuoja tarp skirtingų lyčių respondentų grupių, atlikti Chi kvadrato testai. Šių testų rezultatai parodė, kad skirtumai nėra reikšmingi, kadangi visų teiginių apie laiko leidimą gatvėje reikšmingumai (p) buvo didesni už ribinę reikšmę 0,05. Sąsajų tarp požiūrio į laiką leidimą gatvėje ir amžiaus įvertinimui skaičiuotas Spirmano koreliacijos koeficientas.

11 lentelė. Pritarimo teiginiams apie laiko leidimą gatvėje su respondentų amžiumi ir lytimi (N=102)

Teiginiai	Amžius		Lytis	
	Spirmano koreliacijos koeficientas (r)	Reikšmingumas (p)	Chi kvadratas (χ^2)	Reikšmingumas (p)
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje viskas nemokamai	0,000	1,000	11,473	0,718
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje visi lygūs	-0,34	0,731	13,721	0,547
Gatvė man – daugiau nei šeima	0,076	0,447	20,484	0,154
Gatvėje aš turiu tikrų draugų	0,028	0,781	21,445	0,123
Gatvė mano tikriausi ir (ar) vieninteliai namai	0,144	0,149	22,288	0,100
Gatvėje aš pastebiu daug agresijos	0,174	0,081	9,892	0,826
Gatvėje aš pastebiu nemažai vagysčių	0,205	0,036	15,188	0,438
Gatvėje daug neblaivių ar kitaip besisvaiginančių asmenų	0,027	0,788	8,734	0,891
Aš gatvėje jaučiuosi saugiai	0,102	0,308	20,072	0,169

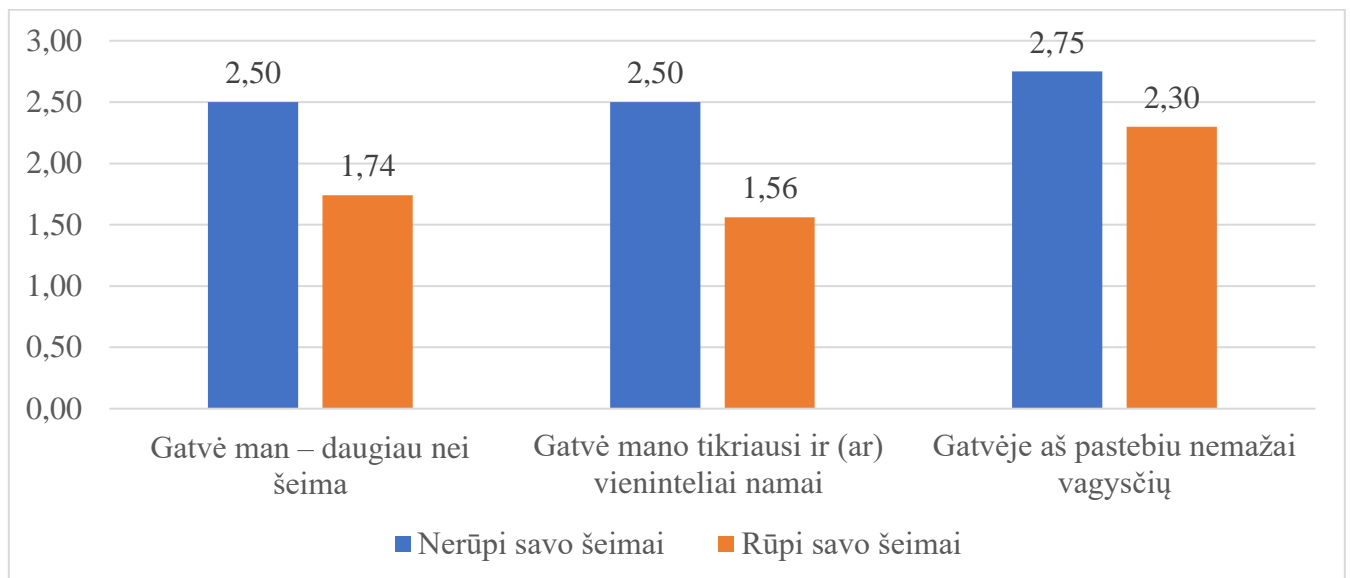
Reikšmingas tiesioginis ryšys nustatytas tik tarp vagysčių pastebėjimo ir amžiaus ($r=0,205$; $p=0,036$). Tai reiškia, kad vyresnio amžiaus asmenys yra linkę dažniau pastebėti vagystes. Tą rodo 12 paveiksle pateikti duomenys.

12 pav. Vagysčių gatvėje pastebimumas skirtingų amžiaus grupių respondentų subjektyviu vertinimu, balais (N=102)

14–17 metų paaugliai, kaip rodo empirinio tyrimo rezultatai, gana retai pastebi vagystes gatvėje (M=2,10 balo). Žymiai dažniau vagystes pastebi 18–21 metų amžiaus sulaukę Trakų rajono savivaldybės gyventojai (M=2,81 balo). Dažniausiai vagystes pastebi asmenys, kurių amžius tyrimo metu siekė nuo 26 iki 29 metų (M=3,00 balai).

Siekiant nustatyti, kaip požiūris į laiko leidimą gatvėje skiriasi respondentų grupėse pagal šeimos charakteristikas, atlikti chi kvadrato testai. Tyrimo dalyvių grupėse, besiskiriančiose pagal jų tėvų užimtumą nustatyti reikšmingi pomėgio leisti laiką gatvėje dėl visų asmenų lygybės ($\chi^2=14,713$; $p=0,012$). Respondentų, kurių bent vienas iš tėvų nedirba, grupėje pastebėtas stipriau išreikštas pomėgis laiką leisti gatvėje dėl visų lygybės gatvėje (M=3,15), lyginant su respondentais, kurių tėvai dirba (M=2,65). Respondentų grupėse besiskiriančiose pagal finansinę padėtį, reikšmingi skirtumai nustatyti požiūriui į neblaivių ar kitaip besisvaiginančių asmenų gausą gatvėje ($\chi^2=12,591$; $p=0,028$). Tyrimo dalyviai, kurių šeimų finansinė padėtis tyrimo metu buvo prasta, dažniau pastebi neblaivius ar kitaip besisvaiginančius asmenis gatvėje (M=2,25), lyginant su respondentais, kurių šeimų padėtis nebuvo prasta (M=3,19). Respondentus skirstant pagal rūpesčio iš šeimos jautimą, skirtumai reikšmingi į gatvę žvelgiant kaip į daugiau nei šeimą ($\chi^2=12,827$; $p=0,025$), gatvę laikant savo tikraisiais ir (ar) vieninteliais namais ($\chi^2=19,639$; $p=0,01$), vagysčių pastebėjimą gatvėje ($\chi^2=15,101$; $p=0,010$). Skirtumus iliustruojantys vidurkiai pateikti 13 paveiksle.

13 pav. Pritarimo teiginiams apie laiko leidimą gatvėje vidurkiai pagal rūpesčio iš savo šeimos pajautimą, balais (N=102)

Paveiksle pateikti duomenys rodo, kad tyrimo dalyviai, manantys, kad savo šeimai jie nerūpi, yra labiau linkę gatvę laikyti daugiau nei šeima, tikraisiais ir (ar) vieninteliais savo namais. Šie respondentai dažniau pastebi vagystes, lyginant su rūpestį iš savo šeimos jaučiančia grupe. Vagysčių pastebimumo skirtumai buvo reikšmingi ir vertinant pagal šeimos indėlį į respondentų augimą ir tobulėjimą visomis prasmėmis ($\chi^2=11,026$; $p=0,051$). Vagystes labiau linkę pastebėti respondentai, kurių šeimos neskatina jų augimo, tobulėjimo visomis prasmėmis.

Įvertinus jaunimo laiko leidimo vietas jaunų žmonių subjektyviu požiūriu, nustatyta, kad gatvė nėra ta vieta, kurioje jauni žmonės mėgtų leisti laiką. Namus beveik kas antras tyrimo dalyvis nurodė kaip vietą, kurioje labiausiai patinka leisti laiką. Gatvėje leisti laiką dažniau patinka vaikinams nei merginoms. Gatvė nėra ir ta vieta, kurioje jauni žmonės dažniausiai leidžia laiką. Dažniausiai laisvalaikiui jaunimas renkasi parkus, prekybos centrus, kiemus. Gatvės nepatrauklumą jauniems žmonėms lemia neblaivūs ar kitaip besisvaiginantys asmenys, agresija, su kuria rizikuoja susidurti laiką leidžiantieji gatvėje. Vienu pagrindiniu gatvės traukos veiksniu jaunų žmonių subjektyviu vertinimu galima laikyti tai, kad gatvėje nereikia už nieką mokėti. Nustatyta, kad bent vieno iš tėvų nedarbo atveju pomėgis laiką leisti gatvėje dėl visų lygybės yra stipresnis. Tyrimo dalyviai, manantys, kad savo šeimai jie nerūpi, yra labiau linkę gatvę laikyti daugiau nei šeima, tikraisiais ir (ar) vieninteliais savo namais. Šie respondentai dažniau pastebi vagystes, lyginant su rūpestį iš savo šeimos jaučiančia grupe. Vagystes labiau linkę pastebėti respondentai, kurių šeimos neskatina jų augimo, tobulėjimo visomis prasmėmis. Atskleidus jaunų žmonių požiūrį į gatvę, kaip laisvalaikio leidimo vietą, toliau šiame darbe nagrinėjama socialinė pagalba jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje.

3.2.5. Socialinė pagalba jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje

Empiriniu tyrimu siekta atskleisti jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, subjektyvų požiūrį į socialinę pagalbą, tad tyrimo dalyvių buvo paprašyta išreikšti savo požiūrį į teiginius apie jaunimo darbuotojų teikiamą pagalbą. Teiginių aprašomoji statistika pateikta 12 lentelėje.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių 14–29 metų amžiaus asmenų, gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje, nejaučia pagalbos iš jaunimo darbuotojų poreikio. Pritarimo šiam teiginiui vidurkis siekė 3,44 balo iš 5,00 galimų. Tarp jaunuolių paplitęs požiūris, kad ir be jaunimo darbuotojų pagalbos jiems puikiai pavyksta dalyvauti visuomenės gyvenime ($M=3,40$ balo). Palankiai vertinama tai, kad nors pagalbos poreikio jauni žmonės ir nejaučia, didžioji dalis jų žino, kur ieškoti pagalbos jos prireikus ($M=3,42$ balo). Palankiai vertinama ir tai, kad silpno jaunų žmonių pritarimo sulaukė teiginiai apie jaunimo darbuotojų vengimą ($M=2,01$ balo) ir nerūpėjimą jaunimo

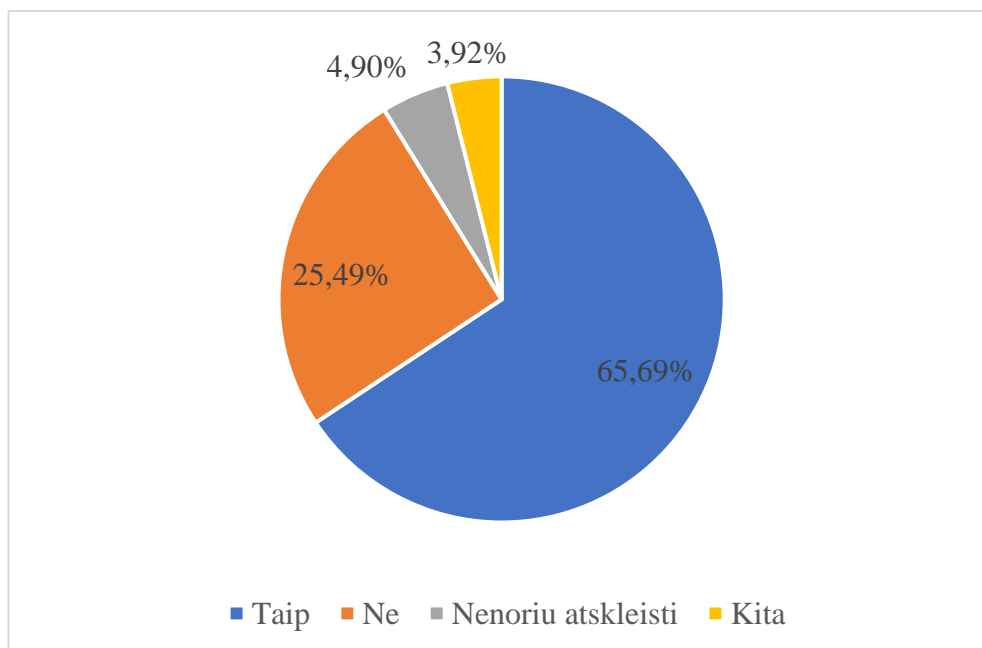
darbuotojams ($M=2,05$ balo). Jauni žmonės nejaučia jaunimo darbuotojų indėlio stiprinant ryšį su šeima ($M=2,12$ balo). Tokius tyrimo rezultatus galima paaiškinti tuo, kad didžiosios dalies tyrimo dalyvių ryšiai su šeima ir taip stiprūs.

12 lentelė. Pritarimo teiginiams apie jaunimo darbuotojų teikiamą pagalbą aprašomoji statistika
($N=102$)

Teiginiai	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Aš palaikau ryšius su jaunimo darbuotojais, kurie nori man padėti	0	5	3,02	1,528
Pagalbos iš jaunimo darbuotojų man nereikia	0	5	3,44	1,500
Jaunimo darbuotojams aš nerūpiu	0	5	2,05	1,146
Jaunimo darbuotojai, norintys suteikti pagalbą, negali tinkamai to padaryti, nes jie manęs nepažįsta	0	5	2,51	1,241
Jaunimo darbuotojai man padėjo sustiprinti ryšį su mano šeima	0	5	2,12	1,229
Jaunimo darbuotojai man padėjo sustiprinti ryšį su mano draugais	0	5	2,28	1,410
Ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, man pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime	0	5	3,40	1,537
Jaunimo darbuotojų aš vengiu	0	5	2,01	1,156
Jaunimo darbuotojai nepadės išspręsti mano problemų	0	5	2,51	1,370
Prireikus, aš žinočiau kur ieškoti pagalbos	0	5	3,42	1,544
Jaunimo darbuotojai man padeda pažinti save	0	5	2,94	1,434
Jaunimo darbuotojai man suteikia naudingos informacijos	0	5	3,21	1,478
Jaunimo darbuotojai skatina mane geriams pokyčiams	0	5	3,19	1,481
Jaunimo darbuotojai man padėjo apsaugoti nuo didesnių problemų	0	5	2,77	1,392
Su jaunimo darbuotojais aš bendrauju internetu (el. paštu ar per socialinius tinklus)	0	5	2,42	1,353
Jaunimo darbuotojais aš pasitikiu	0	5	3,20	1,421

Nagrinęjant socialinės pagalbos teikimo jaunimui gatvėje teorinius aspektus, analizuotas darbas atvirose jaunimo centruose, erdvėse. Teorinėje dalyje minėta, kad 2021 m. duomenimis Trakų rajono savivaldybėje veikia atvirieji jaunimo centrai ir atvirosios jaunimo erdvės. Siekiant įvertinti atvirųjų

jaunimo centrų ir erdvių funkcionalumą, tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti, ar jiems teko lankytis šiose vietose. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymų į šį anketos klausimą rezultatus pateiktas 14 paveiksle.

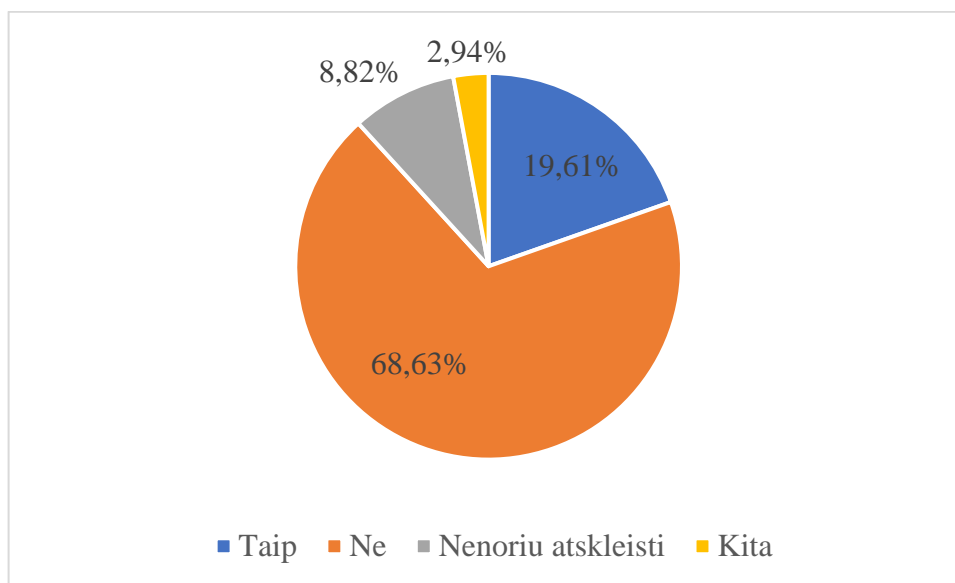

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lankymąsi atvirose jaunimo centruose, erdvėse, proc.
($N=102$)

Beveik du trečdaliai tyrime dalyvavusių 14–29 metų amžiaus asmenų, gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje, nurodė, kad jiems yra tekę lankytis atvirose jaunimo centruose, erdvėse. To iki tyrimo atlikimo momento nedarė ketvirtadalis respondentų (25,49 proc.). Siekiant nustatyti, ar lankymasis atvirose jaunimo centruose, erdvėse yra susijęs su demografinėmis charakteristikomis, atlikti koreliacijos ir Chi kvadrato testai. Apskaičiuoto koreliacijos koeficiento ($r= -0,016$; $p=0,875$) reikšmingumas viršijo ribinę reikšmę 0,05, kas rodo, kad reikšmingų ryšių tarp amžiaus ir lankymosi atvirose jaunimo centruose, erdvėse nėra. Skirtumai nereikšmingi ir vertinant pagal lyties kriterijų ($\chi^2=11,034$; $p=0,0273$).

Respondentų buvo prašoma nurodyti, ar jiems yra tekę gauti socialinės pagalbos gatvėje. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal atsakymų į šį anketos klausimą rezultatus pateiktas 15 paveiksle. Nustatyta, kad socialinės pagalbos gatvėje didžioji dalis jaunų žmonių nėra gavę. Tokių respondentų dalis siekė 68,63 proc. Socialinę pagalbą gatvę iki tyrimo momento buvo gavę beveik penktadalis tyrimo dalyvių (19,61 proc.). Atlikus Chi kvadrato testą, nustatyta, kad socialinės pagalbos gavimo skirtumai pagal lyties

kriterijų nėra reikšmingi ($\chi^2=11,002$; $p=0,276$). Ryšys tarp socialinės pagalbos gavtėje ir amžiaus taip pat nereikšmingas ($r=0,124$; $p=0,215$).

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinės pagalbos gavimą gatvėje, proc. (N=102)

Tyrime dalyvavusių jaunų žmonių, gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje, buvo prašoma nurodyti, kokios srities pagalbą jiems yra tekę gauti iš socialinių darbuotojų ir kokios pagalbos jie norėtų, tikėtusi. Tyrimo dalyviai, atsakydami į šiuos anketos klausimus, galėjo pažymėti daugiau nei vieną atsakymo variantą, todėl tyrinėjant socialinės pagalbos sritis vertinamas ne respondentų, o jų atsakymų pasiskirstymas (žr. 13 lent.).

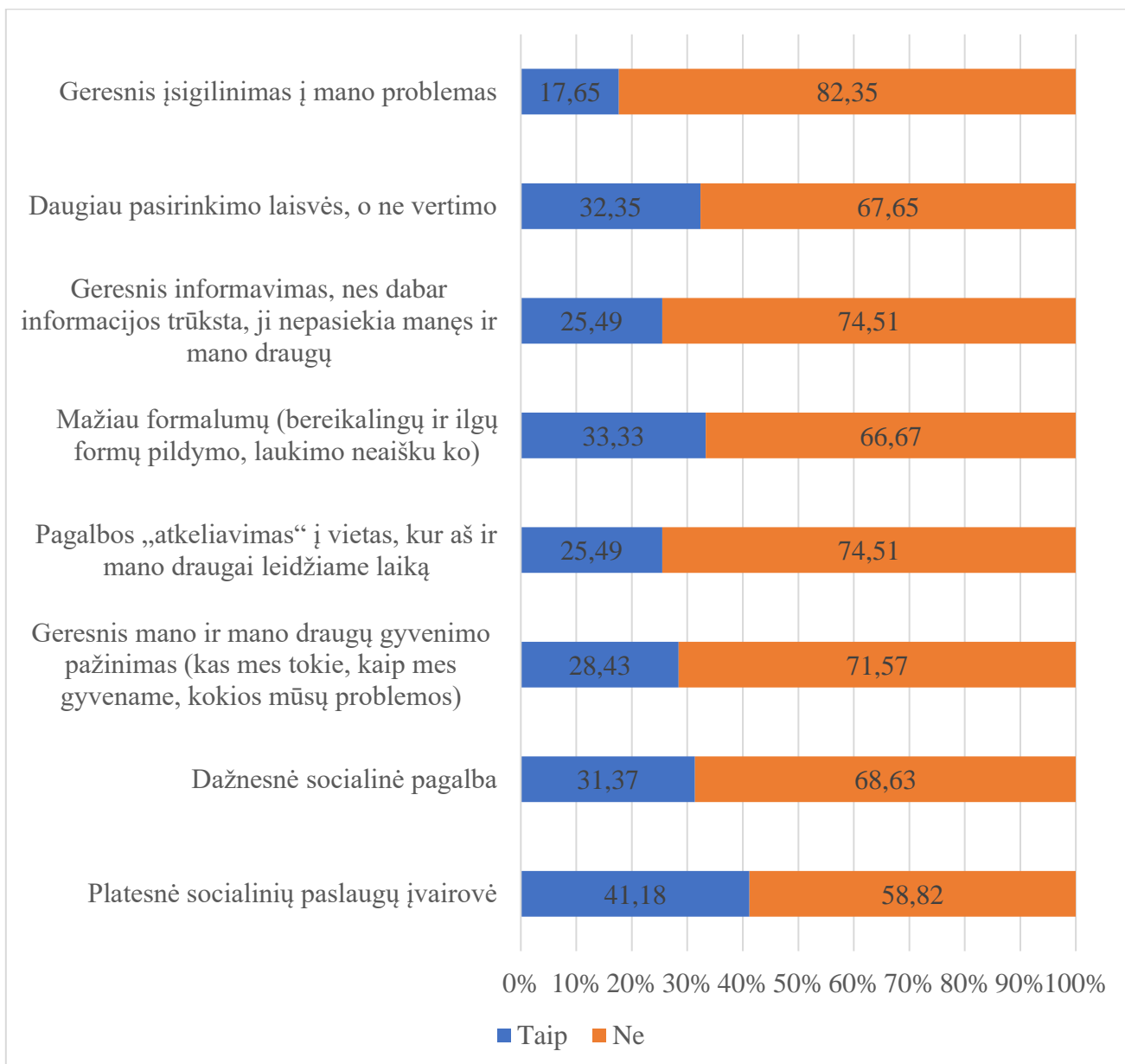
Nagrinėjant tyrimo dalyvių atsakymus apie gautą pagalbą iš socialinių darbuotojų, matyti, kad jauni žmonės dažniausiai gauna laisvalaikio organizavimo pagalbą. Net 37,18 proc. tyrime dalyvavusių 14–29 metų amžiaus paauglių dalyvavo socialinių darbuotojų suorganizuotose ekskursijose, išvykose, žaidimuose, sporto renginiuose, filmų peržiūrose, saviveikloje, žygiuose). 16,03 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad jiems buvo teikiama su ugdymu siejama pagalba. Kiek mažesnė tyrimo dalyvių dalis – 12,82 proc. dalyvavo prevencinėse programose, nukreiptose prieš žalingus įpročius, skatinančiose jaunų žmonių integraciją į visuomenę, mokyklą. Rečiausiai gauta pagalba – palydėjimas į sveikatos įstaigą, probaciją, ieškant gyvenamosios vietos. Tokią pagalbą gavo 3,21 proc. tyrimo respondentų.

13 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal gautą ir norimą pagalbą iš socialinių darbuotojų

Pagalba	Gauta pagalba	Norima pagalba
Laisvalaikio organizavimas (ekskursijos, išvykos, žaidimai, sportas, filmų peržiūra, saviveikla, žygiai)	37,18	21,14
Šeimos konsultavimas (grupiniai pokalbiai, individualūs pokalbiai, specialistų konsultacijos, situacijų analizės, sunkumų įveikimas šeimoje)	6,41	9,14
Elgesio modeliavimas (meno terapija, specialistų pagalba)	8,97	15,43
Prevencinės programos (programos nukreiptos prieš žalingus įpročius, integracija į visuomenę, mokyklą)	12,82	8,57
Ugdymas (socialinių įgūdžių ugdymas, pamokų ruošą, asmens higiena, maisto gaminimas, sunkumų įveikimas mokykloje)	16,03	11,43
Profesinė veikla (pagalba rašant CV, ieškant darbo)	9,62	22,86
Kita pagalba (palydėjimas į sveikatos įstaigą, probaciją, ieškant gyvenamosios vietos)	3,21	6,86

Beveik ketvirtadalis respondentų (22,86 proc.) norėtų, kad socialiniai darbuotojai jiems teiktų pagalbą profesinės veiklos srityje, t.y. padėtų ruošti gyvenimo aprašymą, ieškoti darbo. Tokios pagalbos jauni žmonės pasigenda, kadangi tokios pagalbos gavo tik 9,62 proc. tyrime dalyvavusių jaunų žmonių. 15,43 proc. respondentų nurodė, kad jie pasigenda pagalbos, nukreiptos į elgesio modeliavimą. Tokią pagalbą gavo tik 8,97 proc. respondentų.

Įvertinus socialinę pagalbą, teikiamą jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, siekta identifikuoti jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, teikiamos pagalbos tobulinimo kryptis. Tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti, ar, jų subjektyviu vertinimu, tikslinga būtų geriau išsiginčioti į jaunų žmonių problemas, jauniems žmonėms suteikti daugiau pasirinkimo laisvės, o ne vertinimo, geriau informuoti jaunus žmones, taip, kad informacija pasiektų jaunus žmones, mažinti formalumus, pagalbą teikti tose vietose, kur jauni žmonės būriuojasi, geriau pažinti jaunus žmones, socialinę pagalbą teikti dažniau, didinti socialinių paslaugų įvairovę. Respondentų pasiskirstymas pagal šiuo tobulinimo krypčių įgyvendinimo poreikį pateiktas 16 paveiksle. Paveiksle pateikti duomenys rodo, kad jaunų žmonių nuomonės dėl pagalbos, teikiamos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, gerinimo priemonių pasiskirstė labai įvairiai. Daugiausia tyrimo respondentų (41,18 proc.) išvelgė poreikį didinti socialinių paslaugų įvairovę. Neretais atvejais jauni žmonės, gyvenantys Trakų rajono savivaldybėje, pasigenda didesnės pasirinkimo laisvės, vietoje jų vertinimo. Svarbus efektyvios socialinės pagalbos, teikiamos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, kliuvinys – formalumai. Tyrimo dalyviai išvelgė poreikį mažinti bereikalingų ir ilgų formų pildymą, laukimą neaišku ko. Tokį poreikį nurodė 33,33 proc. respondentų. Neretais atvejais tikimasi ir dažnesnės socialinės pagalbos (31,37 proc.).

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagalbą, teikiamą jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, gerinimo priemones, proc. (N=102)

Apibendrinant socialinės pagalbos jaunimui, laiką leidžiančiam gatvėje, vertinimus subjektyviu pačių jaunuoliu požiūriu, nustatyta, kad patys jaunuoliai neįžvelgia didelio pagalbos iš jaunimo darbuotojų poreikio. Tyrimo rezultatai parodė, kad daugumai jaunuolių ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, man pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau prireikus pagalbos, jaunuoliai žinotų kur jos ieškoti. Empiriniu tyrimu patvirtintas atvirų jaunimo centrų, erdvių funkcionalumas, kadangi beveik du trečdaliai tyrimo respondentų lankėsi šiose įstaigose. Socialinę pagalbą gatvėje iki

tyrimo momento buvo gavę kone penktadalis jaunų žmonių. Nustatyta, kad faktiškai gaunama pagalba neretais atvejais neatitinka norimos gauti pagalbos. Nustatytas didesnis poreikis pagalbos profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse.

DISKUSIJA

Baigiamajame magistro darbe siekta išanalizavus teorinius socialinės pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, aspektus, empiriškai įvertinti mobilaus darbo su jaunimu turinį ir jų poreikių tenkinimo galimybes. Atlikus išsamią mokslinės literatūros analizę ir empirinį tyrimą Trakų rajono savivaldybėje, tikslas įgyvendintas.

Empirinio socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, Trakų rajono savivaldybėje tyrime dalyvavo žymiai daugiau merginų nei vaikinų. Palyginimui – 67,65 proc. merginų ir 29,41 proc. vaikinų. Šio darbo autorė tyrimą atliko tam tikroje vietovėje – Trakų rajone, kuri dėl savo gyventojų skaičiaus ir geografinio, gamtinio išskirtinumo gali nereprezentuoti situacijos nei visoje šalyje, nei pasaulyje. Be to, gautą respondentų pasiskirstymą pagal lytį galėjo lemti ir tai, kad skatinant jaunuolius įsitraukti į tyrimą, buvo stebimas didesnis merginų susidomėjimas, entuziazmas dalyvauti tyrime. Viena vertus, tokį prieštarinę tyrimo dalyvių lyties pasiskirstymą galima laikyti tyrimo trūkumu, tačiau kita vertus, empiriniam tyrimui ir nebuvo keltas tikslas nustatyti jaunų žmonių, laiką leidžiančių gatvėje, demografinį profilį, kadangi tokiame tyrimui greičiausiai būtų tikslingi kitokie tyrimo metodai ir atsitiktinė tiriamųjų atranka.

Nepaisant to, kad tyrime dalyvavo daugiau merginų, tarp vaikinų pastebėta dažnesnis vaikinų polinkis laiką leisti gatvėje. Tokie tyrimo rezultatai dera su M.L. Marrengula (2010), S.A. Kidd (2003), E. Volpi (2002) įžvalga, kad vaikinai patenka į gatvę žymiai dažniau nei merginos. M.L. Marrengula (2010), atlikusi itin plataus masto gatvės vaikų paplitimo įvertinimą, pažymėjo, kad vaikinų dalis siekia nuo 70 iki 100 proc., o vertinant viso pasaulio duomenis, merginų dalis tesiekia 10–15 proc. nuo visų gatvės vaikų.

Vertinant empirinio tyrimo, atlikto Trakų rajono savivaldybėje, dalyvių pasiskirstymą pagal amžių taip pat pastebimas neatitikimas su anksčiau atliktų tyrimų duomenimis. Teorinėje dalyje minėta, kad pasauliniu mastu daugumos gatvės vaikų amžius patenka į intervalą nuo 10 iki 14 metų (Marrengula, 2010), o šio darbo autorės atlikto tyrimo rezultatai atskleidė 14–17 metų amžiaus grupės jaunuolių dominavimą tiek merginų, tiek vaikinų imtyse. Tą galima paaiškinti tiek skirtingai pasirinktais jaunimo amžiaus intervalais, atrenkant jaunuolius tyrimui, tiek apskritai – greičiausiai skirtingais jaunų žmonių, laiką leidžiančių gatvėje, apibrėžimais, kuriais vadovautasi. Kaip minėta teorinėje šio darbo dalyje, gatvės vaikai aiškinami labai įvairiai. Neretais atvejais gatvės vaikais vadinami vaikai, neturintys pastovios gyvenamosios vietos, namų, kai tuo tarpu atliktame empiriniame tyrime tyrinėtus gatvėje laiką leidžiančių jaunų žmonių atvejais. Tyrime dalyvavę vaikai turi namus ir daugumos jų ryšiai su šeima yra geri.

Kitas svarbus gatvėje laiką leidžiančius jaunuolius apibūdinantis aspektas yra šeima (Laureckis & Petružytė, 2016; Marrengula, 2010; Wingert et al., 2005). Kaip minėta teorinėje darbo dalyje, šeimose, kuriose auga gatvės jaunimas, itin dažnos nedarbo, alkoholio ar narkotikų vartojimo, skurdo, smurto problemos. Autorės atlikto tyrimo rezultatai parodė kiek kitokią situaciją – beveik 50 proc. jaunuolių mano, kad jų šeimose skatinamas augimas ir tobulėjimas visomis prasmėmis. Socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, Trakų rajono savivaldybėje tyrimo rezultatai parodė, kad beveik 70 proc. jaunų žmonių savo santykius su šeima apibūdina kaip gerus. Tokius skirtumus greičiausiai galima paaiškinti tuo, kad mokslininkų atliktuose tyrimuose dažniau į tyrimo imtis patenka gatvėje ne laiką leidžiantys, o gyvenantys vaikai, kurie įvardijami kaip gatvės vaikai, o Trakų rajone atlikto tyrimo imtis buvo tik gatvėje laiką leidžiantys vaikai. Atrodo logiška, kad vaikai, kurie laiką leidžia gatvėje, gali turėti ir turi gerus santykius su savo tėvais ir kitais šeimos nariais.

Atlikto empirinio tyrimo rezultatai dera su teorinėje dalyje minėta išvalga, kad dalis leidžiančiųjų laiką gatvėje apskritai nelanko mokyklos, kadangi mokytojai nerodo pagarbos vaikų asmenybėms, kyla socialinės integracijos klasės bendruomenėje problemų (Kontautienė et al., 2007). Trakų rajone atlikto socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje tyrimo rezultatai tą patvirtino, tačiau nelankančiųjų ugdymo įstaigos dalis tarp jaunuolių labai maža. Tyrimo metu nesimokė 7,8 proc. jaunuolių.

Tyrimo dalyvavę 14–29 metų amžiaus asmenys, gyvenantys Trakų rajono savivaldybėje, neįžvelgė ženklų gatvės pranašumų. Beveik pusė tyrimo dalyvių kaip mėgstamiausią laisvalaikio leidimo vietą įvardijo namus. Kadangi tyrimas atliktas Covid-19 pandemijos laikotarpiu, gali būti, kad ir socialinės distancijos laikymasis paskatino mėgstamiausių laiko leidimo vietų pokyčius. Gatvę kaip mėgstamiausią laiko leidimo vietą nurodė tik 4,35 proc. merginų ir 13,33 proc. vaikinų.

Teorinėje darbo dalyje minėta, kad gatvės vaikams yra teikiamos tokios paslaugos: laisvalaikio organizavimas (ekskursijos, išvykos, žaidimai, sportas, filmų peržiūra, saviveikla), šeimos konsultavimas (grupiniai pokalbiai, individualūs pokalbiai, specialistų konsultacijos, situacijų analizės), elgesio modeliavimas (meno terapija, specialistų pagalba), prevencinės programos (programos nukreiptos prieš žalingus įpročius, integracija į visuomenę, mokyklą), ugdymas (socialinių įgūdžių ugdymas, pamokų ruošą, asmens higiena) (Kvedaravičiūtė, 2007). Empirinio tyrimo rezultatais patvirtintas šių paslaugų teikimas Trakų rajono savivaldybės jaunuoliams, tačiau, kaip parodė tyrimo rezultatai, norimos gauti paslaugos tik iš dalies sutampa su gaunamomis. Nustatytas didesnis poreikis pagalbos profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse.

Empirinio tyrimo rezultatais patvirtintas atvirojo socialinio darbo funkcionalumas. Beveik du trečdaliai tyrimo dalyvavusių 14–29 metų amžiaus asmenų, gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje,

nurodė, kad jiems yra tekę lankytis atvirose jaunimo centruose, erdvėse. Tai vertintina itin teigiamai, kadangi atvirasis darbas su jaunimu turi potencialą spręsti platų spektrą problemų: užimtumo ir laisvalaikio, jaunimo integracijos į suaugusiųjų visuomenę, įgalinimo, ankstyvo problemos atpažinimo ir prevencijos. Tai atliekama pasitelkiant tokias veiklas, kaip stalo žaidimus, buvimą, pokalbius, arbatos gėrimą, teminius užsiėmimus, maisto gaminimą, susitikimus, individualias ugdomąsias intervencijas, žygius (Miginis, 2015). Visos šios veiklos neabejotinai padaro jaunų žmonių laisvalaikį kokybiškesniu.

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugumai jaunuolių ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau prireikus pagalbos, jaunuoliai žinotų kur jos ieškoti. Tai reiškia, kad **tyrimo hipotezė nepasitvirtino**.

Empiriniu tyrimu patvirtintos pagrindinės teorinės socialinės pagalbos jauniems žmonėms laiką leidžiantiems gatvėje koncepcijos. Nepaisant to, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių jaunų žmonių neteikia pirmenybės gatvei, kaip laisvalaikio leidimo vietai, visgi, socialinė pagalba gatvėje, kaip ir kitose erdvėse, turi būti veiksminga. Todėl tyrimas sudarė prielaidas išgryninti socialinės pagalbos jauniems žmonėms, laiką leidžiantiems gatvėje, tobulinimo kryptis.

Siekiant gilesnio socialinės pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, pažinimo, tikslingi platesnę geografiją aprėpiantys tyrimai, nesikoncentruojant tik į Trakų rajono savivaldybės teritoriją. Reiškinių pažinimas nacionaliniu mastu sudarytų prielaidas kryptingam, tikslingam ir savalaikiam socialinės pagalbos tobulinimui. Ateityje tikslingi tyrimai atskleidžiantys ne tik pačių jaunų žmonių, bet ir su jais dirbančių specialistų poziciją, todėl reikšminga tyrimų plėtros kryptimi laikytinas socialinės pagalbos vertinimas socialinių darbuotojų požiūriu.

IŠVADOS

1. Atlikta jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, sampratos analizė parodė, kad gatvėje laiką leidžiantį jauną žmogų galima apibūdinti kaip 14–29 metų amžiaus asmenį, reikšmingą savo laiko dalį praleidžiantį gatvėje. Šie jauni žmonės neretais atvejais pasižymi silpnais ryšiais su šeima, polinkiu į priklausomybes, netinkama elgsena, prasta finansine situacija, psichologiniu pažeidžiamumu.
2. Teorinė analizė parodė, kad socialinis darbas su jaunimu – tai kryptingas darbas, nukreiptas į jaunimo tarpusavio ryšių stiprinimą ir jaunimo ugdymo tikslų įgyvendinimą, siekiant jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, socialinės atskirties mažinimo, jaunuolių pilnavertiško dalyvavimo visuomenės gyvenime galimybių didinimo. Socialinę pagalbą gatvėje laiką leidžiantiems jauniems asmenims įprastai teikia ne mažesnė nei 2 darbuotojų komanda, vykdanči intervencines ir prevencines veiklas. Atlikus Lietuvos ir užsienio šalių patirties socialinio darbo su gatvės jaunimu srityje analizę, nustatyta, kad nagrinėtose valstybėse (Kanadoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Kinijoje, Pietų Afrikoje) dėl skirtingų socialinių, politinių, ekonominių, demografinių kontekstų socialinio darbo su gatvės jaunimu pamatinės idėjos skiriasi. Skiriasi socialinio darbo su gatvės jaunimu kryptys, principinės nuostatos, taikomi politiniai požiūriai. Kai kuriose valstybėse darbui su gatvės jaunimu pasitelkiami atviri jaunimo centrai. Tokie centrai, orientuoti į konkrečioje teritorijoje gyvenantį jaunimą, kurio galimybės dalyvauti kitose veiklose yra mažesnės, veikia ir Lietuvoje. Plečiamas šių centrų tinklas šalyje.
3. Nustatyta, kad mobilus darbas – tai socialinio darbo su jaunimu forma, kuria sudaromos kiekvienam jaunam žmogui dalyvauti veiklose, atitinkančiose jų poreikius ir vykdomose aplinkoje, kurioje gyvenama. Mobilų darbą charakterizuoja paslaugos, gavėjai, teikėjai, vieta, tikslai, metodai, dažnumas. Mobiliojo darbu jaunimo darbuotojai iš anksto suplanuotu ir žinomu dažnumu jaunimui ir bendruomenei teikia atvirojo darbo paslaugas jų buvimo vietoje (gatvėje), siekdami individualizuoto, turtingo laisvalaikio, ugdymo(-si) ir socialinės integracijos užtikrinimo. Šio tikslo siekiama klausimų, aplinkos kūrimo, individualių pokalbių, informavimo metodais.
4. Socialinės pagalbos jaunimui situacijos ir poreikių tyrimas Trakų rajono savivaldybės teritorijoje gyvenančių subjektyviu jaunų žmonių požiūriu parodė, kad:
 - Dažniausiai jauno žmogaus laiko leidimas gatvėje nėra prastų santykių šeimoje pasekmė, greičiausiai tokį laiko leidimą galima laikyti tiesiog gyvenimo būdu, laisvalaikio praleidimo būdu. Tokią išvadą suponavo tai, kad, tyrimo duomenimis, jaunų žmonių šeimose vyrauja

vaiko tobulėjimą, visapusišką augimą skatinanti aplinka. Dažniausiais atvejais santykiai su šeimos nariais apibūdinami kaip geri.

- Jauni žmonės pasižymi aukšta mokymosi motyvacija. Jie suinteresuoti tęsti mokslus ir siekti gerų mokymosi rezultatų. Didžiąjai daliai jų keblumų nekelia santykiai su klasės draugais, mokytojais, mokykloje keliami reikalavimai, disciplina. Tad mokykla pati savaime nėra į gatvę stumiančiu veiksmu.
- Tyrimo dalyviams gatvė nėra ta vieta, kurioje jauni žmonės mėgtų leisti laiką. Žymiai dažniau jauni žmonės renkasi laiko leidimą namuose, parkuose, prekybos centruose, kiemuose. Gatvės nepatrauklumą jauniems žmonėms lemia neblaivūs ar kitaip besisvaiginantys asmenys, agresija, su kuria rizikuoja susidurti laiką leidžiantieji gatvėje. Kai bent vienas iš tėvų nedirba, jaunus žmones laiką leisti gatvėje motyvuoja gatvėje jaučiama lygybė. Apėmus nerūpėjimo savo šeimai jausmui, jauni žmonės yra labiau linkę gatvę laikyti savo šeima, tikraisiais ar net vieninteliais namais.
- Jaunuoliai neįžvelgia didelio pagalbos iš jaunimo darbuotojų poreikio. Tyrimo rezultatai parodė, kad daugumai jaunuolių ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau prireikus pagalbos, jaunuoliai žinotų kur jos ieškoti. Tai reiškia, kad tyrimo hipotezė nepasitvirtino.
- Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino atvirų jaunimo centrų, erdvių funkcionalumą, kadangi beveik du trečdaliai tyrimo respondentų lankėsi šiose įstaigose. Socialinę pagalbą gatvėje iki tyrimo momento buvo gavę kone penktadalis jaunų žmonių. Nustatyta, kad faktiškai gaunama pagalba neretais atvejais neatitinka norimos gauti pagalbos. Nustatytas didesnis poreikis pagalbos profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse.

REKOMENDACIJOS

1. Empiriniu socialinės pagalbos jaunimui situacijos ir poreikių tyrimu nustatytus neatitikimus tarp faktiškai gaunamos ir norimos gauti socialinės pagalbos, tiek **atviruose jaunimo centruose, erdvėse, tiek dirbant mobiliuoju būdu, siūloma labiau orientuotis į pagalbą jauniems žmonėms profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse**. Pavyzdžiui, tikslinga būtų pagalba rengiant CV skirtingiems darbdaviams, modeliuojant ir inscenizuojant pretendentų užimti darbo vietas interviu, organizuojant susitikimus su potencialiais darbdaviais. Elgesio modeliavimui siūloma meno terapijos, biblioterapijos užsiėmimai.
2. Atlikto tyrimo rezultatai išryškino socialinių paslaugų įvairovės didinimo poreikį. Tad **socialinę pagalbą Trakų rajone teikiančioms organizacijoms ir juose dirbantiems specialistams rekomenduojama socialinių paslaugų paketą papildyti naujomis paslaugomis, pavyzdžiui, įtraukimo į savanorystę, tarpininkavimo su potencialiais darbdaviais, pagalbos įsidarbinant ir kt.** Siekiant identifikuoti konkrečias trūkstamas paslaugas, tam būtų tikslingos diskusijos su jaunais žmonėmis. Be to, nustatytas, kad pasigendama pagalbos profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse, tikslinga būtų orientuotis į šios srities paslaugas.
3. Šiuo metu socialinis darbas su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje Trakų rajone, yra koncentruotas būtent į tuos jaunos žmones. Siekiant kompleksinės ir efektyvios pagalbos, **tikslingas būtų socialinis darbas su visa šeima**. Tai galėtų būti atliekama **naujai įsteigtuose šeimų centruose, kuriuose socialinę pagalbą būtų galima teikti tiek jaunuoliams, tiek jų šeimų nariams**. Tokiuose šeimos centruose tikslingos psichologinės konsultacijos visai šeimai, bendros veiklos šeimai (pavyzdžiui, aplinkos tvarkymo akcijos).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aleksienė, V., & Ambrasaitė, R. (2014). Jaunimo kultūrų įvairovė: gatvės meno projektai kaip nusikalstamo elgesio prevencija. *Socialinis Ugdymas*, 38(2), 68–82.
<https://doi.org/10.15823/su.2014.06>
2. Andersson, B. (2014). How do detached youth workers spend their time? Considerations from a time study in Gothenburg, Sweden Abstract. *Youth & Policy*, 112, 18–34.
3. Ashraf, A., Hussain, B., & Ullah, F. (2020). Legal and institutional coverage to street children in Khyber Pakhtunkhwa. *Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 3(2), 101–114. <https://doi.org/10.37605/pjhssr.v3i2.27>
4. Baillergeau, E., & Hoijtink, M. (2010). Youth work and “youth at risk” in the Netherlands. *Societes et Jeunesses En Difficulte*, 10, 0–21.
5. Belton, B. (2016). *Developing detached youth work in Malta and Romania*. MPS Ltd.
6. Caritas Germany International Department. (2008). *Social work with children and young people Living in precarious conditions*.
7. Centre Point. (2021). *The National Picture 2019-2020*. <https://centrepoin.org.uk/databank/#>
8. Cheung, C. (2017). Children and Youth Services Review Police and social work preventions of off ending among at-risk youth in Shanghai. *Children and Youth Services Review*, 83(October), 112–118. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.10.044>
9. Connolly, N. (2017). *Young people, youth work and the digital world*. Council of Europe and European Commission.
https://www.academia.edu/29049421/Young_People_Youth_Work_and_the_Digital_World?auto=citations&from=cover_page
10. Crimmens, D., Factor, F., Jeffs, T., Pitts, J., Pugh, C., Spence, J., & Turner, P. (2010). *Reaching socially excluded young people A national study of street-based youth work. Discussion paper*. National Youth Agency.
11. Densley, J., Deuchar, R., & Harding, S. (2020). An introduction to gangs and serious youth violence in the United Kingdom. *Youth Justice*, 20(1–2), 3–10.
<https://doi.org/10.1177/1473225420902848>
12. Dutta, N. (2018). Street children in India: a study on their access to health and education. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 9(1), 69–82.
<https://doi.org/10.18357/ijcyfs91201818120>

13. Dybicz, P. (2005). Interventions for street children: An analysis of current best practices. *International Social Work, 48*(6), 763–771. <https://doi.org/10.1177/0020872805057083>
14. Ferguson, H. (2008). Liquid social work: Welfare interventions as mobile practices. *British Journal of Social Work, 38*(3), 561–579. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcl367>
15. Ferguson, H. (2016). Researching Social Work Practice Close Up: Using Ethnographic and Mobile Methods to Understand Encounters between Social Workers, Children and Families. *British Journal of Social Work, 46*(1), 153–168. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu120>
16. Gaižauskaitė, I., & Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. MRU 1-kla.
17. Gao, Y., Atkinson-Sheppard, S., Yu, Y., & Xiong, G. (2018). A review of the national policies on street children in China. *Children and Youth Services Review, 93*(March), 79–87. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.07.009>
18. Gudžinskienė, V., & Ramanauskas, N. (2017). Socialinis darbas su jaunuoliais, leidžiančiais laiką gatvėje. *Socialinis Darbas, 15*(1), 22–38. <https://doi.org/10.13165/SD-17-15-1-02>
19. Gudžinskienė, V., & Ramanauskas, N. (2017). Jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, paveikslas ir jų elgesio krizes sąlygojantys veiksniai. *Socialinis Darbas, 15*(2), 7–23. <https://doi.org/10.13165/SD-17-15-2-01>
20. Haley, N., & Roy, É. (1999). Canadian street youth: Who are they? What are their needs? *Paediatrics & Child Health, 4*(6), 381–383. <https://doi.org/10.1093/pch/4.6.381>
21. Hanesch, W. (2019). *National strategies to fight homelessness and housing exclusion*. European Social Policy Network (ESPN).
22. He, J., & Bu, P. (2019). Psychological intervention of social work on street children. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 369*, 197–200. <https://doi.org/10.2991/ichess-19.2019.39>
23. Islam, M. R. (2017). Population Shifting and Risks of Street Children in Asia: Possible Social Work Interventions. *Global Social Welfare, 4*(3), 149–157. <https://doi.org/10.1007/s40609-017-0084-6>
24. Jaunimo reikalų departamentas. (2021). *Atviri jaunimo centrai ir atviros jaunimo erdvės*. <https://jrd.lt/informacija-jaunimui/atviri-jaunimo-centrai>
25. Jonutytė, I., & Šmitienė, G. (2007). Socioedukacinės pagalbos gatvės vaikams ypatumai nevyriausybinėse organizacijose. *Tiltai, 4*, 29–41.
26. Karabanow, J., & Clement, P. (2004). *Interventions With Street Youth : A Commentary on the Practice-Based Research Literature*. 93–108. <https://doi.org/10.1093/brief-treatment/mhh007>
27. Karabanow, J., Kidd, S., Frederick, T., Mcluckie, A., & Quick, J. (2018). *Methodological*

- reflections on research with street youth*. <https://doi.org/10.1177/1468017316656145>
28. Kidd, S. A. (2003). Street youth: Coping and interventions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 20(4), 235–261. <https://doi.org/10.1023/A:1024552808179>
 29. Kontautienė, R., Melnikova, J., & Šilienė, S. (2007). “Gatvės vaikų” gyvenimo ypatumai ir sociopedagoginės pagalbos teikimo jiems galimybės. *Tiltai*, 4(41), 1–16.
 30. Kvedaravičiūtė, I. (2007). Nevyriausybių organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines “gatvės vaikų” problemas. *Pedagogika*, 88, 131–137.
 31. Kvieskienė, G., & Merfeldaitė, O. (2001). Gatvės vaiko atskirties ir reintegracijos problemos. *Socialilnis Ugdymas*, 4, 90–101.
 32. Laureckis, K., & Petružytė, D. (2016). Jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, savivoka. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 12, 7–20.
 33. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo Nr. IX-1871 pakeitimo įstatymas, (2018). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/96665ec26a1c11e8b7d2b2d2ca774092>
 34. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įskymas dėl Atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių koncepcijos, (2010). <https://www.jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/darbas-su-jaunimu/atviras-darbas-su-jaunimu/koncepcija.doc>
 35. Lietuvos statistikos departamentas. (2020). *Lietuvos švietimas, kultūra ir sportas (2020 m. leidimas)*. *Aukštasis mokslas*. <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-kultura-ir-sportas-2020/aukstasis-mokslas>
 36. Lietuvos statistikos departamentas. (2021). *No Title*. Nedarbas Pagal Bedarbių Amžiaus Grupės Ir Lytį. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=1b09df6b-2026-456b-a532-a9afab9f4a74#/>
 37. Lietuvos statistikos departamentas. (2022). *Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje*. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
 38. Lissauskienė, D., & Aleksienė, V. (2016). *Socialinis darbuotojas kaip rekreacinės veiklos organizatorius, dirbantis su gatvėje laiką leidžiančiais jaunais žmonėmis*. 2, 83–91.
 39. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių veiklos aprašo patvirtinimo, (2012). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439705/asr>
 40. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakyme dėl Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo, Mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, Atvirojo darbo su jaunimu tvarkos aprašo, Jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašo ir Jaunimo praktinių , 2019. <https://e->

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5f2cdd62f04b11e993e1a0efdbde7def?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=a83925c4-16b7-43c3-85a7-abb21c2ff4c1

41. Mareva, V. (2018). The role of the mediator in mobile social work. In *Europe in transition: Diversity, Identity and Youth Work*.
42. Marrengula, M. L. (2010). Addressing Socio-Cultural Animation as Community Based Social Work with Street Children in Maputo, Mozambique [University of Tampere]. In *Academic Dissertation*. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.687168>
43. Mathebula, S. D., & Ross, E. (2013). Realizing or relinquishing rights? Homeless youth, their life on the streets and their knowledge and experience of health and social services in Hillbrow, South Africa. *Social Work in Health Care, 52*, 449–466. <https://doi.org/10.1080/00981389.2012.742483>
44. McGregor, C., Brady, B., Chaskin, R. J., McGregor, C., Brady, B., The, R. J. C., McGregor, C., & Brady, B. (2020). The potential for civic and political engagement practice in social work as a means of achieving greater rights and justice for marginalised youth marginalised youth. *European Journal of Social Work, 23*(6), 958–968. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1793109>
45. Miginis, N. (2015). *Darbo su jaunimu įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė*. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
46. Orme, J., & Seipel, M. M. O. (2007). Survival strategies of street children in Ghana: A qualitative study. *International Social Work, 50*(4), 489–499. <https://doi.org/10.1177/0020872807077909>
47. Ranawat, M. K. (2018). Problem of street children and social work intervention in India. *International Journal of Recent Advances in Psychology & Psychotherapy, 2*(1), 1–3.
48. Schwaiger, B. P., & Grasshoff, J. (2015). *Youth homelessness in Germany prevention and case studies*. <http://www.homesupport-hamburg.de/wp/wp-content/uploads/2016/06/HOME-SUPPORT-Youth-and-Homelessness-in-Germany-Prevention-and-Case-Studies-FEANTSA-Homeless-in-Europe-Magazine-Spring-2016.pdf>
49. Sorber, R., Winston, S., Koech, J., Ayuku, D., Hu, L., Hogan, J., & Braitstein, P. (2014). Social and economic characteristics of street youth by gender and level of street involvement in Eldoret, Kenya. *PLoS ONE, 9*(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0097587>
50. Švedaitė-Sakalauskė, B., & Eidukevičiūtė, D. (2015). Socialinis darbas su jaunimu gatvėje – pirmoji patirtis Lietuvoje. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika, 11*(11), 37. <https://doi.org/10.15388/stepp.2015.11.8371>

51. Szeintuch, S. (2015). Street work and outreach: a social work method? *British Journal of Social Work*, 45(6), 1923–1934. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu103>
52. Theron, L. C., & Malindi, M. J. (2010). Resilient street youth: A qualitative South African study. *Journal of Youth Studies*, 13(6), 717–736. <https://doi.org/10.1080/13676261003801796>
53. Thompson, J. K. (1999). *Caring on the streets: a study of detached youthworkers*. Taylor & Francis.
54. Van Raemdonck, L., & Seedat-Khan, M. (2018). A case study on a generalist service delivery model for street children in Durban, South Africa: Insights from the capability approach. *Child and Family Social Work*, 23(2), 297–306. <https://doi.org/10.1111/cfs.12418>
55. Vasylenko, O., Grach, Y., Gudz, T., Romanovska, L., & Kravchyna, T. (2019). Analysis of the formation of personal and professional qualities of future social workers for street social work. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4), 288–303.
56. Volpi, E. (2002). Street children: Promising practices and approaches. *World Bank Institute Working Papers*, 1–41.
http://www.colorado.edu/journals/cye/13_1/Vol13ArticleReprints/PromisingPractices.pdf
57. Williamson, H., Basarab, T., & Coussee, F. (2018). *The history of youth work in Europe. Youth work and social work. Connections, disconnections and reconnections - the social dimension of youth work in history and today* (Vol. 6). Council of Europe and the European Commission.
58. Wingert, S., Higgitt, N., & Ristock, J. (2005). Voices from the margins: understanding street youth in Winnipeg. *Canadian Journal of Urban Research*, 14(1), 54–80.
59. Žydžiūnaitė, V. (2007). Methodological and conceptual problems of contemporary social research. *Social Sciences*, 1(55), 7–14.
60. Žydžiūnaitė, V. (2012). *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėdos valstybinė kolegija.
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_metodologija.pdf

SANTRAUKA

Baigiamojo magistro darbo tema – „Socialinė pagalba jauniems žmonėms leidžiantiems laiką gatvėje“. Darbo autorius – Rusnė Jankovskienė, darbo vadovas – prof. dr. Vida Gudžinskienė.

Darbe siekta išanalizavus teorinius socialinės pagalbos jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, aspektus, įvertinti mobilaus darbo su jaunimu turinį ir jų poreikių tenkinimo galimybes. Uždaviniai: 1) apibrėžti jauno žmogaus, leidžiančio laiką gatvėje, sampratą; 2) išnagrinėti darbo su jaunimu gatvėje teorinius aspektus; 3) išanalizuoti teorines mobilaus darbo su jaunimu gatvėje prielaidas; 4) įvertinti socialinės pagalbos jaunimui situaciją ir poreikius, remiantis jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje Trakų rajono savivaldybėje, subjektyviu vertinimu/požiūriu.

Teorinių aspektų analizei taikyti mokslinės literatūros analizės, sintezės, lyginamosios analizės, sistemavimo, klasifikavimo, apibendrinimo metodai. Mobilaus darbo su jaunimu reikalingumo Trakų rajono savivaldybėje įvertinimui subjektyviu jaunų žmonių požiūriu reikalingų duomenų surinkimui pasitelktas anketinės apklausos metodas. Duomenų analizė atlikta taikant statistinės analizės, aprašomosios statistikos, koreliacinės-regresinės analizės metodus.

Siekiant įvertinti socialinės pagalbos jaunimui situaciją ir poreikius, remiantis jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje Trakų rajono savivaldybėje, subjektyviu vertinimu/požiūriu, 2021 m. lapkričio – gruodžio mėnesiais atlikta 102 14–29 metų amžiaus Trakų rajono savivaldybės gyventojų apklausa, kurios rezultatai parodė, kad jaunuoliai neįžvelgia didelio pagalbos iš jaunimo darbuotojų poreikio. Daugumai jaunuolių ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau prireikus pagalbos, jaunuoliai žinotų kur jos ieškoti. Tai reiškia, kad tyrimo hipotezė nepasitvirtino. Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino atvirų jaunimo centrų, erdvių funkcionalumą, kadangi beveik du trečdaliai tyrimo respondentų lankėsi šiose įstaigose. Socialinę pagalbą gatvėje iki tyrimo momento buvo gavę kone penktadalis jaunų žmonių. Nustatyta, kad faktiškai gaunama pagalba neretais atvejais neatitinka norimos gauti pagalbos. Nustatytas didesnis poreikis pagalbos profesinės veiklos ir elgesio modeliavimo srityse.

Raktiniai žodžiai: socialinė pagalba, gatvė, jauni žmonės, atvirieji jaunimo centrai, mobilus darbas.

SUMMARY

The topic of the master thesis is “Social support for young people spending time on the street”.

Author of the thesis – Rusne Jankovskiene , supervisor – prof. dr. Vida Gudžinskienė.

The thesis aims to analyze the theoretical aspects of social support for young people who spend time on the street, to evaluate the content of mobile work with young people, and the possibilities of meeting the needs of youth. Tasks: 1) to define the concept of a young person spending time on the street; 2) to examine the theoretical aspects of social work with youth on the street; 3) to analyze the theoretical assumptions of mobile work with youth on the street; 4) to assess the situation and needs of social support for young people based on the subjective attitude of young people spending time on the street in Trakai district municipality.

Methods of scientific literature analysis, synthesis, comparative analysis, systematization, classification, and generalization were applied to the analysis of theoretical aspects. In order to assess the need for mobile work with youth in Trakai district municipality, a questionnaire survey method was used to collect the data required from the subjective point of view of young people. Data analysis was performed using statistical analysis, descriptive statistics, and correlation-regression analysis methods.

In order to assess the situation and needs for social support for young people spending time on the street in Trakai district municipality, a survey of 102 residents of Trakai district municipality aged 14–29 was conducted in November and December 2021. The research results showed that young people do not see a great need for support from youth workers. Most young people feel able to participate ideally in society without the help of youth workers. If young people needed help, they would know where to find it. It means that the hypothesis of the study was not confirmed. The results of the empirical research showed the functionality of open youth centers and spaces, as almost two-thirds of the survey respondents visited these institutions. Nearly one-fifth of young people had received social assistance on the street. It has been found that the aid that is often received does not correspond to the sought aid. There is a growing need for help with professional and behavioral modeling.

Keywords: social assistance, street, young people, open youth centers, mobile work.

PRIEDAS

Tyrimo anketa

Labas,

Esu Rusnė Jankovskienė, greičiausiai pažįsti mane kaip Lentvario jaunimo centro jaunimo darbuotoją. Studijuoju Mykolo Romerio universitete ir rengiu baigiamąjį magistro darbą apie socialinę pagalbą jaunimui. Viliuosi, kad šis darbas padės man dar geriau pažinti jaunimo problemas ir tinkama linkme nukreipti pagalbą. Tad kviečiu tave užpildyti anketą ir taip prisidėti prie dar geresnių, patrauklesnių ir labiau tavo ir tavo draugų poreikius atitinkančių iniciatyvų kūrimo.

Pildant anketą nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės. Anonimiškumą ir konfidencialumą garantuoju. Jei kažkuriuo momentu pajausi, kad anketos pildyti nebesinori – viskas tvarkoje, gali pildymą nutraukti. Anketoje nėra nei teisingų, nei neteisingų atsakymų, yra tik tokie, kurie tinka tau.

Jei kyla su anketos pildymu susijusių klausimų ar turi komentarų, kuriais norėtum su manimi pasidalinti – visuomet gali man parašyti el. paštu rusnytiaa@gmail.com arba telefonu 860677451.

1. Tu esi:

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Mergina
- Vaikinas
- Kita
- Nenoriu atskleisti

2. Kiek tau metų?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- 14–17
- 18–21
- 22–25
- 26–29

3. Kur tu mokaisi?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Mokykloje
- Profesinėje mokykloje
- Kolegijoje
- Universitete
- Kitur
- Šiuo metu nesimokau, tačiau artimiausiu metu planuoju pradėti
- Šiuo metu nesimokau ir neplanuoju to daryti artimiausiu metu

4. Galbūt tu dirbi?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Taip, dirbu oficialiai, pilną darbo dieną

- Taip, dirbu oficialiai, tačiau ne pilną darbo dieną
- Taip, dirbu nelegaliai
- Ne, nedirbu, tačiau norėčiau dirbti
- Ne, nedirbu ir neplanuoju to daryti artimiausiu metu
- Nenoriu atskleisti
- Kita (įrašyk)

5. Kuris apibūdinimas labiausiai tau tiktų?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Mano santykiai su šeima (tėvais, broliais, seserimis) yra geri
- Mano santykiai su šeima (tėvais, broliais, seserimis) yra komplikuoti
- Mano santykiai su šeima (tėvais, broliais, seserimis) yra prasti
- Su kai kuriais šeimos nariais santykiai yra geri, o su kai kuriais - prasti
- Ryšių su šeima visiškai nepalaikau
- Mano tikroji šeima yra mano draugai
- Nenoriu atskleisti
- Kita (įrašyk)

6. Ar bent vienas apibūdinimas tinka tavo biologinei šeimai?

Pasirink tiek atsakymo variantų, kiek tinka.

- Nedirba bent vienas iš tėvų
- Bent vienas iš tėvų yra priklausomas nuo alkoholio
- Bent vienas iš tėvų yra priklausomas nuo narkotikų
- Bent vienas iš tėvų yra ar buvo įsitraukęs į nusikalstamas veikas
- Mano šeimos finansinė padėtis yra prasta
- Man teko patirti smurtą šeimoje
- Mano šeimoje dažni konfliktai
- Savo šeimai aš nerūpiu
- Šeima skatina mano augimą, tobulėjimą visomis prasmėmis
- Nenoriu atskleisti
- Kita (įrašyk)

7. Koks tavo santykis su mokykla? Šiame klausime minima mokykla, tačiau jei tu lankai ne mokyklą, o kolegiją, universitetą, atsakydamas(a) į šį klausimą, galvok apie tą ugdymo įstaigą, kurioje tu mokaisi.

Kiekvienam teiginiui pasirink po vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mano mokymosi rezultatai yra geri	○	○	○	○	○
Mokytis aš noriu	○	○	○	○	○
Mokykloje mokytojai mane gerbia	○	○	○	○	○
Mokykloje man nesudėtinga sutarti su klasės draugais	○	○	○	○	○

Gana didelė tikimybė, kad artimiausiu metu būsiu pašalintas(-a) iš mokyklos	☐	☐	☐	☐	☐
Man nesudėtinga prisiderinti prie mokyklos reikalavimų, disciplinos	☐	☐	☐	☐	☐

8. Kur tau labiausiai patinka leisti laiką?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Namuose
- Gatvėje
- Kiemuose
- Prekybos centruose
- Turgavietėse
- Parkuose
- Prie vandens telkinių
- Sporto aikštelėse
- Kavinėse
- Klubuose
- Kitur (įrašyk)

9. Noriu paprašyti įvertinti, kaip leidai savo laiką ne namuose pastarąjį mėnesį. Ar galėtum pažymėti ne daugiau nei 3 vietas, kuriose laiką leidai dažniausiai?

Pažymėk ne daugiau nei 3 tinkamiausius atsakymo variantus.

- Gatvėje
- Kiemuose
- Prekybos centruose
- Turgavietėse
- Parkuose
- Prie vandens telkinių
- Sporto aikštelėse
- Kavinėse
- Klubuose
- Kitur (įrašyk)

10. Kokia tavo nuomonė apie laiko leidimą gatvėje?

Kiekvienam teiginiui pasirink po vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje viskas nemokamai	☐	☐	☐	☐	☐
Man patinka leisti laiką gatvėje, nes gatvėje visi lygūs	☐	☐	☐	☐	☐
Gatvė man – daugiau nei šeima	☐	☐	☐	☐	☐
Gatvėje aš turiu tikrų draugų	☐	☐	☐	☐	☐
Gatvė mano tikriausi ir (ar) vieninteliai namai	☐	☐	☐	☐	☐

Gatvėje aš pastebiu daug agresijos	☐	☐	☐	☐	☐
Gatvėje aš pastebiu nemažai vagysčių	☐	☐	☐	☐	☐
Gatvėje daug neblaivių ar kitaip besisvaiginančių asmenų	☐	☐	☐	☐	☐
Aš gatvėje jaučiuosi saugiai	☐	☐	☐	☐	☐

11. Kokia tavo nuomonė apie jaunimo darbuotojų teikiamą pagalbą? Šiame klausime minimi jaunimo darbuotojai, tačiau atsakydamas(-a) į šį klausimą, galvokite ne tik apie jaunimo darbuotojus, bet ir kitokio profilio darbuotojus (socialinius darbuotojus, mediatorius, animatorius ar savanorius), siūlančius ir teikiančius pagalbą jaunimui gatvėje.

Kiekvienam teiginiui pasirink po vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Aš palaikau ryšius su jaunimo darbuotojais, kurie nori man padėti					
Pagalbos iš jaunimo darbuotojų man nereikia					
Jaunimo darbuotojams aš nerūpiu					
Jaunimo darbuotojai, norintys suteikti pagalbą, negali tinkamai to padaryti, nes jie manęs nepažįsta					
Jaunimo darbuotojai man padėjo sustiprinti ryšį su mano šeima					
Jaunimo darbuotojai man padėjo sustiprinti ryšį su mano draugais					
Ir be jaunimo darbuotojų pagalbos, man pavyksta puikiai dalyvauti visuomenės gyvenime					
Jaunimo darbuotojų aš vengiu					
Jaunimo darbuotojai nepadės išspręsti mano problemų					
Prireikus, aš žinočiau kur ieškoti pagalbos					
Jaunimo darbuotojai man padeda pažinti save					
Jaunimo darbuotojai man suteikia naudingos informacijos					
Jaunimo darbuotojai skatina mane geriams pokyčiams					
Jaunimo darbuotojai man padėjo apsisaugoti nuo didesnių problemų					
Su jaunimo darbuotojais aš bendrauju internetu (el. paštu ar per socialinius tinklus)					
Jaunimo darbuotojais aš pasitikiu					

12. Ar tau yra tekę lankytis atviraime jaunimo centre?

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Taip
- Ne
- Nenoriu atskleisti

13. Ar tau yra tekę gauti socialinės pagalbos gatvėje? Gatvės terminas šiuo atveju apima ir kiemus, parkus ir kitas vietas už šeimos ir mokyklos ribų.

Pažymėk vieną tinkamiausią atsakymo variantą.

- Taip
- Ne
- Nenoriu atskleisti

14. Kokios srities(-čių) pagalbą tau yra tekę gauti iš socialinių darbuotojų?

Pasirink tiek atsakymo variantų, kiek tinka.

- Laisvalaikio organizavimas (ekskursijos, išvykos, žaidimai, sportas, filmų peržiūra, saviveikla, žygiai)
- Šeimos konsultavimas (grupiniai pokalbiai, individualūs pokalbiai, specialistų konsultacijos, situacijų analizės, sunkumų įveikimas šeimoje)
- Elgesio modeliavimas (meno terapija, specialistų pagalba)
- Prevencinės programos (programos nukreiptos prieš žalingus įpročius, integracija į visuomenę, mokyklą)
- Ugdymas (socialinių įgūdžių ugdymas, pamokų ruošą, asmens higiena, maisto gaminimas, sunkumų įveikimas mokykloje)
- Profesinė veikla (pagalba rašant CV, ieškant darbo)
- Kita pagalba (palydėjimas į sveikatos įstaigą, probaciją, ieškant gyvenamosios vietos)

15. Kokios srities(-čių) pagalbos tu norėtumei gauti iš socialinių darbuotojų?

Pasirink tiek atsakymo variantų, kiek tinka.

- Laisvalaikio organizavimas (ekskursijos, išvykos, žaidimai, sportas, filmų peržiūra, saviveikla, žygiai)
- Šeimos konsultavimas (grupiniai pokalbiai, individualūs pokalbiai, specialistų konsultacijos, situacijų analizės, sunkumų įveikimas šeimoje)
- Elgesio modeliavimas (meno terapija, specialistų pagalba)
- Prevencinės programos (programos nukreiptos prieš žalingus įpročius, integracija į visuomenę, mokyklą)
- Ugdymas (socialinių įgūdžių ugdymas, pamokų ruošą, asmens higiena, maisto gaminimas, sunkumų įveikimas mokykloje)
- Profesinė veikla (pagalba rašant CV, ieškant darbo)
- Kita pagalba (palydėjimas į sveikatos įstaigą, probaciją, ieškant gyvenamosios vietos)

16. Kaip manai, kas pagerintų pagalbą, teikiamą jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje?

- Platesnė socialinių paslaugų įvairovė
- Dažnesnė socialinė pagalba
- Geresnis mano ir mano draugų gyvenimo pažinimas (kas mes tokie, kaip mes gyvename, kokios mūsų problemos)
- Pagalbos „atkeliavimas“ į vietas, kur aš ir mano draugai leidžiame laiką
- Mažiau formalumų (bereikalingų ir ilgų formų pildymo, laukimo neaišku ko)
- Geresnis informavimas, nes dabar informacijos trūksta, ji nepasiekia manęs ir mano draugų
- Daugiau pasirinkimo laisvės, o ne vertimo
- Geresnis išsigilvinimas į mano problemas

DĒKOJU UŽ SKIRTĀ LAIKĀ IR PATEIKTUS ATSAKYMUS!

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2022 - 05 - 04
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto, Socialinio darbo magistrantūros iššestinių studijų programos
(*fakulteto / mokyklos/akademijos, programos pavadinimas*)

studentas (-ė) __Rusnė Jankovskienė,
(*vardas, pavardė*)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / kursinis / bakalauro / **magistro baigiamasis darbas**

„Socialinė pagalba jauniems žmonėms leidžiantiems laiką gatvėje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Žinau, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkštų akademinės etikos pažeidimą.

Rusnė Jankovskienė

(*parašas*)

(*vardas, pavardė*)